

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

46. (XII/2.) szám

2016

SZERZŐK

Ábrám Tibor
Belinszky Anna
Beszterczey András
Bodnár Dániel
Dr. Csiba Gábor
Dandé András
Jónyer Lajosné
Kojza Péter
Komáromi Gyula
Kosztrabszky Réka
Máger Ágnes
Dr. Mezei István
ifj. Papp András
Prof. dr. habil. Szabó István
Dr. Ternyák Csaba

A szerkesztőbizottság:
*Alakszainé dr. Oláh Annamária, Demjén Péter,
Gróf Lajos, Papp András, Rácsok András, Sasvári István,
Várhelyi Krisztina*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Felelős szerkesztő: *Jeney Edit*

Tipográfia: *Keglovics János*

Kiadja a Keresztény Értelmisségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Alakszainé dr. Oláh Annamária*

SERFŐZŐ SIMON

Hiába sulykolták

Mire emlékszem? Ama október végi napokból mire? Föllélegzésére, megkönnyebbülésére az embereknek. Hogy hirtelen, mintha hideg huzat vitte volna ki belőlük a bennük bűdöslő félelmet. Nem tartottak egymástól, besúgóktól. Égig nyitott fülű suhanc, naponta közöttük szorongva a reggeli, esti munkásvonaton, vasúti váróteremben, kihallottam szavukból: száz kilométerre a fővárostól, azon is túl, lélekben a tüntető, fölvonuló fiatalokkal voltak; velük éreztek. Jóváhagyták magukban, hogy Nagy Imrét szólították élére az országnak. Tudták, emlékeztek rá, ki ígerte könnyítését a terheknek. (Hisz a szándék addig a meglakoltatás: e háborús bűnös, fasiszta, utolsó csatlós népnek, amivel megbélyegezték, nem lehet kímélet!) Tudták, nem felejtették el, a büntetőtáborokat, e szégyen- és gyalázat-telepeket kicsoda számoltatta fel. (Mert itt a gyarapodni, az alacsony sorsból kikapaszkodni akarókat, s akik nem szégyenítették meg a tisztességet, a tisztákat, becsületeseket megbüntetni és meghurcolni kellett; megkeseríttetni velük az életet!)

S őket, a nem kegyelteket, a nem haszonélvezőket, akiknek a tudatát ütötték, a lelkét, ama felzúdult napokért, őket tették felelőssé! A szégyentelenek a bosszújukat őrájuk uszították. Akik, ha csak napokra is, embernek akkor érezték magukat, egyszer az életben akkor szabadnak. Aminek az emlékéit kiirtották volna, hogy felejtődjön némaságba, a haza utcákra tódulását ellenforradalommal gyalázhassák, amit hiába kiabáltak a harsány hangszórókból, rádiókból; hiába sulykolták. A csöndbe, megfélemlítésbe szorítottaknak ez a szó nem jött ki a száján. Abban a másik Magyarországon, ahol ők a szegénysoron élnek, megőrizték magukban az igazságot, vigyáztak rá.

Éjszakára óvatosságból a kaput is becsukták.

Elizaposodik

Nyelvünk, Európa apadó állóvize
lassan elsekélyesedik.
Felszíne idegen szótól,
szennyeződéstől zavaros,
lassan fürödni se lesz már jó benne.
Körben a széle rég elmocsarasodott.
Elizaposodik ez a nyelv,
elhínárosodik. Belőle más ajkúak
beszédének szigetei emelkednek ki.
Ágakra, részekre szakadunk.
Szemünkbe előrenyomuló nádasok,
hódító népek zászlója lobog.
Míg hátra szoruló szavaink tocsogói
a zombékokban: idegenségben elhagyva,
sorsukra maradvá pangnak,
mielőtt végleg kiszáradnának.

Vidék, tartomány

A láthatár,
mint a hurok,
szorul rá nyakunkra.
A völgyek csapdák,
lábunkra csapódnak.
Itt fognak,
veszejtenek a szélek,
környékek,
ahol vágvainkat is
kelepcék kapják el,
s nem jut
osonó szökésünk se
messzire.
Meleg, nyúlhajtó por- és
homokként
temet be az ismeretlenség.
Keveseké:
a tűzkörülieké ez a világ,
nem a miénk.

Leintenek-torkolnak
a hangosabbak,
az előnyöktől magabiztosabbak:
kisajátítói
a lehetőségeknek.
Minden szavunk, s tetteink
a fények jegenyefáinak
magasából is
földig alábecsültetnek.
Aztán el is
jelentéktelenednek.
Félrehúzódnak
e lekezelt, lenézett,
tájainkon széttelepült
félszeg hazával,
amely a körutakon túl
már vidék csak,
tartomány.
Hátsó udvar,

ahová a szemetet hajtják.
Ahol elkallódunk magunknak,
s elpocskékolódik
annyi rengeteg akarat,
szándék.
Kicsinyesség lankaszt el,
a kisszerűség.
Mégfeneklett álmaink
kedvszegettségével fekszenek
mindenütt a rögök,
kövek.
Hol van, akad-e köztünk,
amelyiket megmarkolva,
lendítené karunkat hátra,
s röptében
el-fölszállhatnánk innen
az egyesbe,
magasságba?!

(A költőt nemzeti ünnepünkön, március 15-én, Kossuth-díjjal tüntették ki)

Előadások és kerekasztal-beszélgetés az ökumenéről

Az idők jelei címmel adott ki tavaly a KÉSZ országos vezetősége egy tanulmánykötetet, amely az ország állapotával, gondjaival foglalkozik és megoldásokat keres és kínál ezekre a problémákra. Minden fejezet egy-egy témakört, területet ölel fel, ismert szakemberek írták le véleményüket az oktatás, az egészségügy stb. és az egyházi élet témakörében. Ez utóbbi fejezetet dr. Osztie Zoltán, a KÉSZ országos elnöke és Barsi Balázs ferences atyák írták.

Dr. Domokosné Fazekas Hajnalka, Sándor Frigyes, Papp András és Mikolai Vince

Az országos vezetőség javasolta minden helyi KÉSZ-csoportnak, hogy tetszés szerinti, de a kötethez kapcsolható témában rendezzenek előadásokat, kerekasztal-beszélgetéseket. A miskolci KÉSZ-vezetőség úgy döntött, hogy az ökumené témájában kérnek fel előadókat és résztvevőket a beszélgetéshez.

Április 15-én a MAB-székház dísztermében került sor a rendezvényre. Az első előadást *dr. Dolhai Lajos* pápai prelátus, az Egri Hittudományi Főiskola rektora tartotta, Remények és nehézségek az egység felé vezető úton címmel.

REMÉNYKELTŐ JELEK ÉS NEHÉZSÉGEK

– Az ökumenizmus jövője szempontjából négy reménykeltő jelet mindnyájan látunk és tapasztalunk – mondotta az előadó. – Az első: az ökumenizmust az egyházak intézményesen és hivatalosan elfogadták. Gondoljunk arra, hogy a katolikus egyház a II. Vatikáni zsinattal végérvényesen elkötelezte magát az ökumenikus mozgalom mellett, amelyről tudjuk, hogy a XX. század elején a protestáns egyházakban kezdődött. A második jel: a szeretet párbeszéde után megkezdődött az egyházak között a teológiai párbeszéd. A szeretet párbeszédének mondjuk azt, amit a zsinat befejezésekor, 1965. december 8-án láttunk, hogy VI. Pál pápa és az akkori konstantinápolyi pátriárka összeölelkeztek, és kölcsönösen visszavonták a kiközösítő bullát, ami 1054 óta elválasztotta a keleti és nyugati egyházat. A harmadik pozitív jel, hogy a bázis, vagyis a keresztény nép is elfogadja, sőt igényli az egység előmozdítását szolgáló

Dr. Dolhai Lajos

Fokolaré nevű lelkeségi mozgalom, ami szintén ökumenikus jellegű, és talán hallottak a Chemin Neuf nevű lelkeségi mozgalomról is.

Vannak nehézségek is, az ökumenizmust fékező akadályok is megjelentek a keresztény nép körében. Ezek közül is négyet sorolok fel. Az első: a teológiai párbeszéd eredményeit az egyházak illetékes vezetői nagyon lassan fogadják el. Ahogy említettem, a zsinat után megjelent a teológusok párbeszéde, amelynek komoly gyümölcsei vannak. 1999. október 31-én adták ki a katolikus-evangélikus közös nyilatkozatot a megigazulás kérdéséről. Ez egy jelentős dokumentum, annak idején Luther Márton azt mondta, a megigazulás kérdése az a kérdés, amelyen áll, vagy bukik az egyház. Ennek ellenére egy ilyen fontos, a hitigazságra vonatkozó kérdésben sikerült konszenzusos dokumentumot aláírni. Vannak olyan jelek, amik azt mutatják, hogy a hierarchia, az egyházak illetékes vezetői nem fogadják el könnyen és gyorsan azokat a megállapodásokat, amiket a teológusok elfogadnak.

Közismert az úgynevezett limai dokumentum. 1982-ben az Egyházak Ökumenikus Tanácsán belül sikerült egy dokumentumot kiadni a keresztség, az úrvacsora, illetve az egyházi szolgálat témakörében. Aláírták a teológusok és a Lutheránus Világszövetség vezetői, de a Vatikáni Egységitikárság részéről ezt nem fogadták el. Negatív jelként mondhatjuk, hogy ismételten megjelenik az ökumenizmus következményeitől való félelem. Az egyházközségekben terjedő közömbösség, a szekularizáció, a nyugati világban az elvállaltalanodás is nehezíti az ökumenizmus kibontakozását, illetve fékezi azt. Meg kell még említenünk a tradicionalista mozgalmakat az egyes egyházakban. Nemcsak a katolikus, a protestáns egyházakban is vannak olyanok, akik úgy gondolják, hogy ez az egész egy trójai faló, ami veszélyezteti az egyházukat, felekezetüket.

Szeretnék egy ötödiket is megemlíteni, az egységmodellek kérdését. Az ökumenizmus az a lelkeségi mozgalom, ami törekszik a Krisztusban hívők egységére. A teológusok régen és ma is beszélnek arról, miféle egységre törekszik ez a mozgalom? Háromféle egységmodell alakult ki a teológiában. A katolikus egyház világosan fogalmaz: ahhoz, hogy az egyházak egysége megvalósuljon, három dologban kellene egyezsége jutni. Egyek legyünk a hit igazságainak megvallásában, a szentségi életben és a szerve-

zeti, azaz látható egység megvalósításában is. A protestáns egyházak körében, az Egyházak Világtanácsa keretében is sokan vannak olyanok, aki szerint nem kellene ilyen komoly, látható egységre törekedni, hanem lazább egységgel is megelégedhetnénk. Az egymástól szervezetenként független egyházak szövetségének modelljét tartják jónak. Egy példát is mondanak hozzá, a Leueneri konkordiát. 1973-ban történt, hogy az európai kálvinisták és lutheránusok megegyeztek a szász- és úrvacsora-közösségben. Sokan gondolják, elég lenne csak ennyi. Megmarad mindenki a maga egyházán belül olyannak amilyen, de törekszünk olyan ökumenikus kapcsolatokra, amely látható formában is megnyilvánul. Ez a közösség annyit jelent, hogy egy református hallgat-hatja az Isten igéjét evangélikus szószékről és fordítva is.

A harmadik jellegzetes egységmodell, a lutheránusoknak köszönhető. A Lutheránus Világszövetség egységmodellje. Egység a megbékélt különbözőségben nevet viseli. A különbözőségeket az egyházak között mindnyájan tapasztaljuk. Mi ennek az ökumenikus mozgalomnak a célja? Hogy a különbözőségek kiengesztelődnek, olyan formában, hogy a hit lényeges igazságaiban megállapodnak, egységre jutnak, de nem fogja őket zavarni, ha továbbra is megmarad a különbözőség. Ez az evangélikus egyházaknak egy olyan jellegzetes egységmodellje, amit nagyon sokan elfogadnak, sőt még katolikus szempontból is elfogadható: egység, a megbékélt különbözőségben. Mi katolikusok hangoztatjuk azt, hogy egységre kell jutnunk a hit igazságainak megvallásában, az szentségi életben is, és valami szervezeti egységre is el kellene jutnunk.

Ennyit a nehézségekről, mert szép dolog az, ha hangoztatjuk, hogy az ökumenikus mozgalom a Krisztusban hívők egységéért fáradozik, de csak meg kellene határozni, konkretizálni, hogy miféle egységre törekszik ez a mozgalom. Erről is érdemes elgondolkodnunk.

A jelenlegi helyzetre vonatkozóan egy példát szeretnék elmondani. Ezt a hasonlatot egy Joachim Wanke nevű erfurti katolikus püspök mondta, a 2000. évi, ökumenikus jellegű katolikus napokkal kapcsolatban. Ezen részt vettek a németországi evangélikus, és más protestáns egyházak képviselői is. „Még nem kötöttünk házasságot, de kétségtelen, hogy már jegyesek vagyunk, akiknek érzékelhető jelle van szükségük ahhoz, hogy kimondják, mi már nem tudjuk egymást elhagyni.” A jegyesség szó véleményem szerint valóban jól kifejezi az egyházak között már meglévő, de még nem teljes egységet. Az ökumenikus mozgalom célja éppen az, hogy a részben már most is fennálló közösségeket teljesebbé, illetve teljessé tegye.

Összegzésképpen azt mondanám, hogy a hatvanas-hetvenes években tapasztalható lelkesedést az ökumenizmussal kapcsolatban mostanában felváltotta egy józanabb, a meglévő különbségekkel és akadályokkal reálisabban számoló magatartás. Az ökumenizmus jelenét, illetve jövőjét illető hasonlatot egy Friedrich Weber nevű evangélikus mondott: Az ökumenikus mozgalom nem egy 100 méteres síkfutás. Aki elkötelezi magát a mozgalomban, annak egy maratoni hosszúságú futásra kell gyakorolnia.

Hitből fakadóan is reálisan kell gondolkodnunk az ökumenikus mozgalomról. Ennek vannak látható eredményei, de nyilvánvaló, hogy még nagyon sokat kell imádkoznunk és tennünk azért, hogy előbb-utóbb megvalósuljon Krisztus vágya, a Krisztusban hívők egysége.

Dr. Várhelyi Ilona

Ezután *dr. Várhelyi Ilona* irodalomtörténész tartott előadást a debreceni tapasztalatokról, ugyanis ott már 2015 októberében tartottak egy hasonló konferenstál-beszélgést, öt püspök részvételével.

ELKÖTELEZŐDÉS ÉS HITELESSÉG

– Mondandómat öt félmondat köré csoportosítom. Az első és legfontosabb, hogy a Szentlélek munkálkodik. Ahogy az atyától hallottuk, a II. Vatikáni zsinat emlékeztetett arra, hogy fürkésznünk kell az idők jeleit, és észre kell vennünk azt a kölcsönös megbecsülést, amelyet a keresztények manapság egymás iránt éreznek, habár olyan közösségek tagjai, akik még nem tartoznak össze. A zsinat világosan kijelentette, hogy az összes keresztények közötti egység helyreállítására irányuló mozgalmat

a Szentlélek élteti, és az ökumenikus mozgalom iránt a katolikus egyház visszavonhatatlanul elkötelezte magát.

E szavakat Szent II. János Pál pápa mondta a debreceni református Nagytemplomban. Már ez a mondat egy nagyon fontos lábjegyzet lehet a rektor atya mondandójához, a reménységekhez. 1991. augusztus 18-án járt Debrecenben a pápa, azóta látható jeleit vesszük észre a Szentlélek működésének az ökumené terén. Korábban például előfordult, hogy az egyházi iskolák csak a saját felekezetükbe tartozó hitoktatókat engedték szóhoz jutni a katedráról. A más felekezetű gyerekeket ugyan felvették, de hitoktatásban az iskola keretein belül nem részesülhettek. Ezen is túlléptünk.

Debrecenből jövök, ami nem olyan város, mint a többi. Tavaly emlékévet tartottunk annak emlékezetére, hogy 300 évvel azelőtt, 1715-ben Csáki Imre bíboros jóvoltából, 168 év teljes tilalom után megkezdődhetett a katolikus vallásgyakorlat visszatelepülése Debrecenbe. 168 éven keresztül még cselédnek sem fogadhattak fel katolikus embert a városban, egyetlen éjszakát nem tölthetett ott katolikus ember, egy kálvinista köztársaság működött, vagy inkább városállam. Akkor jött a nagy fordulat, amelyet egy ügyes és okos hazafi főpap indított el azzal, hogy a város szabad királyi városi jogait ahhoz a feltételhez kötötték, hogy a katolikusok visszatelepülhessenek. Akkor kezdték el felépíteni a Szent Anna templomot, amikor Debrecenben még egyetlen katolikus sem lakott.

Ez a templom II. János Pál pápa látogatása után székesegyházzá vált. A kálvinista Rómában katolikus püspökség létesült. Mi ez, ha nem a remény nagy jele. Idén metropólia székhelye lett Debrecen, tehát a kálvinista Rómában, amelyik nem tűrte meg falai között a másvallású embereket, most három egyházszervezetnek a vezetői élnek, igen kiváló kapcsolatban. Új püspök van a reformátusoknál is, és ráadásul a város polgármestere is fiatal, új ember, aki elkötelezett az egyházak iránt.

II. János Pál egyébként megkapta a felvilágosítást Debrecen történelmi múltjáról, és ezért mondta, hogy „tudatában vagyok annak, hogy a múltban ez a találkozó nem

jöhetett volna létre”. A pápa nem jött volna Debrecenbe, és a város lakói nem tartották volna kívánatosnak a pápa jelenlétét.

A második félmondatom két szó: elköteleződés és hitelesség. Visszatérve még a Szentatya debreceni látogatására, egy idézet tőle, amely arra az istentiszteletre utal, amelyiken beszédet mondott és ami után a gályarab prédikátorok emlékoszlopát megkoszorúzták a kiengesztelődés jeléül, és amit aztán a református egyház úgy viszonzott, hogy Esztergomban a kassai vértanúk emléktábláját koszorúzták meg. „Ezt az ökumenikus találkozót semmiképp sem tekintem csupán udvariassági gesztusnak, hanem igen jelentős lépésnek tartom azon az úton, amelyet maga az Úr jelölt ki tanítványai számára, amikor azért imádkozott, hogy valamennyien egyek legyenek, amint Ő egy az Atyával. Pápaságom során tett sok lelkipásztori utazásom egyik indítéka éppen az, hogy újra megerősítsem, a katolikus egyház visszavonhatatlan döntéssel elkötelezte magát az ökumenikus mozgalomban és ezt minden lehetséges módon szeretné elősegíteni. Ezért szívből remélem, hogy a magyarországi látogatásom elősegíti az ökumenikus kapcsolatokat a keresztények között.”

Hogy mennyire láthatóak a jelek: megalakult a püspökség, és tavaly, az emlékév során a város közgyűlése egyhangúan megszavazta, hogy a Nagyerdő egyik szép helyét II. János Pál térnek nevezzük. Az emlékév során megrendezett kerekasztal-konferenciáknak azt a címet adtam, ... hogy elhiggye a világ. Ez abból a mondatból van idézve, amit Jézus mondott: „Legyenek mindnyájan egy, hogy elhiggye a világ, hogy Te küldtél engem.” Miről van szó? A hitelességről. A mi keresztény tanúságtételünk csak akkor lesz hiteles, ha egységesen tudjuk hirdetni. Még korábban Bölszkei Gusztáv ezt nyilatkozta: „A mai világban az ökumenizmus hozzátartozik a keresztény bizonyágtétel hitelességéhez, mert a minket körülvevő, túlnyomórészt szekularizált világ nem azt kérdezi, mitől vagy te református, vagy mitől vagy te katolikus, hanem azt, mitől vagytok ti keresztények? Ha azt látják, hogy azok, akik egy Krisztust vallanak, de nem tudják elfogadni egymást a különbözőségük tiszteletben tartása mellett, akkor elveszítjük hitelességünket.”

Mondjunk egy katolikus példát is. Várszegi Asztrik ugyanezt a gondolatot így fogalmazza meg: „A Szentháromság nevében kereszteltek meg mindnyájunkat, márpedig sem református Atya, sem katolikus Fiú nem létezik, és a végítélet pillanatában sem azt a kérdést fogják nekünk szegezni, hogy életünkben protestánsok voltunk-e, vagy katolikusok.”

A debreceni kerekasztal-konferencián az új református püspök, dr. Fekete Károly őszintén megállapította, hogy szerinte az ökumenikus mozgalomban valami megtorpanás érezhető. Felvetődik a kérdés, hogy elégedettek lehetünk-e az eddigi eredményekkel? Talán a gyakorlat terén sok jó példát tudunk, de ahogy hallottuk, a teológiai viták rendezése bizony gyorsabban is haladhatna. A megigazulás kérdéséről idézett augsburgi nyilatkozat óta tulajdonképp egységesen elfogadott dokumentum nem született.

Várnunk kell tehát addig, amíg a teológiai vitákat elsimítják? Ma – ezt a pápai ház prédikátora, Cantalemassa mondta – a világ egyes részein nagyon gyakoriak az üldözések, amelyek során nem tesznek különbséget katolikusok és protestánsok között, mert keresztények, tehát már egyek vagyunk. A keresztényüldözés is az egység útjára

mutató idők jele lehet? Érdemes ezen elgondolkodni, hozzátéve, a migráció által előidézett vallási veszélyeztetettséget is, ami alapjaiban kezdi ki a keresztény kultúrát, ugyanis az iszlámnak is megvan a maga missziós parancsa, amit ők teljesítenek.

Miközben keresztényeket fejeznek le, közben még ma is vannak olyan teológusok, akik azt vitatják, hogy egyáltalán egyháznak nevezhető-e a református, vagy evangélikus közösség? A katolikus, jezsuita Nemeshegyi Péter, aki zsinati teológus is volt, így beszél erről: „Feleslegesnek tartom, hogy azzal foglalkozzunk, hogy egyház-e a református, vagy az evangélikus. Az ortodoxok is kifogásolhatnák, hogy mi, katolikusok egyetemes kereszténynek nevezzük magunkat, és mi is sérelmezhetnénk, hogy például az ortodoxok ortodoxoknak, vagyis igazhitűeknek mondják magukat.”

Azt gondolom, hogy a keresztényüldözés is az idők jele, és a szekularizáció is az. Különböző módon ébresztőket kapunk, és nem biztos, hogy jól meghalljuk ezeket. Látjuk, hogy morálteológiai, vagy egyházfegyelmi kérdésekben milyen szélsőséges, liberális megoldások tűnnek fel Európában is, Angliában, Hollandiában, Svédországról nem is beszélve. Ezek a jelenségek lehet, sokakat eltávolítanak az egyháztól, de hosszútávon Krisztustól nem távolíthatják el őket, vagyis sokak éppen ennek hatására fordulnak a hitelesnek vélt keresztény egyházhoz.

II. János Pál Debrecenben azt is kijelentette, hogy a valódi ökumenizmus nem hagyja jóvá a vallási közömbösséget és a relativizmus eszméit, amelyek azt próbálják elhitetni, hogy minden vallás egyformán jó. Nem, mi az egységet a közös apostoli hitben keressük – mondta. Ezért is tartom az ökumenikus mozgalom útjára vonatkozó nagyon szemléletes képnek a tengely és a küllő hasonlatát. A tengely Krisztus, és minél közelebb kerülünk hozzá, mint küllők, annál közelebb leszünk egymáshoz is.

A harmadik tézisem: megtérés nélkül nem megy. Az ökumenizmust II. János Pál Debrecenben mának és egyben gyümölcsnek nevezte, amely megérlelődéséért mindnyájan felelősek vagyunk, de ez a felelősség mindnyájunktól megtérést követel. Nincs keresztény élet bűnbánat nélkül, nem adatik valódi ökumenizmus belső megtérés nélkül.

Az említett debreceni, püspöki kerekasztal-konferencián Kocsis Fülöp görögkatolikus metropolita azt vallotta, hogy azt gondoljuk, jó ez a vallás is, az is, de azért a sajátunk mégis teljesebb, jobb a többinél. Ezt mindnyájan átéljük, mert a sajátunkat jobban ismerjük, és a neveletésünk érzelmi kötődéseket is kialakított a saját vallásunkkal kapcsolatosan. Még mindig sok a tudatlanság más felekezetekkel kapcsolatosan, és úgy viszonyulunk a többiekhez, hogy inkább a hiányérzetünket fogalmazzuk meg, és nem azt, mit tanulhatunk a másiktól. Mégis látjuk a nagy lépéseket, hogy a karitatív munkában, a tudomány, és a kultúra terén számos együttműködés alakult ki, de megtérés nélkül nem megy.

A negyedik félmondatom: nem mi fogjuk megoldani, de nem várhatjuk tétlenül. Az ökumenét nem íróasztalnál csinálják. Az egyház egységét nem lehet megszervezni és legyártani. Ezt Caspert bíboros mondta, egyet lehet érteni vele. A kereszténység különböző formáival úgy vagyunk, mint az evangéliumokkal, mindegyik bemutatja Jézust, de mindegyik más, a maga módján. Az ökumenikus munkának is ez a gondolkodásmód az alfája és ómegája. XVI. Benedek Jeruzsálemben és Erfurtban is tett egy nyilatkozatot.

Jeruzsálemben amikor az ortodox és örmény pátriárkával találkozott: „Mivel legfőbb vágyunk, hogy elvigyük Krisztust az emberekhez, hogy megismertessük a kiengesztelésre szólító üzenetét, ezért szégyenként éljük meg megosztottságunkat. Nem mérlegelés, hanem nagyon mély átélmélkedés és a hitben való élet vezet el a valódi egységre.”

A taizei alapító, Roger Schütz, amikor Kalkuttai Teréz anyával találkozott, ezt mondta: „Hiábavaló egyre csak azt kutatnunk, hogy a történelemben kinek volt igaz, kinek nem. Inkább azzal törődjünk, hogy miképpen segíthetünk egymáson. Hogyan vehetnénk át egymástól a legjobbat, ugyanattól a szeretettől indítva, amellyel Krisztus szeret minket.”

Az ötödik félmondatom: úton vagyunk, úton az egység felé. Még egy debreceni gondolatot hozok ide: „Ha majd mi, akik még megosztottak vagyunk, tudunk együtt imádkozni saját, állandó és teljes megtérésünkért, és nem hívó testvéreink megtéréseért is, akkor a Mennyei Atya nem tagadja meg, hogy nekünk ajándékozza a Szentlelket, a megbocsátást és a kegyelmet.” Debreceni beszédét annak idején, '91-ben azzal fejezte be: „Az idők jelein át az Úr Lelke arra buzdít, folytassuk utunkat a cél, az egység felé. Kötelességünk, hogy meghalljuk Szent Pál felszólítását és éljünk méltóan ahhoz a hivatáshoz, amelyet kaptunk. Törekedjete rá, hogy a béke kötelékével fenntartsátok a lelki egységet. Tegye Isten teljessé azt a jót, amit bennünk elkezdett” – fejezte be a Szentatya a debreceni Nagytemplomban mondott beszédét.

Én pedig összefoglalásként ezeket a félmondatokat egybeolvasom. A Szentlélek munkálkodik bennünk és általunk, hogy az egység ügye iránt elköteleződünk és mi is hiteles Krisztus-követők legyünk. Nem mi, hanem Ő, a Szentlélek fogja helyreállítani a szeretetközösséget a keresztények között, de nem várhatjuk ezt télenül. Megtérés nélkül nem megy, úton vagyunk az egység felé, a Szentháromságban egy Isten felé.

Hadd zárjam gondolataimat a szenttéavatás küszöbén álló Teréz anya imádságával: „Oly sok egyház van körülöttünk, de Te, Uram, tudod, hogy csak egyetlen egyház létezik. Áraszd ránk szeretetedet és irgalmadat, mert csak így tud majd egy napon a világ valamennyi egyháza egygé válni.”

A kerekasztal-beszélgetés résztvevői – *Mikolai Vince* főesperes, diósgyőri plébános a miskolci KÉSZ-csoport egyházi elnöke, *Papp András*, a görögkatolikus székesegyház parókusa, *dr. Domokosné Fazekas Hajnalka*, a református püspöki hivatal irodaigazgatója és *Sándor Frigyes*, a belvárosi evangélikus egyházközség lelkésze – egyetértettek abban, hogy Miskolcon jó, sőt baráti kapcsolatokat ápolnak a különböző felekezetek lelkészei, papjai, és ez nemcsak a januári imahetek alkalmával van így.

Dr. Domokosné Fazekas Hajnalka először megköszönte a két előadó gondolatait. – Egy francia teológus, Hans Küng mondása jut eszembe – folytatta –, ő mondta, hogy nincs megmaradásunk világetika nélkül, nincs világbéke vallásbéke nélkül, és nincs vallásbéke az egyházak kommunikálása nélkül. Friss élményként van bennem, a héten érkeztem vissza az Egyesült Államokból, ahol heten voltunk ebből a kerületből és a Missouriban élő presbiteriánus testvéreinket látogattuk meg. A beutazásunkkor a repülőtéren tisztviselő kérdezte, kik vagyunk, miért jöttünk? A következő kérdése az

volt: hogy hívják a maga Istenét? Van-e neve? Mondtam, az én Istenem az örökkévaló Isten, aki az ön Istene is, aki elküldte Fiát, aki meghalt önért is.

Hogy visszautaljak az előadásra, amikor a Szentatya Debrecenbe érkezett, akkor született a fiam, pont azon a napon. Ha a Szentatya, aki bocsánatot kért a gályarabokat ért szörnyűségekért, ilyen módon állt hozzá az egységünkhöz, akkor nekünk oda kell figyelniünk a mondataira és nagyon szeretni egymást, hiszen egy olyan világgal állunk szemben, amelyik megkérdézi tőlünk, hogy hívják a mi Istenünket. Azt tudjuk képviselni, amit Jézus a főpapi imájában elénk adott: csak azt kérem, hogy egyek legyenek, akkor fogják megtudni róluk, hogy hozzám tartoznak, ha szeretni fogják egymást. Ezek olyan mércék, amelyeket nekünk hűséggel és szeretettel követniünk kell.

Sándor Frigyes néhány tényre utalt, ami az ökumené terén az elmúlt nagyjából kétszáz évben történt. Ha az egymás felé való közeledésről beszélünk, szólni kell arról, hogy tudniillik Miskolcon valóban jó a felekezetek kapcsolata. Ennek van egy feltétele: hogy az emberek szeretik egymást. Anélkül semmire nem lehet jutni az egyházi életben sem. Amikor Jézus imádkozik a Getszemáné kertben, teljesen világos, hogy bennünket arra küldött, hogy együtt kell mennünk. Olyat a tanítványok életében, hogy a haláshálót ellentétes irányba húzzák, nehéz elképzelni, akkor nem sok halat lehet fogni.

Se a mennyeországból nem lesznek fakkok, sem a pokolban. Ha az Isten országába akarunk jutni, akkor jó, ha megszokjuk egymás birkaszagát, mondta egyszer valaki. Egy irányba, egy országba megyünk, és ott nem lesz olyan, hogy a katolikusok egy kicsit balra, a protestánsok jobbra, először a lutheránusok, mert azok azért mintha kicsit közelebb lennének a katolikusokhoz – ebben ne gondolkozzunk.

Jézus első prédikációja nagyon rövid volt: térjetek meg, mert elközelített az Isten országa. A reformációnál a 95 tételből az első ugyanezzel kezdődik: Isten azt akarja, hogy az ember egész élete megtérés legyen. Amikor Nikodémus leül Jézussal egy késő esti órában, azt hallja: ha be akarsz menni az Isten országába, újjá kell születned, víztől és Szentlélektől. Vagyis az egész keresztyén életünk egy természetfeletti élet, de természetes. Mert az Isten Lelke az, aki bennünket Krisztus-követővé tud tenni. Én senkit nem tudok meggyőzni az utcán arról, hogy keresztyén legyen, de mindenképp beszélnem kell róla. Hogy kinek az életében történik meg a változás, az az Isten Lelkének munkája. Ezért azt kell mondani, hogy az ökumenét se mi csináljuk. Függetlenül attól, hogy az embert Isten használja.

Amikor mi, keresztyén emberek felébredünk abból, hogy az egymás elleni háborút már rég be kellett volna fejezni, mert Jézus megtiltotta, hogy kardhoz nyúljunk. Meg vagyok győződve arról, hogy amikor a gályarabokat elvitték Debrecenből is, voltak az úton olyan plébánosok, kik megsiratták őket.

Papp András szerint jó hasonlat az ökumenére a futás, hogy a maratoni távot még nem tudjuk végiglehegni, de már futunk. Sok eredmény és sok feladat van mögöttünk és előttünk. – Kíváncsi vagyok utólag is – mondotta –, hogy az öt püspök beszélgetése mi mindent hozott a felszínre. Az ökumenének ugyanis több szintje van, a teológiai párbeszéd folyamatától kezdve az egyházmegyei szintig, ahol sok minden eldőlt. Mis-

kolc, bár nem kálvinista Róma, de itt is volt korábban három püspök, mint Debrecenben, csak épp elment innen a segédpüspök atya, úgyhogy már ők csilloghatnak ezzel az élménnyel, hogy három debreceni püspök beszélt erről a témáról.

Ne feledjük el, hogy intézményeinket tekintve – gondolva a középiskolákra, általános iskolákra és óvodákra – az ökumenikus munkában és szellem kialakításában is van mögöttünk és előttünk lévő múlt, tapasztalat és elérendő feladat. Az 1965-ös pápai és pátriárkai összeülést követte egy nemrégiben Havannában történt esemény. Nekünk, görögkatolikusoknak az ökumenikus munka és feladat nemcsak a katolikus és protestáns egyházak, hanem a keleti egyházak felé is különleges státuszt és feladatot adnak. Ez egy hirtelen jött és hatalmas esemény volt. Fülöp érsek atya és Atanáz püspök atya is mondta, hogy személyesen is megköszönték Ferenc pápának ezt a találkozót. Ő mindkettőjüknek azt válaszolta, hogy ez egy kegyelmi adomány volt, nem köszönni való esemény. A kiadott és aláírt dokumentumban a görögkatolikusságról is szó van, tehát az ökumenikus munka palettája így teljes, hogy kelet és nyugat felé is van feladat minden szinten.

Mikolai Vince: a nagy összefüggések után közelítsünk a mindennapi valóságához, a mindennapi ökumenizmusról szeretnék néhány gondolatot mondani. Ezt én már az anyatejjel szívtam magamba, édesapám református volt, aminek ellenére én katolikus pap lettem. Az otthonunkban sok református lelkész megfordult, jó emléket őrzők róluk. Kovács Imre nagytiszteletű úr, aki Miskolcon nyugállományú lelkész, ott volt az első misémen is.

Összevetve Miskolcot és Debrecent, nincs nekünk itt szégyellni valónk, sőt, úgy gondolom, számos vonatkozásban érdekes dolgot tudunk felmutatni. Itt van az ökumenikus egyetemi lelkészség, ami nagyon fontos kezdeményezés. Kicsit még csikorog, de hogy az ökumenizmus egyetemi szinten is jelen van, a jövő szempontjából nagyon fontos. Itt van a KÉSZ, amely ezt az összejövetelt is rendezi. Amikor elindult, először református elnöke volt, szándékoltan és kifejezetten ökumenikus jelleggel indult. Itt a KÉSZ kiadvány, a Miskolci Keresztény Szemle, amely katolikusok és protestánsok által szerkesztett, mind a két egyház életét felvonultató lap. Miskolc az országban talán legnagyobb szinten van reprezentálva az egyházi oktatásban és ezeknek a középiskoláknak az igazgatói kifejezetten jó barátságot ápolnak egymással. Úgy gondolom, számos intézményjellegű próbálkozások is voltak, ennek kapcsán sok-sok impulzus érte az ott dolgozó embereket, ami nagyon fontos.

A hétköznapi ökumenizmus témájában nagyon fontos, hogy a családokban hogy működik. Miskolcon is sok vegyes vallású család van, fontos, hogy ők mennyire tudják egymásban is tisztelni a más vallását. Hogy tudunk-e egymástól tanulni? Mi katolikusok el tudjuk-e énekelni, hogy Mint a szarvas vágyakozik a híves patakra – nem tudjuk elénekelni, vagy a reformátusok el tudják énekelni a Boldogasszony Anyánkat – nemigen éneklük el, mert Máriáról szól.

Ahhoz, hogy lépünk előre meg kell ismerni a városban is az ökumenizmus történetét, amely sok érdekes vonatkozást vetne fel, amit kölcsönösen bűnbánó módon kellene feldolgozni. Meg kellene ismernünk a másik liturgiáját, szokásait, és bátran tanulni egymástól. Ha két-két éneket évente megtanulnánk egymástól, és azt szívvel-

lélekkel el tudnánk énekelni, akkor vélhetően előre lépnénk. Ha mindig csak arról beszélünk, hogy mennyire fontos, mennyire jó és szükséges, de nem történnek mindennapi kis lépések, akkor csak beszélünk, de nem lépünk előre.

Alakszainé dr. Oláh Annamária, a KÉSZ miskolci csoportjának elnöke először Miskolc társadalmi életéről beszélt. – Minden onnan indul ki – mondta –, hogy Miskolc társadalmának meghatározó szereplői milyen szellemben élik az életet a városban. Hallottuk, hogy Debrecennek van egy fiatal, az egyházak iránt elkötelezett polgármestere, ez nálunk sincs másképp. De hogyan volt a rendszerváltáskor? 1990-ben elképesztő turbulens érzések szabadultak fel a városban. Rögtön az első iskola, a katolikus gimnázium átadása úgy felkorbácsolta az érzelmeket, hogy pillanatok alatt összeállt a református, evangélikus, görögkatolikus és római katolikus közösség, mert érezték, hogy össze kell állni. Ez a „rögtön együtt voltunk” gyakorlatilag a mai napig tart. Nem azonos hőfokon. Amit teológiaiailag említettek, hogy megtorpant egy picit az együttműködés, az társadalmilag is megtorpant.

Az asztalnál ülők egyébként is pozitív szereplői ennek az ügynek, és az elmúlt 26–28 évben jó példák, a ma már köztünk nem élő egyházi személyek is segítették ezt. Meg kell említeni Kartal Ernő atyát, Zachár Géza atyát, a Szent Anna-templom plébánosát, Veczán Pál barátunkat, evangélikus esperest, aki hihetetlenül jó szellemű ember volt, és ők hárman nagyon jó barátok voltak. Amikor még politizáltam, sokszor kaptunk tőlük eligazítást, hogy nem így, nem erre, hanem arra. Együtt adták, nem katolikus, református, vagy evangélikus megoldást, hanem keresztény megoldást követeltek tőlünk.

Nem egyszerű játszma ez, mert újra meg újra fellángoltak a törekvések, hogy egyik vagy másik egyházi vonal megerősödjék, de a jó Isten segítségével nagyon szépen kisimultak a dolgok. Ha valaki megírja az együttműködés történetét, sok jó példát lehet emlegetni. Azért örültem ennek a témának, mert mi miskolciak is el tudunk dicsekedni a magunk kis példáival.

Persze nem csak jó példákat lehet említeni. Szóba került, hogy a város a diósgyőri plébániatemplom melletti teret II. János Pálról kívánja elnevezni és szobrot is állítatnának a pápának. Mikolai Vince elmondta, hogy a város eldöntötte 2014 őszén, hogy azt a teret a pápáról nevezik el. Neves építészek, és döntően reformátusok által aláírt cikk jelent meg a Miskolci Keresztény Szemlében, amelyben vitatták ennek jogosultságát. Az ellen tiltakoztak, nehogy egy másik felekezet szakrális vezetőjéről állítsanak szobrot egy olyan területen, ahol három vallás képviselői élnek. A szobrot nem is a térre képzelték el, hanem a templomkertbe, nehezen voltak elfogadhatóak az érveik. Én válaszoltam rá, úgy gondoltam, II. János Pál személye senki lelki nyugalomát nem fogja zavarni és a turisták is azt mondják, milyen bölcsen gondolkodnak a miskolciak, hogy ilyen neves történelmi személynek szobrot emelnek. Ezek érzékeny dolgok. Ha a katolikusokról csak az a vélemény van református részről, hogy imádják Máriát és a szenteket, ezek szörnyű történelmi klisék, amelyeket jó lenne már elfelejteni. Persze

ezek megvannak katolikus oldalról is, amikor a másikat eretneknek meg szakadárnak bélyegzik. Érdemes elgondolkodni, hogy a mi keresztény tudatunkban történt-e érdemi változás? Valóban félre tudtuk-e tenni az előítéleteket, ezeket a megbélyegző dolgokat, van-e bennünk kellő nyitottság, készek vagyunk-e a más értékeit befogadni? Nem tudjuk eldönteni, hol tart ez a folyamat, lehetne felmérést készíteni, lássuk, történt-e érdemi elmozdulás, vagy minden maradt a régiiben.

Papp András arról beszélt, hogy nagyon fontos a jövő nemzedék nevelése. Az egyházi iskoláink jól működnek, mindenki a saját felekezetének megfelelő hitoktatásban részesülhet. Azt tudom, hogy a Görögkatolikus Általános Iskolában a legfontosabb tantárgy a hittan. Amikor készül az órarend, ez kapja meg a helyét, mert több felekezet hitoktatója jár be, papok és lelkészek is, akiknek más feladatuk is van, és ehhez igazítják a többi óra beosztását. Nem mindegyik miskolci egyházi iskolában van így. Van, ahol nem tudom megoldani a hitoktatást, mert az iskola nem segít. Nem érzem, hogy ott a legfontosabb tantárgy a hittan lenne. Megkaptam a tantermet, hol taníthatok, és valamilyen tantárgyból versenyre készítettek fel két gyereket. Szóltak, hogy ez fontosabb, menjünk a folyosóra, ott tartsam meg az órát. Elég méltatlannak tartottam. Jó lenne, ha nem csak osztályonként, évfolyamonként taníthatnánk egyszerre a hittant, hogy össze lehetne vonni a gyerekeket. Ebben a témában jobban oda kellene figyelni. Érdemes lenne a hittankönyveinket is megnézni, van-e bennük szó az ökumenizmusról? Nincs. Egy új sorozat készül nálunk, az előkészítő bizottságban szóba került, legyen minden évfolyamon legalább egy lecke az ökumenizmusról.

Sándor Frigyes elmondta, hogy az evangélikus hitoktatásban minden tankönyvben van az ökumenizmusról ismertető. Ami az iskolai hitoktatással kapcsolatban bennem már sokszor megfogalmazódott – mondta –, hogy nekünk alá kell rendelnünk saját céljainkat annak a küldetésnek, amellyel meg vagyunk bízva az Úristentől. Mégis, nagyon nehéz megoldani, hogy idősavok ne ütközzenek, hiszen minden osztályban vannak kisebb-nagyobb számban minden egyházhoz tartozó gyerekek. Mikor beszélgettem a hitoktatókkal szeptemberben, kiderült, hogy az első órákon mindegyik felekezet hitoktatója ugyanarról beszélt, a teremtéstörténetről. Adott esetben talán egy hitoktató is megtarthatná az órát az összes gyerekeknek. Én az iskolában Bibliaismeretet tanítanék, mert ebben teljesen egyformák vagyunk, és csak vasárnap, az istentiszteleteken kapnák meg a gyerekek a sajátos specifikumokat.

Dr. Domokosné Fazekas Hajnalka szerint bármilyen témával szembesülünk, annak megoldását minden területen befolyásolja, kik azok, akik szeretnék megoldani ezt a problémát. Amikor a Fráter gimnázium elindult, két református gyerek volt az évfolyamon. Hívtak, megjelentem és tizenöt éven keresztül a legnagyobb szeretettel és nyitottsággal találkoztam ott. A mai napig nagy boldogság, amikor találkozunk az utcán és érdeklődünk egymás iránt. Az én tanításom gyümölcse, ami Istentől való, hogy ezek a gyerekek jönnek vissza hozzám esketésre, a gyermekeik megkeresztelésére.

A rendezvény Dolhai Lajos összegző zárszavával ért véget.

(gróf)

KOJSZA Péter

Minden kőben ott a szobor

INTERJÚ CSOMÓS JÓZSEF PÜSPÖKKEL

Nemzeti ünnepünk, március 15-e alkalmából vehette át a Magyar Érdemrend középkeresztjét példaértékű elhivatottsággal ellátott lelkesítő szolgálata, valamint az egyházkerület gyülekezeteinek összefogása és vezetése terén, illetve a régió érdekében végzett kimagasló színvonalú munkája elismeréseként Csomós József gönci lelkipásztor, a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke. A díjat Áder János köztársasági elnök nyújtotta át Orbán Viktor miniszterelnök társaságában, az Országház Kupolatermében.

Kitüntetett és kitüntetők

– *Először is gratulálunk a kitüntetéshez. Kezdjük a beszélgetést egy személyes kérdéssel: milyen érzés volt átvenni az elismerést?*

– A Házhoz méltó, felemelő ünnep és érzés volt. Kupolaterem, korona, 18 Kossuth-díj, közel ennyi Széchenyi-díj... Az egyik fiam fogalmazott úgy, hogy „jó társaságba került édesapa”. Azért keresem a szavakat, mert nem kitüntetésre vagyok összegyúrva. Talán nem szerénytelenség azt mondanom, hogy soha nem emberektől vártam elismerést, de amikor megjött a hivatalos értesítés, elgondolkodtam.

– *Mire gondolt?*

– Először is arra, hogy ha nem fogadom el, akkor megsértem azokat is, akik előttem elfogadták ezt az elismerést. Aztán arra, hogy ha nem fogadom el, mivel indoklom majd a döntésem, hiszen mégis csak egy nagy kitüntetésről van szó. És még egy: a feleségem édesapja a finn-orosz háborúban harcolt és megkapta az egyik legnagyobb finn kitüntetést, a Fehér Lovagkeresztet. Erre az unokái nagyon büszkék. A feleségem kérdezte tőlem, hogy miért akarom az unokáimat megfosztani attól az örömtől, hogy egyszer majd megnézzék a nagyapa kitüntetését.

– *Tebát igent mondott.*

– Jó érzéssel mondtam igent. Felemelő volt átvenni az elismerést és még jobb az a sok gratuláció, amiket azóta kapok. Úgy érzem, hogy ezekben a jókívánságokban benne van több évtized munkája. Van, akinek húsz éve nem hallottam a hangját és most felhívott, hogy nagyon örült a hírnök.

– *A laudáció hallatán eszébe jutottak az elmúlt negyven év állomásai?*

– Nem mint egy film pergett le előttem, hanem pillanatfelvételek ugrottak be. Olyan dolgok, amik előtte soha. Például annak idején volt egy tévéműsor, a Napzártá. Egy szombati napon Enyedi György akadémikussal élő adásban vitatkoztam a szerep nélküli falvakról és a falvak elhalásáról. Mikor végeztünk, mondtam, hogy most beülök a Trabantba és megyek haza, mert holnap prédikálni kell. És láttam a pesti emberek tekintetén, a stábon, hogy számukra ez felfoghatatlan, hogy valaki késő este vitatkozik a tévében, utána pedig nem bárba vagy szállodába megy, hanem haza, mert másnap munka van.

– *Milyen mérföldköveket tudna megemlíteni az életéből?*

– A Gagybátorban eltöltött tizenhat évet, a Csereháti Településszövetségben szerzett tapasztalatokat. És még számtalan, apró mozzanatot a lelkészi, a püspöki szolgálattal és a régióban végzett munkával kapcsolatban. Életem legnagyobb – merem azt mondani – „szellemi attrakciója” volt Gönc várossá nyilvánítása. Az egész beadványt én állítottam össze, írtam meg, éjt nappallá téve dolgoztam, hogy elkészüljön. Utána tudtam meg, hogy azon a főiskolán, ahol a leendő jegyzőket képzik, ez a várossá nyilvánítási előterjesztés lett a minta a hallgatók számára.

– *Hol sajátította el ezt a munkamorált?*

– Az Úristen úgy irányította a pályámat, hogy nekem ez adatott, de ehhez meg is adott mindent. Negyven évvel ezelőtt minden akaratom ellenére kitétek harmadéves teológusként a Békési Egyházmegye esperesi hivatalába, az esperes mellé segédlelkésznek és orgonista-kántornak. Engem, tiszáninnenit áttettek Tiszántúlra, ami akkor nagyon zokon esett. Ma már nagyon hálás vagyok érte, mert olyan volt, mintha ösztöndíjas lettem volna a hivatalvezetés iskolájában. Olyantól tanultam, hogy mit jelent egy hivatalt felépíteni és napra készen tartani, aki hosszú évtizedekig csinálta előttem.

– *Mi minden tanult még ott?*

– A rendszerben való gondolkodást, a munka racionalizálását, az időbeosztást. Ezeket később már önállóan kamatoztathattam Gagybátorban és a környező falvakban. Magaménak éreztem a gyülekezeteiket, és azzal együtt a falvakat is. Később megalapítottuk a Csereháti Településszövetséget, aminek aztán az alapszabálya nagyon reformátusra sikerült: a kálvini elvek szerint, presbitériumi mintára épült fel. Mindez még a rendszerváltás előtt, 1987-ben kezdődött. Ez volt az első társadalmi szervezet, ami hallatta is a hangját a szűkebb régióért.

– *Ön szerint mi kell egy jól végzett, hatékony szolgálathoz?*

– Michelangelo mondta, hogy minden kőben benne van a szobor, csak a fölösleget le kell szedni róla. Meggyőződésem, hogy az emberrel is így van. Egyikünk se szemétre való kő és az Úristen mindenkibe beletette a szobrot. Az a kérdés, hogy mi hajlandók vagyunk-e elfogadni azt az utat és vezetést, amivel ő le akarja szedni a felesleget a „szoborról”. Nagyon szeretem a szolgálatomat, tisztelem a munkatársá-

imat, de mindenki tudja, hogy mi a rend. Ebben benne van az is, hogy kiadok egy feladatot és akkor elengedem. Majd számon kérem és megnézem hogyan teljesült. Tehát úgy gondolom, hogy tudni kell elengedni, ez igaz a munkában és a gyereknevelésben is.

– A kitüntetés kapcsán megfogalmazódott-e, hogy milyen úton szeretné folytatni a munkát?

– A püspöki szolgálatomból ezen kívül még négy év van hátra, szeretnénk „belakni a házat” úgy, ahogy a ciklus elején meghirdettük. Azért is örülök a kitüntetésnek, mert ez nemcsak nekem szól, hanem az eddigiekre való rábólintás is a környezet részéről. Az, hogy elismerik az ember munkáját, és hogy ennyien szurkolnak a folytatáshoz, még nem a befejezés, hanem egy állomás. És kötelesség, hogy ugyanebben a minőségben folytassa tovább a munkát.

„Az iskolában tartsd meg mind a Tanitokat mind a Tanulókat és azokat a te Lelked által vezéreljed az igazságnak útjaiban.”

„A beteljesedett imádság” alkalmi Miskolcon, a Lévayban

Kétnapos ünnepséggel és rendezvénysorozattal vette birtokba a Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon egész közössége, majd az egyházkerület nagyobb közösségéből érkező vendégek a Szalay Sámuelről elnevezett dísztermet a Lévayban, amely nemcsak az intézmény, hanem Miskolc városának és a Tiszáninnyi Református Egyházkerületnek is méltó közösségi tereként szolgálhat a jövőben.

A Lévay egész közössége számára fontos az a reformátori örökség, amelyet akár gyülekezeteinkben akár intézményeinkben megélhetünk. Ennek az örökségnek a megismerése nem öncélú, hanem a ma feladatainak felismerését és a jövő küldetésének megerősítését szolgálják. A díszterem névadóját már jó néhány éve kereste az intézmény. Olyan személyt kerestünk, aki a történelem során több szálon is, jelentős mértékben kapcsolódott a miskolci református gimnáziumhoz, és szolgálata jelentős fejlődést hozott az intézmény számára is.

A Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei igazgatójának javaslatát megfontolva és elfogadva, a dísztermet a Lévay közössége a díszterem névadójaként Szalay Sámuelre választotta, aki vélhetően Tállya szülötte, Patak, Leiden és Franeker neveltje, majd 1749–1761 között a miskolci református gimnázium rektor-professzora, 1761–1770 között miskolci lelképásztor, azaz az intézményt fenntartó közösség elöljárója lett,

A Szalay Sámuel díszterem

A vendégek fogadása

Relikviák kiállítása

gére került sor. Szűcs Endre püspöki főtanácsos, a Lévy Igazgatótanácsának elnöke igei köszöntésében az evangéliumi hűség és engedelmség fontosságára mutatott rá. Dr. Dienes Dénes professzor közvetlen hangú előadása Szalay Sámuel szolgálatáról nemcsak a díszteremben helyet foglaló 44 fős iskolapresbitériumot és az intézmény szakmai vezetőségeként jelen lévő munkaközösség-vezetőket és igazgatóhelyetteseket szólította meg, hanem az ünnepséget a tornateremben kivetítve követő tanulókat és pedagógusokat is. Az ünnepség vendégeként Géresi Róbert, a Szlovákiai Keresztyén Református Egyház püspökhelyettese köszöntötte, és bátorított a hétköznapi életben megélt hiteles keresztyén életre. Az ünnepség végén a díszteremben a magyar, a történelem, az ének-zene és hittan területén kiemelkedő eredményt elért tanulók leleplezték a két ajtó fölött az intézmény két vezérigéjét: „...hogy elmenjeteK és gyümölcsöt teremjeteK...” (Ján 15,16) és „Mindedig megsegítteK minket az Úr!” (1Sám 7,12).

Ezt követően az intézmény vezetősége a díszterem névadó feliratát leplezte le. Az ünnepség imádsággal és a XC. zsoltár első versének eléneklésével zárult.

Az oskolában tartsd meg mind a Tanitokat mind a Tanulókat és azokat a te Lelked által vezéreljed az igazságnak útjaiban. Világosítsd meg az ő elméjüket a te Szent Lelked által a tiszta mennyei igazságnak esmeretével; és az ő akarattokat és indulyokat hajtsd a szent engedelmségedre; és az Evangéliumi igazságot melly a kegyesség szerint vagy, rojád be minden Tanítóinknak szivekbe és akiket azok közül a te Házadnak bétés szolgálattjára rendeltél; azokat a te Lelkednek mennyei ajándékaival ugy ekesítsd fel, hogy azok az Isteni félelemmel ditsősségedben való szent szeretettel bé teljesedvén, nem a külső bétésületnek, vagy világi élet módjának kereséséül; hanem a te ditsősséged elő mozdításának, Szent Fiad országának terjesztésének buzgóságával indittassanak a belső terhes szolgálatnak és az emberek Lelkek idvességének munkájának fel vételére.

Szalay Sámuel püspök imádsága a Tiszáninneni Református Egyházkerület közgyűlésén, Miskolcon, 1785 (részlet).

Szombaton került sor a „Szalay Sámuel tudományos emlékkonferenciára”, a Szalay Sámuel Díszterem első hivatalos rendezvényére. Csomós József püspök úr a konferencia megnyitójában azt hangsúlyozta, hogy a közösségeinkben helyesebb a „képesség megtartó népeiségre” azaz Isten igéjét hallgató, megtartó és megcselekvő közösségeinkre figyelni.

A konferencia szervezői egy gondolati egységre is törekedtek a három elhangzott előadással.

Ismerjük meg azt a társadalmi közeget, amelyben a XVIII. sz. második felében Szalay Sámuel élt és tevékenykedett itt Miskolcon: „A polgárosodás sajátosságai Miskolcon a XVIII. század második felében”, dr. Gyulai Éva a Miskolci Egyetem Történettudományi Intézetének igazgatója előadásában. Vizsgáljuk meg, hogy a miskolci református iskolázásnak mi volt a helye ebben az időben, különös tekintettel a Mária Terézia 1777-ben kiadott tanügyi rendelete után, „A miskolci iskolázás helye a korabeli magyar iskolaügyben az I. Ratio Educationis után”, dr. Ugrai János a Miskolci Egyetem Tanárképző Intézetének igazgatója előadásában. Végül dr. Dienes Dénes megrajzolta Szalay Sámuel egyéni és szolgálati arcélét, karakterét, hogy megérthessük, milyen volt ebben a nem könnyű korban az iskolaépítő, a gyülekezetépítő és egyházépítő szolgálata.

SZALAY SÁMUEL

(1718–1792)

1718-ban született, valószínűleg Tállyán. Tanulmányait Sárospatakon végezte, majd 1744-től Rimaszombatban rector. 1746 októberétől a leideni, 1747 márciusától a franekeri egyetem hallgatója. 1749 januárjától 1761-ig Miskolcon a református gimnázium rectora.

1761. március 3-án Tokaji György lelkész halála után Szalay Sámuel választották meg a helyére, így lett 1770-ig Csáji Márton mellett második lelkész Miskolcon. 1770-től, Csáji Márton halála után lett vezető lelkész.

1770 júliusában szuperintendenssé (püspökké), az 1735-ben létrejött Tiszáninneni Református Egyházkerület időrendben harmadik püspökévé választották. 1772 után Szalay Sámuel kezdeményezte, és szolgálati idejének utolsó évtizedében rendkívüli energiával szervezte az egyházkerület és a pataki főiskola misszióját a cseh-morva protestantizmus újjáépítésében, az egyházkerületben szláv nyelven beszélő lelképítők képzésén és küldésén keresztül.

Szalay 1792. július 13-án, Miskolcon halt meg. Minden bizonnyal a Miskolc-avasi temetőben temették el, de sírja ismeretlen.

Rectori és köznevelési jelentősége kettős. Egyrészt az egyházközség új, korszerűbb körülményeket teremtett az ő javaslatai alapján az iskolázás számára, illetve iskolaépületet emelt – ez ma a Herman Ottó múzeum régi épülete. Másrészt az iskola belső rendjét is korszerűsítette, a tanulmányi szerkezet átalakításával pedig megteremtette a hagyományos mezővárosi kisgimnázium keretein túli fejlődés lehetőségét.

A köszöntések sorában Helena Junova a cseh testvéregyház külügyi referense adta át egyháza köszöntését, Éles György a Prágai Magyar Református Gyülekezet lelképítőtora számolt be a csehországi magyar református emlékekről, majd Galamb László, a

Tállyai Református Gyülekezet presbitere (a Lévay volt diákja) adta át Szalay feltételezett szülőfaluja gyülekezetének köszöntését.

A rendezvényekhez állandó egyháztörténeti és iskolatörténeti kiállítás társul, amelyet a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményének munkatársai, Pocsainé dr. Eperjesi Eszter és Tanászi Árpád állítottak össze, a gyűjtemények korabeli anyagait, a Miskolc-Avasi Református Gyülekezet dokumentumait és tárgyait, valamint a Herman Ottó Múzeum és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár által rendelkezésre bocsátott dokumentumokat és tárgyakat felhasználva.

A kiállítás megnyitásaként Csomós József püspök úr a kiállítás címeként „A meghallgatott imádság”-ot javasolta, utalva a kiállítás középpontjába állított imádságra, amelyet Szalay Sámuel egy korabeli egyházkerületi ülésen mondott el. Az állandó kiállítás érdekessége, hogy korabeli egyháztörténeti és iskolatörténeti dokumentumok mellett a Miskolc-Avasi Református Egyházközség tulajdonát képező úrasztalai edények (klenódiumok) mellett két korabeli terítő is kiállításra került, amely közül az egyik minden bizonnyal Szalay Sámuel koporsóját is takarta tetemésekor.

Hisszük, hogy az egykor elhangzott imádság, amely akár a mi imádságunk is lehet, meghallgattatik: „Az iskolában tartsd meg mind a tanítókat mind a tanulókat és azokat a te Lelked által vezéreljed az igazságnak útjaiban.”

Ábrám Tibor igazgató

TERNYÁK CSABA

Hétköznapi irgalmasság

– Az Isten irgalmassága mélyen megérinti mindnyájunk szívét. Nagyon fontos megélni ezt nemcsak vasárnap, hanem hétköznapokon is, a mindennapjainkban. A harmadik évezred egyházának ez a rácsodálkozása Isten irgalmára különlegesen nagy ajándék. Az Istent hagyományosan egynek, szentnek, mindenhatónak, igazságosnak, irgalmasnak nevezzük, de talán erről az utóbbiról régebben sokkal kevesebbet beszéltünk. Két szent embernek tartozunk hálával azért, hogy ez a téma mostanában újra visszakerült egyházi gondolkodásunk és egyéni lelki életünk középpontjába. Annakidején mindenki meglepetéssel vette, hogy II. János Pál pápa második enciklikájának címéül és tartalmául az isteni irgalmasságot választotta.

A *Dives in misericordia* kezdetű enciklika a maga idejében egészen rendkívülinek hatott, sokan nem is értették, miért állította az ember után az isteni irgalmasságot figyelme középpontjába II. János Pál pápa. Ő akkor már ismerte Faustina Kowalska nővérnek a magán-kinyilatkoztatását, amelyik az isteni irgalmasságról szól, és foglalkozott ennek a szent nővérnek az életével, magán-kinyilatkoztatásával, és őt előbb boldoggá, majd szentté avatta. Végül ő maga is a szentek sorába került. Ezért mondhatjuk, hogy ez a két lengyel szent az, aki mintegy visszahozta a hitünk középpontjába azt, ami mindig jelen volt, a kezdetektől fogva.

Gondoljunk csak az imádságainkra, a liturgiánkra. Minden szentmisében imádkozuk: Uram irgalmazz, Uram irgalmazz, Uram irgalmazz! Krisztus kegyelmezz! Hány-szor elimádkozzuk, és most, az Irgalmasság évében még jobban felfigyelünk arra, hogy a liturgikus szövegekben szinte nap mint nap újra előkerül az Isten irgalmasságára való hivatkozás, Isten irgalmasságának kérése. Arról akkor még nem is beszéltünk, hogy görög katolikus testvéreink a keleti liturgiában milyen gyakran kérik, szinte esdik az isteni irgalmasságot. Nem véletlen talán, hogy a XX. század végén, a XXI. század ele-

Dr. TERNYÁK CSABA

jén a szörnyű múlt századi tapasztalatok után II. János Pál pápa az egyház fókuszába állította Istennek ezt a tulajdonságát, mert „amikor elhatalmasodott a bűn, túláradt a kegyelem” (Róm 5,20).

Mi, idősebbek, emlékszünk még arra, hogy a múlt században mennyire elhatalmasodott a bűn, amelyik az egyházat elnyomta, sőt megalázta, meggyalázta és ezt a gyalázatot az egyház papjai és hívei Isten szeretete miatt elviselték. Akkor is az Isten irgalmasságát kértük a viláért, és kértük saját magunkért is. Egy kicsit negatív felhanggal vasárnapi vallásosságnak szoktuk nevezni azt, amikor Krisztus hűséges tanítványai, hétről-hétre részt vesznek a szent liturgián, az Eucharisztíán és kérik Isten irgalmasságát az imádságban. Isten irgalmassága azonban minden nap kiárad ránk, hétköznap és ünnepen egyaránt, az nem valami ünnepi gesztus. Tévedés lenne arra gondolni, hogy az Isten tulajdonságai között az irgalmassága valami ünnepi alkalmakra fenntartott gesztus, vagy a rendkívüli szentévre úgy tekinteni, hogy az azért rendkívüli, mert most az Isten rendkívüli módon irgalmas az emberek, a bűnösök iránt. Nem. Az Isten mindig, minden nap irgalmas hozzánk!

Az Ő irgalmassága nem kötődik a rendkívüli szentévhez. Erre nekünk van szükségünk. Arra, hogy az egész liturgikus évben nap mint nap, ahogy a zsolozsmát imádkozzuk, ahogy a szentmise szövegeit hallgatjuk, ezeken keresztül egyre mélyebben rácsodálkozunk arra, ami mindig ott volt előttünk, egy karnyújtásnyira, mert tavaly is pontosan ugyanezeket a szentírási szakaszokat vettük. Ezeket a könyörgéseket végeztük a szentmisében. De most egy kicsit más füllel hallgatjuk. Amikor felbukkan ez a szó, hogy irgalmasság, és valamilyen összefüggésben ott találjuk a liturgikus szövegekben, akkor felcsillan a szemünk és valamiféle „ahá”-élményünk van. Ahá, akkor most ismét..., igen, ebben az összefüggésben is... Szinte újként ismerjük meg idén az isteni irgalmasságot. Mindennapi, hétköznapi ez az irgalmasság.

Faustina nővér naplójában olvassuk, hogy Jézus magán-kinyilatkoztatásban ezt mondta neki: „Atyámat minden nap fogod kérni, hogy keserves kínszenvedésemre való tekintettel adja kegyelmeit ezeknek a lelkeknek”. Mi is minden nap kérjük az imádságban az Isten bocsánatát. Az imádságban minden nap hozzá fordulunk. Gondoljunk csak a legnépszerűbb, a leginkább elterjedt imára, az Úr imájára, amelyet a Didakhé, régi keresztény irat a hívek figyelmébe ajánl, hogy naponta legalább háromszor imádkozzák el. Egyszer a reggeli zsolozsmában, majd a szentmisében és végül az esti zsolozsmában. Mi, akik rózsafüzért is szoktunk imádkozni és egyéb imádságainkban még többször imádkozzuk el a Miatyánkot, amelyben kérjük az Ő bocsánatát.

A szentév mottója: „Irgalmasok, mint az Atya”. Az irgalmasságban kapunk bizonyosságot arra, hogy szeret az Isten. Ő teljesen, örökre, ingyenesen, semmit nem várva adja magát, és szeret bennünket. Az egyház imája, a zsolozsma is ezekkel a szavakkal kezdődik: Istenem, jöjj segítségemre. Uram, segíts meg engem. „A tőle kért segítség már Isten irántunk való irgalmasságának az első lépése. Ő élénk jön, hogy kiszabadítson minket a gyöngeségből, amelyben élünk. Az Ő segítsége abban áll, hogy elfogadtatja velünk jelenlétét és közelségét. Az Ő együttérzésétől napról napra megérintve tudunk mi is együttérzők lenni mindenki iránt.” Ezek a mondatok a Szentatyá

szavai, a Misericordiae vultusból, abból a bullából, amelyet Ferenc pápa a szentév megnyitására adott ki.

Ha az imádságainkról, kéréseinkről és vágyainkról beszélünk, azt is el kell mondanunk, hogy amikor azt tapasztaljuk, hogy az Úristen meghallgatja imádságunkat – és sokszor tapasztaljuk ezt –, akkor az Isten irgalmassága árad felénk. Hányszor van az, hogy az Úristen nem felejt el évek múltán sem azt, amit mi imádságban kértünk tőle. Amikor kispapok voltunk, Diós István atya, prefektusunk hívta fel a figyelmünket arra: vigyázzatok, hogy az imádságban mit kértek az Istentől, mert Ő nem felejt és komolyan veszi.

Amíg fiatal az ember, lehet, nem érti meg, én is csak néhány éve értettem meg, két olyan vágyammal, kéréssel kapcsolatban, amit ha nem is imádságaimban, de vágy szinten kértem, hogy Istenem, ez jó lenne. Amikor gyerek voltam, a Kisalföldről elutazni Egerbe nagy távolság volt, s amikor az Egri csillagokat elolvastam, nagyon szerettem volna Egerbe elutazni. De hát akkor ez szóba se kerülhetett, a kirándulásokra ott, a környéken került sor. Teltek-múltak az évtizedek, és mit ad Isten, most már tizedik évemet kezdtem el Egerben. Az Úristen nem biztos, hogy mindig úgy teljesíti a kéréseinket, ahogy mi gondoljuk, de nem felejt. Azt hiszem, amikor meghallgatja a kéréseinket és évtizedeken átnyúlóan is teljesíti azokat, akkor rácsodálkozunk az Isten bölcsességére, szeretetére és irgalmára. Milyen nagyszerűen szeret bennünket, hogy irányítja, igazgatja lépéseinket.

Valami hasonló történt velem Rómával kapcsolatban is. Amikor kispapok voltunk, az 1975-ös szentévben – akkor én a győri szeminárium növendéke voltam –, úgy döntött az egyházmegye vezetősége, hogy minden évfolyamból egy kispapot elküld a római zarándoklatra. Mi történt? A legjobb barátomat választották ki, hogy részt vegyen a zarándoklaton. Egyikünk sem volt még korábban Rómában, így Péter barátom – Isten nyugosztalja, azóta már odaát van – jutott el Rómába. Nagyon örültem, hogy részt vehetett ezen a zarándoklaton, irigység nem volt bennem, de egy olyan érzés igen, hogy de jó lett volna, ha elmehettem volna vele. Mit ad Isten, talán 15, vagy 16 évet élhettem Rómában. Igaz, jóval később, egészen más körülmények között, kétszer is. Az Úristen figyeli és meghallgatja a kéréseinket, ha nem is mindig úgy, ahogy mi gondolnánk.

Persze, amikor az Isten irgalmasságáról hallunk, vagy arra gondolunk, elsősorban mégiscsak a bűneinkre, és a bűneinktől való szabadulásra gondolunk, hogy az Isten irgalmasan megbocsát, felemel minket, magához ölel, úgy, mint a tékozló fiú apja, aki alig várja, hogy hazajöjjön a fia. Akkor felkarolja, felemeli: gyere fiam, nagyon örülök, hogy hazatértél! Ezt olyan jó megtapasztalni egy jól sikerült szentgyónás után, amikor letesszük a terheinket és könnyű szívvel haladhatunk tovább. Milyen jó, hogy az Isten megbocsát!

Érezzük, hogy nekünk is ezt a lelkiületet kell élnünk. Nekünk is meg kell bocsátanunk a testvéreinknek, mint ahogy az Úr megbocsát nekünk. Hányszor? Hétszer? Nem, hetvenszer hétszer. Mit jelent a hetvenszer hét? Azt, hogy ne számold, hányszor. Mindannyiszor, amikor meg kell bocsátani, bocsáss meg. Érezzük, hogy ez gyakran csikorog, nem megy magától. De be kell gyakorolni és be is lehet. Tudatosítani kell, mint ahogy az egész keresztény életünk, ha automatizmussá válik, nem jó. Még a bocsánatkérés és bocsánatadás sem lehet automatikus. Tudatosan kell tennünk, a csa-

lábban, a hitvesek között is. Amikor egy bocsánatkés elhangzik, még ha igazán szívből jön, akkor sem igazán könnyű. Ha azt mondja valaki, bocs', nem biztos, hogy igazi. Lehet úgy is: bocsáss meg, tudom, megbántottalak, ne haragudj, elsodort a hév. Lehet tudni a szavakból és a tekintetből, mikor igazi a bocsánatkérés. Akkor igazán, szívből jöhet a válasz is: persze, megbocsátok, néha velem is előfordul ilyen.

Kisgyermek koromban eltört mind a két lábam másfél éven belül. Édesanyám el volt keseredve, mondta az orvosnak, valami baj van ezzel a gyerekkel, biztos gyenge a csontja. Az orvos megnyugtatta, hogy csak peches vagyok. Egyszer jégen estem el, egyszer kerékpárral. A doktor azt is mondta, asszonyom, ott, ahol eltört a csontja, még egyszer biztosan nem fog eltörni, mert ott olyan erős lesz a csont forradása. Amikor bocsánatot kérünk, amikor megbocsátunk, amikor törés volt emberi kapcsolatainkban, akkor úgy bocsássunk meg és úgy engesztelődjünk ki egymással, úgy forrjon össze, ami eltört, hogy pontosan ugyanott, pontosan ugyanúgy az újra már ne fordulhasson elő. Ez önnevelés, egymásra való figyelés kérdése.

Az irgalmasság a családban ezerféle dologban megnyilvánulhat. A gyermekekkel, a nagyobbakkal is lehet háborúság, ahogy a nagyanyám mondta: kis gyerek kis gond, nagy gyerek nagy gond. Vagy gondoljunk az autósokra és a gyalogosokra, hogy tudnak egymással viselkedni, figyelnek-e egymásra, előzékenyek-e egymással? Meg tudjuk-e hallgatni a másik embert? A meghallgatás képessége a mindennapi irgalmasság minősített esete, különösen egy bizonyos kor után. A fiatalabbak még jobban meg tudják hallgatni egymást. Mi, idősebbek, hajlunk arra, hogy a saját dolgainkkal foglaljuk el magunkat. Ahogy idősödünk, kezd beszűkülni körülöttünk a világ, a saját problémáink, gondjaink kötnek le bennünket, arra koncentrálnak. Ha jön egy barát vagy barátő, rokon, szomszéd, és el akarjuk mondani neki, mi történt velünk, nem jutunk szóhoz, mert ő mondja a magáét. Ő pedig úgy éli meg, hogy nem jutott szóhoz, mert beléfojtották a szót. Meghallgatni a másik embert, időt szánni rá, ez az irgalmasság cselekedete.

A szeretet megnyilvánulása, hogy képesek vagyunk meghallgatni a másik embert, türelmesnek lenni egymás iránt. Az idő előrehaladtával ezek az erények egyre nagyobbak lesznek, mert egyre nehezebb őket gyakorolni. Tudjuk, minél nagyobb a kísértés, ha legyőzzük, annál nagyobb az érdem. Ismerik a tanmesét: a jámbor szerzetesről, aki nagypénteken úgy akart nagy érdemet szerezni, hogy nagy kísértésnek tette ki magát. Arra gondolt, az természetes, hogy ilyenkor az ember nem eszik húst, de ha kiteszi az asztalra a kolbászt és látja, de mégse eszik belőle, akkor nagyobb lesz az érdeme. De még nagyobb lenne az érdem, ha kis katonákat is vágna, majd a szájába is venné, meg is rágná... A végén aztán a nagy érdemszerzési törekvésben odáig jut, hogy gyengének bizonyul és végül meg is eszi a kolbászt.

Lemondani az akaratunkról bizony nem könnyű. Annyira tudunk ragaszkodni a saját meglátásunkhoz, olyan nehéz kilépni belőle. Ha valaki felhoz egy új szempontot, végig kell gondolni. Új módon kell élnünk. Az irgalmasság arra tanít meg bennünket, hogy ki kell lépnünk a saját életünk középpontjából. Irgalmasnak lenni azt jelenti, hogy a másik embert, akit szeretek, őt helyezem az életem középpontjába. Erre mondja Benedek pápa egy helyen, hogy „végre kell hajtani az életünk kopernikuszi fordulatát”.

Valamennyire mindannyian az önzésre hajlunk, saját magunk körül forog a világunk. A rendszerünkben úgy képzeljük, minden körülöttünk van. Ha kilépek ebből, akkor már nem én vagyok a központ. Az a kopernikuszi fordulat, amikor az Istent helyezem életem középpontjába és az embertársat, akiben felfedezem az élő Isten jelenlétét.

A mindennapi kenyér is Isten irgalmasságának a jele. A leghétköznapibb dolog, hogy az Isten táplál bennünket. Megadja a mindennapi kenyeret, amiért a Miatyánkban imádkozunk. Ferenc pápa pedig a mindennapi irgalmasságról beszél. A szentévet meghirdető bullájának a végén ezt írja, felolvasom, mert itt van szó a hétköznap, vagy mindennapi irgalmasságról. Ez az ő kifejezése, az ő gondolata.

„A rendkívüli szentév célja, hogy a mindennapjainkban éljük meg az irgalmasságot, mely az Atyától szüntelenül árad felénk. A jubileum során engedjük, hogy az Isten megleljen bennünket.” – Tapasztaljuk, hogy vannak emberek, akiket nehéz megajándékozni, mert nem tudják elfogadni az ajándékot, a meglepetést. Ha valaki meg akar ajándékozni és nem fogadom el, az sértés lehet. Pedig az ajándékkal az, aki ad, egy kicsit önmagát akarja adni, minden ajándék, amit szépen becsomagolunk és szeretettel adunk, azt önmagunk helyett adjuk. – „Az Isten is önmagát akarja adni és meg akar lepni bennünket irgalmasságával. Készek vagyunk-e észrevenni az Isten meglepetéseit, amelyekkel körülvesz bennünket? Engedjük-e, hogy az Isten megleljen bennünket? Az Isten sokszor, sokféle módon képes meglepni minket. Néha ajándékaival halmoz el, máskor pedig bújócskát játszik velünk. Ez különösen a karácsony élménye, amikor fel kell fedoznünk egy kicsi csecsemőben a végtelen fölségű és végtelen nagyságú Istent. Vagy nem tapasztalják-e meg azok, akik a hit és a hitetlenség kelepccéjében vergődnek, keresik az Istent és nem találják? Vagy amikor már úgy érzik, hogy már megtalálták, akkor hirtelen mintha köddé vált volna. Mi, akik megtaláltuk az Istent, mi, akik ennek a hatalmas ajándéknak a részesei vagyunk, hogy megkaptuk a hit adományát, nem is tudjuk elképzelni, milyen szenvedés ez azoknak, akik nem részesültek a hit adományában, de vágyanak rá, és mégsem tudnak eljutni a hitre. Mintha valami hályog lenne a szemükön, ami akadályozza őket. Lehet, hogy a családi történetük, lehet, hogy a neveltetésük, lehet, hogy komplikált filozófiai gondolkodásuk, problémálatásuk akadályként emelkedik köztük és az Isten között. Ugyanakkor érzik, hogy jó lenne hinni, de nem képesek rá.

Még Ratzinger bíboros, a későbbi Benedek pápa írta könyvében, Bevezetés a kereszténységbe, hogy a hívő ember, s ezt még Lisieux-i Teréz is megtapasztalta, mi is megtapasztalhatjuk: „a hívő ember a hitetlenség kísértésében él. A nem hívő ember pedig a hit kísértésében”. Az ember nehezen tud végleges döntéseket hozni. Mindannyian úton vagyunk és ki vagyunk téve a kísértéseknek. Akik még élünk, benne vagyunk az élet sodrásában. Rendkívül sok esemény, impulzus, hatás ér bennünket, amelyek olykor felzaklatják a lelkünket és nehezen tudunk egyformán reagálni, ugyanúgy dönteni adott helyzetekben. Van bennünk egy hullámmás, egy bizonytalanság. Megtapasztaljuk az ég vonzását, szeretnénk előrehaladni. Máskor meg az az érzésünk, mintha hullámmás tengeren hanyódnánk, és nem érezzük, hogy előre haladnánk, mert a nyílt tengeren nem látjuk az irányt. De az Isten irgalmassága ilyenkor is segít bennünket, és megmutatja a helyes utat.

Isten irgalmasságának jelei a szentségek is, amelyeket az egyházan és Lelkén keresztül nekünk ajándékozott. Ezek a szentségek megerősítenek bennünket a legkülönbébb élethelyzetekben. A szentségek révén az Úristen erőt ad nekünk és támogat bennünket. Abban segít, hogy egyre jobban hasonlónak tudjunk válni az Istenhez. Szintén a pápa szavai: „Ő soha nem fárad bele, hogy kitarja szíve kapuját, és újra és újra megmutassa, hogy szeret bennünket és meg akarja osztani velünk az életét”. Isten erre akar elvezetni bennünket is. Az Isten példájából tanulhatjuk meg, és az Ő irgalmasságát befogadva, az Ő szeretetét élvezve tudunk mi is egyre inkább így élni, és nem fáradni bele abba, hogy szeressünk, hogy kitarjuk szívünk kapuját. „Az egyház pedig határozottan érzi a sürgetést, hogy hirdesse Isten irgalmasságát. Élete akkor valódi és hiteles, amikor meggyőződéssel hirdeti az irgalmasságot.”

Az egyház valóban ezt teszi. Az Isten irgalmasságát hirdeti. Ahogy egy lelkigyakorlaton a szemináriumban, talán Keszthelyi püspök úr – akit mi akkor Kefe atyának hívtunk – arról beszélt nekünk, hogy amikor bementek majd papként a gyóntatószékbe és felkapcsoljátok a villanyt, az az Isten irgalmasságának a jele lesz. Az Isten várja a bűnbánókat, te pedig az Ő képviselőjében, papként várod azokat, akik meg akarnak térni, új életet akarnak kezdeni.

Kapcsolódik a liturgikus élményeinkhez, hogy nem szabad arra gondolnunk, hogy az Isten irgalmassága abban éri el a csúcspontját, amikor megbocsátja a bűneinket. Hagyományosan erre gondolnánk, hogy az Isten irgalmas hozzánk és megbocsátja a bűneinket és új életet kezdhethetünk. A húsvéti ünnepkörben ezen elmélkedve, hogy mutatkozik meg Isten irgalmassága a húsvétban, rátaláltam Ferenc pápának az egyik korábbi húsvéti üzenetére, amelyben így fogalmaz: „Győzött a szeretet, győzött az irgalom, mindig győz Isten irgalmassága.” Arról elmélkedtem, hogy a húsvétban is van egy olyan vetülete, amelyet Isten irgalmasságának szempontjából tudunk vizsgálni. Húsvétra úgy tekintünk, mint az irgalmas Isten ingyenes ajándékára a tékozló emberiség számára, mely az ősbűn révén fellázadt az Isten ellen. Engedetlenségével az ember mintegy kikérte magának az örökséget, melyet a paradicsomkertben az Isten rábízott, hogy gondozzon. Amikor Szent Pál az irgalomban gazdag Isten irántunk való szeretetéről és hozzánk való jószágáról beszél, hozzáteszi, hogy itt a kegyelem túlaradó bőségéről van szó, amely nem a mi érdemünk, hanem ajándék.

Óhatatlanul eszünkbe jut a példabeszédbeli tékozló fiú atyja, aki elcsavargott fiát feltétel nélkül visszafogadta gyermekének. Gyűrűt húzott az ujjára, levágatta a hízlalt borjút, újra örökösévé tette, új egzisztenciát, új életet ajándékozott neki. Mintha a feltámadás előképe lenne ez a történet. A mi feltámadásunk előképe.

Az Őszövségben elsősorban a bűnbocsánatban tapasztalták meg Isten irgalmasságát. A nép elbukik, de az Isten megbocsát neki. Mi is legtöbbször így éljük meg. Gyengék vagyunk, elbukunk, de az Isten megbocsát nekünk, megadja az újrakezdés lehetőségét. Van azonban egy ennél nagyobb jó hír Isten irgalmasságával kapcsolatban. Valóban visszafogad gyermekének, és felemel bennünket és a saját életében részesít. Azt mondja, bár bűnös vagy, de én nemcsak megbocsátom a bűnödöt, hanem elhalmozlak az ajándékaimmal is. Magamhoz emellek. Ezért a Szentírás nem egyszerűen

irgalmasnak nevezi az Istent, hanem irgalomban gazdagnak. Aki gazdag, annak nem kell fukarkodni, nem kell spórolni, annak nem kell méricskélgni. Az Úristen nem fukarkodik, hanem bőségesen osztja az irgalmát mindenkire. Már Krisztus keresztye és üdvözítő halála eklatáns bizonyítéka Isten hozzánk való irgalmának, és irántunk érzett szeretetének. Az irgalomban gazdag Isten ajándékozó szeretetének nagysága azonban nem merül ki Fia szenvedésében és halálában. Az irgalom nem a megbocsátásban éri el a csúcspontját, hanem Jézus feltámadásában, ami a mi feltámadásunknak is záloga.

Isten irgalmasságának legnagyobb jele, hogy mi is feltámadunk az Ő irgalmából, pedig halált érdemeltünk volna. Az irgalomban gazdag Isten nemcsak megbocsát, nemcsak elengedi a bűneinkért járó büntetést, hanem még ennél is tovább megy, éppen úgy, mint a tékozló fiú atyja. Fehér ruhába öltöztet, illatos olajjal megken, asztalánál vendégül lát, lelkét árasztja ránk, gyermekévé fogad, és örök életében részesít minket.

Újra miénk lesz az örökség, amelyet eltékoztunk. Sőt, egy még gazdagabb örökség ad nekünk azzal, hogy fiává és örökösévé tesz bennünket, akik bűnösök vagyunk, akik fellázadtunk ellene. Az Isten irgalmasságának mérhetetlen csodája láttán az ember eltelik örömmel, hálával, boldogsággal, hogy az Isten ennyire nagy. Ezért a húsvéti esemény csúcspontja, ezt tapasztaljuk meg évről évre, nem a nagypéntek, pedig az a megváltás napja, hanem a húsvétvasárnap hajnala, amikor meghozza a feltámadás örömhírét. Isten irgalmasságának teljesen új, minden képzeletet meghaladó megnyilvánulása ez. Mi pedig képesek vagyunk ezt megélni, megtapasztalni minden szentmisében, amikor a feltámadást elővételezzük. Bocsánatot nyernek bűneink és az élet kenyerével táplálkozunk, az örök élet kenyerével. A feltámadottak táplálékával.

Azt szokták mondani, hogy az idős már megette a kenyere javát. De ez a kenyér nem olyan. Ebből minél többet eszünk, minél gyakrabban táplálkozunk Krisztus testével, annál több életet ad nekünk. Az örök élet kenyere a feltámadásra készít fel bennünket. Ezért olyan jó szentmisére menni, mert abban vele táplálkozunk. Húsvét hajnalán az egész tékozló emberiség számára új dimenzió nyílik meg. Isten nemcsak megbocsátja bűneinket, hanem elfelejti a múltat, új jövőt tár az ember elé. Örök jövőt, amelyben a bűn miatti megsebzetségünk és rosszra hajló természetünk is gyógyulást lel. Ahogy a feltámadt test nincs többé alávetve a romlásnak, úgy a lélek számára is vége van a próbatételeknek és a kísértéseknek. Vége van a hullámnak, ami abból adódik, hogy nem vagyunk állhatatosak. Hogy amikor jót akarunk, néha akkor is rosszul sikerül, mert állhatatlanok vagyunk, mert az áteredő bűn következtében rosszra hajlóvá vált a természetünk és sebzetté vált az akaratunk. A feltámadáskor majd megtörténik a csoda, fixálódik bennünk a kegyelmi állapot, amelyet az új életben már nem tudunk ismét elveszíteni. Akkor már egyszer s mindenkorra megszűnik a bűnnek való kitettségünk. Ez az igazi új teremtés. Az ember szíve megtelik örömmel és hálával irgalmas nagy Istenünk iránt, mert megéljük, hogy húsvét ünnepe a mi feltámadásunk és a mi újjászületésünk napja is.

(A Szent Anna Kolping-házban április 11-én tartott előadás szerkesztett változata)

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége miskolci csoportja és a II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár szervezésében még 2015 őszén indult a *Beszélgessünk...* című sorozat. Az őszi ciklus négy előadása és a rá következő beszélgetések az éppen zajló nagy európai népvándorlás megindulására összpontosítottak. A két nagy civilizáció, a keresztény és az iszlám találkozására figyeltek. A fő kérdés az volt, miben különbözik az iszlám civilizáció az európaiktól, a miénktől, illetve mi jellemzi a kereszténynek mondott Európát, hogyan, milyen felkészültséggel fogadta a más kultúrájú tömegek beáramlását.

A 2016-os tavaszi félév beszélgetései már kifejezetten az európai civilizáció sajátosságait elemzik. Az első előadáson a keletkezés, az európai szellemiség születésének kezdeteit kerestük, amit dr. Sárly Pál tárt fel előttünk: a görög és a római örökség mellett a harmadik, Európát megteremtő erő a keresztény vallás volt.

A második előadás dr. Sárly Pál gondolatmenetét folytatta, az európai értékeket igyekezett csokorba szedni. Arra nem volt lehetőség a téma rendkívüli gazdagsága miatt, hogy a középkor teljes egészét felölelő, átfogó képet rajzoljon egy előadás a keresztény értékek jelenlétéről. Ennek időben a kora feudalizmustól kezdve egészen a felvilágosodás koráig kellett volna átfognia a teljes európai történelmet, tartalmilag pedig ennek a kornak az egész szellemtörténetét be kellett volna mutatnia. Ezt a képtelen helyzetet úgy oldotta meg az előadó, hogy néhány témát sorolt fel, amelyek néhány szavas ismertetésével egy-egy fontos jelenségre hívta fel a figyelmet. Az előadás vetített címe úgy szólt: „Európáról, szeretettel!” Ennek egyszerű oka volt. Ekkora téma esetében, csak színfoltok felvillantásakor az előadó ezzel a címmel érzelmi vonzódását fejezte ki „szülőföldrésze” iránt.

MEZEI ISTVÁN

Európáról, szeretettel

SOKSZÍNŰSÉG

Minden Európáról szóló írás azzal kezdődik, hogy Európa milyen változatos földrész. A földrajzi sokszínűség mellőzésével egy fontos jellemzőt, a nyelvek és nemzetek sokszínűségét emelte ki az előadás. A kora középkor idején alakultak ki a nagy európai nyelvcsaládok (germán, román, szláv, hellén, kelta, balti), nyelvek és nemzetek (francia, német, angol stb.), miközben hosszú évszázadokon át az állandóan változó latin maradt a műveltek (papok, értelmiségiek, tudósok, politikusok, stb.) közös nyelve. Ezzel párhuzamosan találhatunk arra példát, hogy valamely regio-

Mezei István

nális nyelv vált a diplomácia nyelvévé, azaz közvetítő nyelvvé egy-egy országcsoport esetében. Így például Közép-Európában a német kezdett ilyen szerepet fölvenni, ami a 18–19. századok során teljesedett ki, de például a török időkben a magyar is betöltött hasonló szerepet a Kárpát-medence tágabb környezetében. Megjegyzendő, hogy a nyelvek, nemzetek esetében is számtalanszor fűzhetjük hozzá a leírtakhoz, hogy vannak kivételek. Jelen esetben a nagy nyelvcsaládok mellett Európában voltak nyelvi szigetek, a környező népektől teljesen elütő nyelvet beszélő népek révén (baszk, katalán, magyar). Mivel az emberi nyelv is élő, alakuló jelenség, az emberi közösségekhez hasonlóan a nyelvek is eltűnhetnek. Ilyen kihalt nyelv lett az etruszk, a gót, a vandál.

EGYSÉGET BIZTOSÍTÓ ELEMELK EURÓPÁBAN

Kétséget kizáróan megállapíthatjuk, hogy a keresztény vallás és kultúra az, ami a később Európának nevezett földrészt sokféle népe között az egységet biztosította. Az emlegetett görög és római örökség is a keresztény vallás szűrőjén átválogatva hatott. A nyelvi-nemzeti sokszínűség ellenére ugyanis az itt élők körében olyan mértékig mutat közös jegyeket az életszemlélet, az életfelfogás, a mentalitás, az erkölcs, az emberek közötti viselkedés egész viszonyrendszere, aminek az alapját, belső rendszerét, rendjét ez a világtörténelmi jelentőségű jelenség biztosította. Az európai ember gondolkodását, cselekvését meghatározó nagy eszmék mindegyike itt gyökerezik. A szabadság-észmé, az emberi egyenlőség, az embertársak közötti viszonyt meghatározó felebarát-ság (testvériség) mind a keresztény gondolkodásból sarjadt, hogy csak a felvilágosodás korában híressé vált hármasszó eredetére utaljunk. Azt mondhatjuk, hogy évszázadok során pusztán annyi történt, a kiindulás fogalmait fejlesztette, vitatta tovább az egymást követő minden európai nemzedék, majd a felvilágosodás korától kezdve folytatta immár a vallási magtól megfosztva. Ezt mondjuk szekularizációnak. Reményeink szerint a későbbi előadásokon ennek a hasznáról/káráról is beszélgethetünk.

EGYHÁZIAK-VILÁGIAK VISZONYA

Az európai kultúra természetének egyik kulcsa a rugalmasság, az állandó változás, a változásra való képesség. Ennek a képességnek a magja pedig a keresztény eszmé viszonya, a kereszténységet képviselő keresztény egyház(ak) viszonya a mindenkori államhatalomhoz. Mindenki előtt ismert, hogy az ortodox, görög keresztény Bizánc ebben a tekintetben más utat járt be. A mindenkori bizánci császár egyben a vallási főhatalom gyakorlója is volt. Ezt nevezzük ceszaropapizmusnak. A következmény ismert: elvesztette mind a világi, mind az egyházi hatalom azt a rugalmasságot, ami egy hatalmi-társadalmi szervezet fennmaradásához feltétlenül szükséges. Ne legyünk igazságtalanok. Az istencsászárok Bizánca valóban felőrlődött az iszlám vallású törökök hódítása nyomán, de a görögkeleti vallás fennmaradt a Balkánon és Kelet-Európában, viszont a nyugati történelmi fejlődés ismert útjától eltérő jellemzőkkel.

Az *iszlám* civilizációban is másként alakult a vallást képviselő papság és a világi hatalom viszonya az európai viszonyrendszerhez képest. Az iszlám a kormányzásban a vallást és a politikumot egybeolvasztja, mindent Allah uralma és törvényei alá he-

lyez. A kalifátus vallási eszmék által vezetett, Allah dicsőségét hirdetni és terjeszteni hivatott vallási állam.

Ezekkel szemben a *latin kereszténységben* az egyháziak és világiak különválása valósult meg. Az egyház és az állam viszonyát gyökeresen megváltoztató Gergely-reform célkitűzése az volt, hogy megszabadítsa az egyházat a világiak uralmától. Kivonta a pápaságot a német császár befolyása alól. Ennek az lett az eredménye, hogy különváltak egymástól az egyháziak és világiak, Isten és a császár, a pápa és császár. Ennek az új viszonyrendszernek lett a következménye a reformáció korától számítható elvilágiasodás. A vallásháborúk tanulságaként úgy döntöttek a politikai osztály tagjai, hogy a vallási vitákat nem emelik az országos és nemzetközi viták szintjére. Ennek megnyilvánulása az „azé a vallás, akié a föld” elve, ami ebben az időben eléggé darabos módon szabályozta az egyes ember vallási közösséghez tartozásának lehetőségét.

KÍSÉRLETEK A POLITIKAI EGYSÉGRE

Természetesen voltak arra törekvések, hogy ha már egy valláshoz, egy kultúrkörhöz tartozó országokról van szó, akkor azokat egyesíteni is kellene egy országba, a Római Birodalom mintájára. Több kísérlet is történt az évszázadok során. Azonban amikor egy nemzet képviselője tett kísérletet az egyesítésre, kudarcot vallott. Kudarc volt Nagy Károly (frank király 768–814) birodalmi álma, és V. Károly (1519–1556) terve is, de a nagy Napóleon (1804–1814, 1815) is kudarcot vallott, ahogy Hitler (1933–1945) is.

Viszont a Német-római Birodalom (962–1806) hosszú évszázadokon keresztül létezett, de inkább – mai kifejezéssel élve – egyeztető, érdekegyeztető testületként.

Viszont egységtervek garmadája készült, amelyek mind arra törekedtek, hogy ajánlásokat tegyenek az egységes Európa létrehozására. A kezdeti példák közül emeljünk ki a legnevesebbeket: Dante Alighieri (1265–1321), Pierre Dubois (1255–1312), Aneas Sylvius Piccolomini, azaz II. Pius pápa (1458–1464), Podjebrád György (1458–1471). A szakirodalom úgy tartja, hogy a politikával való foglalkozás Machiavellivel vált tudománnyá. Őt követve egyre többen foglalkoztak az európai egység gondolatával.

EURÓPAI JELLEGZETESSÉGEK

A keretek fölrajzolása után forduljunk néhány Európa alapjait megeremtő jelenség megemlítése felé. Elsőként a városok központi szerepéről kell szólni. Egyetlen más kultúrában sem lett a városoknak ilyen jelentős szerepe, mint az európaiban. Hatalmi és vallási, oktatási és kulturális, pénzügyi és kereskedelmi, és egyre inkább gazdasági központok lettek Európa városai. Olyannyira, hogy majd az ipari forradalom kora is azt gondolja természetesnek, ha a füstös és zajos gyárakat a városokba, jobb esetben a városok mellé telepíti.

A kereskedelem föllendülése Európa nyugati városaiban indult meg a középkor folyamán. Az útvonalak eleinte a tengerparthoz kötődtek, néhány nagy, égtájakat összekötő, észak-déli irányú szárazföldi kiegészítő kereskedelmi útvonallal. A vásárok térképe és a vásárok időpontjainak sorrendje jól jelzi növekvő fontosságukat. A kereskedelem fölvirágoztatta a pénzváltást, a banki tevékenységet.

A tudás terjedése is Európa jellemzője. Kötődik a városokhoz, a főpapi központokhoz, lévén az írásbeliség, az írásmagyarázat a papok, szerzetesek feladata. Később az uralkodói udvarok is támogatták az oktatás felsőbb szintjeinek, az egyetemeknek az alapítását.

Ma már kevésbé ismert, hogy a szerzetesrendek milyen nagy jelentőségű kultúraformáló hatással voltak Európára. Említsük meg, hogy az ő jelenlétük fogadtatta el a munka tiszteletét az itt lakó népességgel. Az „imádkozzál és dolgozzál” parancsát napi nyolc órás ritmusban teljesítették, amit ismétlődő harangozással tettek közzé. Itt a gyökere az európai heti munkabeosztásnak. A hétköznap a munkáé, a vasárnap az Isten tiszteletéé. Pihenőnapnak minősítve a szekularizált Európa is megtartotta ezt a rendet.

ELLENTÉTEK GYŰRKÖZÉSE

A társadalmak összetettségének következménye, hogy tele vannak ellentmondásokkal, nyilvánvaló ellentétekkel. Az itt következő néhány ellentmondás viszont arra is példa, hogyan törekedett az illető ellentmondást a keresztény gondolkodás föloldani, a társadalom javára módosítani.

A keresztény közösségek egyik legfontosabb cselekvést szabályozó elve a *béke* volt. Nem véletlen, hogy a legkedveltebb köszöntés is így hangzott: Béke veled! Az első közösségek ezt olyan komolyan vették, hogy a fegyverfogástól is elzárkóztak. Amikor a keresztény egyház központi jelentőségű intézménnyé vált, és a Római birodalom lakosainak többsége is keresztény lett, már nem hirdethette ezt a fegyvertelenséget a népvándorlás korában. Viszont az európai népeket jellemző erőszakosság láttán arra törekedett, hogy a mindenütt jelen lévő erőszakot mérsékelje, a katonák, fegyveresek mindennapos erőszaktevését csökkentse. Ezért hívta fel a figyelmet arra, hogy a katoná dolgoja a fegyvertelenekeket, a védtelenekek védelme, aminek csak eszköze a fegyverrel végrehajtott erőszak.

A kor katonaságának elitjét a *lovagság* alkotta. A lovagok a kor értékrendjében igen magasan álltak, mint harcosok. Hősies tetteik azonban ténylegesen vérontó cselekvések voltak keresztény szemmel. Az ő esetükben arra törekedett az egyház, hogy arra készítse, nevelje őket, hogy a jámborok, a gyengékek védői legyenek.

Az ellentmondásosság nem csak egy társadalmi réteg, de egy egész társadalmi osztály esetében is megjelent. A kor vezető társadalmi osztálya a nemesség volt, a születési nemesség. Azonban ezt a kasztszerű, elkülönülő réteget bővítette a maga nevelési eszközeivel a keresztény gondolkodás, amikor mellé emelte a jellem, a magatartás, az érény nemességét, amit szerzett nemességnek hívtak.

A szegénységhez való viszonyulásban is különböztek a keresztények más vallási nézetű népektől. Elfogadtatták velük kapcsolatban hosszú évtizedek, vagy inkább évszázadok nevelése eredményeként az együttérzés gondolatát, a szolidaritást. Ebből a gondolatkörből sarjadt ki és terebélyesedett önálló intézményrendszerre a társadalmi segítség. Napjainknak is vezető eszméje a szociális gondolat, a gondoskodás a rászorulókról. A szociális munka köré egész intézményrendszer épült az elmúlt évszázadokban. Említsük meg azt is, hogy a katolikus egyház dolgozta ki a kiegészítő gondoskodás (szubszidiaritás) Európában ma hivatalos ideológiáját, cselekvési rendszerét is. Ennek

köszönhetjük, hogy az Európai Unió átlagánál alacsonyabb fejlettségű régiók, országok, így Magyarország is fejlesztési támogatást kapnak az Uniótól.

Rendkívüli jelentősége van annak a keresztény vallásokra jellemző gondolatnak, hogy elválasztják egymástól a szakrális és a profán jelenségek világát. Ez lett az alapja a természettudományok hallatlan föllendülésének az európai országokban. Ugyanis a keresztény gondolkodás a szakrális, tehát az isteni szféra terének földrajzi értelemben meglehetősen szűk területet szabott: a templomokat, a kegyhelyeket, a temetőket, stb. De a világ többi része, azaz láthatóan hatalmas többsége így megszabadult a mágiától. A természet kutatható lett, mert a szent helyeknek kijáró feltétlen tisztelet nem vonatkozott a körülöttünk lévő világra. Az ember szabadon cselekedhet, kutathat, elemezhet, alakíthat, változtathat.

AZ EGYÉN

A keresztény gondolkodás középpontjában az ember, az egyes ember, az egyén áll. Az a hittétel, hogy minden egyes ember üdvözülhet, magában hordozza az egyenlőség eszméjét: az Isten előtti egyenlőség eszméjét. Ehhez viszont újabb tételek kötődnek: az önrendelkezés eszméje, a szabadság eszméje. Az ember szabad lényként való teremtettsége maga után vonja az ember méltóságát is. Ezáltal az ember nyitott a transzcendensre, képes választani jó és rossz között (szabad akarat), fogékony a szépre, jóra, igazra. Ezek alapján állíthattuk a bekezdés elején, hogy a keresztény gondolkodás középpontjában az ember, az egyes ember, az egyén áll.

Ez az állapot bővül a felebaráti szeretet parancsával, amely azt jelenti, hogy nem csak a közvetlenül hozzánk tartozókat, a „ránk bízottakat” (saját közösségünket, etnikumunkat) kell védenünk, hanem minden embert. Itt elválik a zsidó vallás tanításától a keresztény, mert a zsidó vallásban szorosan összetartozik a vallási kultusz és az etnikum, kizárva belőle más népeket, más vallásokat.

A HABSBERGOK TEMETKEZÉSI SZERTARTÁSA

Az egyén fontosságát az előadás hallgatóságát pihentető történettel, a Habsburgok temetkezési szertartásával érzékeltethetjük. Ugyanis az egyén, mint egyszemélyi bűnös halandó a központi jelentőségű élőlény, és nem az az egyén, aki a társadalomban ilyen-olyan szerepet játszik.

1633 óta a kapucinus kolostor temploma a Habsburgok fő temetkezési helye. A hosszú szertartás utolsó, befejező része a templom császárokat rejtő kriptájába való bebocsátás rítusa:

- Ki kér bebocsátást? – kérdezi a zárt kapu mögül egy szerzetes.
(Ekkor a hírnök hosszan sorolja az elhunyt nevét, összes rangjával, címével együtt.)
- Nem ismerem. Ki kér bebocsátást? – kérdezi a szerzetes.
- Császárunk és királyunk.
- Nem ismerem. Ki kér bebocsátást? – kérdezi a szerzetes.
- Egy vétkes halandó.
- A kapu ekkor kitarul.

BŰN ÉS ERÉNY

Az egyén központi jelentőségét a bűn és erény fogalompárja tovább mélyíti. Az ószövetségi iratok alapján az ember eredendő bűn súlya alatt görnyedő bűnös. Az Ószövetség állami feladattá tette az erkölcsi normák betartatását (pl. megkövezték a házasságtörőt). Ezzel szemben az Újszövetség szerint az embernek szabadon, saját elhatározásából lehetséges megjavulnia. Ez a fordulat az ember életében az önvizsgálat fontosságát jelenti, a törekvést a jobbra, többre. A keresztény emberkép új magatartást vár el az egyéntől: törekednie kell az emberi (egyéni és társadalmi) tökéletesség egyre magasabb fokára. Az önvizsgálat, a lelki élet fejlesztése nagy utat járt be az európai kultúrában, a törekvés a tökéletesség egyre magasabb fokára pedig alapja lett a versenyszellemnek. Ennek a kultúrától kezdve a gazdaságon át a társadalom életének minden területén elsőrendű fontossága lett.

SZERELEM, HÁZASSÁG

A családi élet alapját jelentő szerelem és házasság a hűbériség mintájára szerveződött. A nő, az úrnő foglalja el a hűbérúr helyét, a férfi neki hódol, neki tesz hűségesküket. A hűségeskü viszont már új jelenség, mert a középkortól kezdve a hűség állandóságot jelent. A hűség ugyanakkor egy olyan alárendeltségi viszony, amelynek része az individualizmus is. A keresztények kötelezővé tették az egynejűséget (monogám jelleg) és a felbonthatatlanságot. Az egyház a vérrokonságra korlátozta a felbontás indokát. Házasság csak a felek kölcsönös beleegyezésével lett köthető. Ez természetesen az évszázadok során sokat változott, mert szociológiai tény, hogy gyakorlatilag a család, illetve a férfiak, apák döntöttek a házasságról.

Végül ragadjunk ki egy igen népszerű újítást, a Mária-kultuszt.

Mária központi szerepe társadalmi változásokat hozott. Rá való hivatkozással indult el az anya-kultusz Európában, de a női szépség kifejezőjét is tisztelhetjük benne. Népszerűségére jellemző, hogy a legtöbb székesegyház az ő nevét viseli (a párizsi Notre Dame, vagy a diósgyőri „Szűz Mária neve” római katolikus templom, stb.). A házasság szentsége az ő kultuszával fűződött össze, és rajta keresztül nagyobb figyelem fordult a gyermekek felé. A szent család (apa, anya, gyermek) kultusza révén a nők helyzetének jobbitója lett Mária.

Felhasznált irodalom:

JACQUES LE GOFF: *Európa születése a középkorban*. Atlantisz Könyvkiadó kft. Bp., 2008.

FEHÉR M. ISTVÁN: *Európa és a zsidó-keresztény tradíció*. In.: <http://www.magyarpaxromana.hu/kiadvanyok/vallasokeuropaz/feherm.htm>

ZSINKA LÁSZLÓ: *Az európai történelem historiográfiai alapvonalai*. 2012. In.: <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=OHLOBX>

(A Beszélgessünk... sorozat keretében a II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban március 1-jén elhangzott előadás szerkesztett változata)

Templom (és gyülekezet) épül az Avason

„Levetve tehát minden gonoszságot, minden álnokságot, képmutatást, irigységet és minden rágalmazást, mint újszülött csecsemők a hamisítatlan lelki tejet kívánjátok, hogy azon növekedjete az üdvösségre, mivel megízleltétek, hogy jóságos az Úr.

Járuljatok öhozzá, mint élő köböz, amelyet az emberek ugyan megvetettek, azonban Isten előtt „kiválasztott és drága”;

ti magatok is mint élő kövek épüljete fel lelki házzá, szent papsággá, hogy lelki áldozatokat ajánljatok fel, amelyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által.” (1Péter 2,1–5.)

2008. január 1-től vagyok – feleségemmel együtt – az Avas-Dél Lakótelepi Református Missziói Egyházközség lelkipásztora. 2016. március 13-án jótékonyági estélyt rendeztünk a Művészetek Házában, melynek kettős célja volt: „bemutakozni” az érdeklődőknek, illetve hivatalosan is elindítani a templom/gyülekezeti ház építését elősegítő adakozást.

Gyerekek és a gyülekezeti kórus

Gyülekezetünk tagjai számára az est egyszerre volt a hálaadás, illetve az átélt csodák alkalma!

Hadd erősítse ezt meg most egy vallomás:

„Tisztelt Tiszteletes asszony és Tiszteletes úr, kedves Testvérek!

Nagyon örülünk, hogy a Komáromi házaspár meghívására ott lehetünk vasárnap az istentiszteleten és a délutáni műsoros esten. Azt hiszem, nagyon jelentős az a terv, aminek a megvalósítására vállalkoztak. Eszembe jutott, hogy Budapesten a Baross téri egyházközség pecsétjében van a következő íge:

„Mint lilium a tövisek között” (Énekek Éneke 2,2).

Amikor azt a gyülekezetet alapították, az is hasonló hely volt a városon belül, mint most az Avasi lakótelep. Ez lehetne most az Avas-déli egyházközség alapigéje is. Adja az Úr, hogy a lilium ki tudjon nőni a tövises földből!

Szeretettel és tisztelettel üdvözlö: Viczián István”

Ahhoz, hogy sokak osztozzanak a fentebb megfogalmazott élményben, angyalokra is szükség volt: kaptunk belőlük jó néhányat!

„Az első, szervezőknek szóló megbeszélésen szembesültem a feladatommal, s akkor tudatlanságomban még fel sem fogtam annak nagyságát és a kihívást, amit jelent.

Ahogy teltek a hetek és közeledett az est időpontja jöttem rá, estem pánikba, hogyan fogom ezt megcsinálni: több száz jelenlévő számára szendvicssel, üdítővel gondoskodni.

A segítőkéről más gondoskodott, s az Isten itt közbelépett! Küldött mellém angyalokat, akik felfogták, hordozták a terhet. A 13 asztal bérlése, oda- és visszaszállítása megoldódott. De még mindig ott van a több mint ezer szendvicsfalatkához való hozzávalók felmérése, megvásárlása, elkészítése... S elvezetett egy másik angyalhoz, aki felajánlotta, hogy megrendeli a saját ételkészletével a mienket is. A fogyasztásunkat felírja, s majd továbbszámházza gyülekezetünknek.

Vasárnap az estély előtti órákban kellett hozzálátnunk a nyersanyagok feldarabolásához és a szendvicsek elkészítéséhez. Vajon elég lesz a nyersanyag? Készen leszünk a szünetre? Elég lesz a betervezett mennyiség? Minden a helyén lesz?

Ilyen és ehhez hasonlóan kérdések aggasztottak. Erre a második angyal azt válaszolta: rendelék többet, s használj annyit, amennyire szükséged van. (Ez nem lett volna kérdés, ha nem vasárnap van, amikor minden üzlet zárva van!)

Majd 13 órára megérkezett a 10 angyal! Angyalok, mert csendben, zökkenőmentesen, folyamatosan, szó nélkül dolgoztak, készítették a falatkákat. 15 órára kész lett a 20 tálca, összesen több mint ezer darab falat-szendvics!

Nem gondoltam volna ezt a teljesítményt! S valóban, az Úr szárnyat ad, erőn felelő teljesítményre tesz képessé. A diákok közösségi szolgálatra jelentkezve segítettek (aláírást kaptak érte), de nem ez motiválta őket! Nem tessék-lássék módra dolgoztak, hanem ott voltak szívvel-lélekkel.

Őket követte a következő 10 angyal, akik iskolájukat egyenruhában képviselve fáradoztak az estély vendégszeretet részében. Kedvesen és mosolyogva szolgáltak. Pörgött kezük alatt a munka, fogytak a pogácsák, ürültek a poharak.

A gyülekezet angyalai már egy-két nappal korábban 15–20 kiló pogácsát sütöttek. Olyan érzése volt az embernek, mintha lagziban lenne.

A vendégek az est befejeződése után is érkeztek a büféhez, mindenki elismeréssel és ámuldozva számolt be a látottakról és hallottakról.

Mindannyian éreztük Isten Igéjének valóságát és erejét: „...akit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget.” (Zsoltárok 127,2.)

Többen feltették már a kérdést: „Hogyan lehetséges az, hogy a kezdetben maroknyi gyülekezet ennyire megerősödött?”

Isten szeretete és gazdagsága mellett ott van a feleségem, aki idén ilyen gondolatokkal köszöntötte a gyülekezetet: „Kilenc éve, hogy Debrecenből ebbe a gyülekezetbe kerültünk. Sok minden történt azóta, most azt szeretném megosztani a testvérekkel, amit tanultam. Megtanultam, hogy gyülekezetet építeni csupán saját erőnkől vagy igyekezetünkől hiábavaló fáradozás és erőfeszítés lenne, mert az Isten áldása nélkül csupán erőnket meghaladó vezetők és nem pedig pásztorok lennénk. Megtanultam, hogy az Isten igenis elvárja, hogy a tőlünk telhető legtöbbet beletegyük és két lábbal

beleálljunk az Ő szolgálatába. Megtanultam, hogy mennyivel többet jelent testvérekkel együtt egy szívvel, egy lélekkel a fűben ülve hallgatni az Igét, mint milliókat érő szöszékről prédikálni, ahonnan nem látom az emberek arcát sem.”

Hogyan jutottunk el idáig?

Komolyan vettük – és igyekszünk komolyan venni azt, amit Péter apostolon keresztül kér tőlünk Jézus: „...*ti magatok is mint élő kövek épüljétek fel lelki házzá...*”

Sokszor láttunk már – és látunk napjainkban is – olyan gyülekezeteket, ahol gyönyörű épületek állnak, messziről is láthatóan hirdetik Isten dicsőségét – üresen... Ezért is olyan izgalmas megélni azt hétről hétre, hogy nem is a „mieink”, hanem a jezsuita rend biztosítja számunkra mindazt, ami (emberi szempontok szerint) elengedhetetlen ahhoz, hogy istentiszteleteket, rétegalkalmakat tudjunk tartani, hogy a gyülekezetünkbe járó 50–60 gyermek életében úgy tudjunk jelen lenni, hogy abból erősödés, növekedés és áldás legyen.

A lelki ház már megépült – Isten adott olyan szolgatársakat, presbitereket is, akik élet-halál kérdésének tartják ebben a világban is, a panelrengetegben is azt, hogy sokakhoz eljusson az örömhír: „...*megjelent a mi üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete.*” (Titus 3,4).

Azért szeretnénk felépíteni a saját templomunkat, gyülekezeti házunkat, hogy az avasi lakótelepen élők rajtunk keresztül is „megízleljék”, hogy jóságos az Úr! Ezért mondjuk a zsoltárossal együtt: „*Maradjon velünk, Uram, szereteted, mert mi is benned reménykedünk!*” (Zsoltárok 33,22.)

★ ★ ★

A templom építése mindig a lelki templom felépítésével kezdődik. A gyülekezet Istentől kapott felhatalmazásának eleget téve, több mint tíz éve elkezdte a templom fizikai megvalósításának programját. Hogyan? Ezt szeretnénk röviden ismertetni.

- Nagy segítségünkre volt Miskolc önkormányzata a telek kijelölésében és a használati szerződés 99 évre szóló megkötésében, 2012. december 12-én. (Avas, Európa-park, Szemere iskola melletti terület.) Csapatmunka!

A templom és gyülekezeti ház terve

- A tervezők részére összeállítottuk a programot. Összegyűjtöttük, hogy a gyülekezet hogyan működik és hogyan fog működni a jövőben. Ezt az üzleti életben vállalati stratégiai tervnek hívják. Azt is összeállítottuk, hogy az épületben milyen funkciók lesznek és hogy az épület műszaki kialakításával, méretével, működtetésével

vel, a működtetés költségeivel, karbantartásával kapcsolatban milyen elvárásaink vannak! Ezt úgy fogalmaztuk meg röviden, hogy takarékos minőség! A gyülekezet nagyon sok tagja részt vett ebben az előkészítő munkában. Csapatmunka!

- A tervezőcsapat kiválasztásának legfontosabb szempontjai azok voltak, hogy az előző pontban megfogalmazott szemléletet maradéktalanul képviselje (takarékos minőség) és az, hogy lelkileg együtt tudjunk gondolkodni és érezni. Röviden Isten gyermekei legyenek. Pazár Béla és Magyarai Éva építészekben, ilyen társakra találtunk, akik többszöri egyeztetés után mérnöki pontossággal tudták építészeti és műszakilag is megfogalmazni és papírra vetni a gyülekezet elvárásait. Több alkalommal és több fórumon bekapcsolódott a gyülekezet több tagja a munkába, a kijelölt felelős megbízott irányításával. Csapatmunka!
- Így alakult ki a csatolt D3 formában előadott templom és gyülekezeti ház végleges terve, amelyre az építési engedélyt 2015-ben kaptuk meg. Elkészítettük a kiviteli terveket is. Kalkulációnk szerint kb. bruttó 450 millió forintba fog kerülni. Csapatmunka!
- Most a forrásteremtés időszakában sok-sok program és munka alapján reménykedünk abban, hogy hamarosan elkezdhetjük az építést is. Ilyen volt a szabadtéri istentisztelet a telken, a jótekonysági estély megszervezése a MÚHA-ban, és más előre megtervezett program. Csapatmunka!
- Érdekességként említjük meg, hogy a tervezett gyülekezeti ház méretei nagyon hasonlóak a 2. Krónikák 3.3. ígepont alatt Salamon által megállapított istenháza méreteihez. „...hosszúsága a régi könyökmérték szerint hatvan könyök, szélessége húsz könyök” (1 könyök = 0,55 m.).
- A templomtér méretei közelítik az aranymetszés szabályait, amelyet Pheidiasz görög szobrász után neveztek el így, aki előszeretettel alkalmazta az 1,68-as arányt alkotásainál, amivel azok harmóniáját tudta érzékeltetni.
- A gyülekezeti házat úgy terveztük meg, hogy alkalmas legyen kis létszámú rendezvények (15–30 fő) de nagyobb, akár 350 fős rendezvény lebonyolítására és befogadására. Fontos volt számunkra az elcsendesedés lehetőségét biztosítani, de az ifis programoknak (akár 50–60 fő) számára is teret biztosítani.
- Külön színfoltja lesz a programnak a különálló torony, betlehemi csillaggal.
„...és ímé a csillag, amelyet napkeleten láttak, előttük megy vala, mind addig, amíg odaérvén, megállta a hely fölött, ahol a gyermek vala.” (Mt. 2.9. *Károli Gáspár ford.*).

CSIBA GÁBOR

A Máltai Szeretetszolgálat hazai és miskolci történetéből

Úgy gondolom, hogy itt mindenki ismeri a Máltai Szeretetszolgálat történetét, ezért nehéz egyszerűen, de nehéz bonyolultan is beszélni róla. Hadd idézzek a Kolping-család imájából: „Add, hogy felismerjük korunk problémáit, hogy tevékenyen részt vegyünk megoldásukban. Erősítsd hitünket, hogy a világot és kihívásait ne kerüljük ki.”

A Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak és a Máltai Lovagrendnek 25 éve, illetve ezer éve ez a feladata: a kor kihívásainak való megfelelés, mert nem mindig ugyanazt jelenti a hit védelme, és nem mindig ugyanazt jelenti a szegények szolgálata. A szeretetszolgálatnak ez a jelmondata, de az ezer év, vagy a 25 év mindig más-más kihívásokat hozott, és ennek kellett és kell megfelelni.

Két részre választottam az előadást, az egyik egy általános jellemzés, mi is a Máltai Szeretetszolgálat, mit csinál országosan, a régióban, a városban, utána pedig visszatérnék Miskolcra, hiszen a város szempontjából nem lényegtelen, hogy alakult ki ez a szolgálat, többek között ennek az egyházközségnek a kebelén belül. Ez a második rész ezért sokkal személyesebb lesz.

A legfontosabb adatokkal kezdem. A Máltai Lovagrendet 1080-ban, Jeruzsálemben alapították – ennek a jelmondata is A hit védelme és a szegények megsegítője –, mely hivatalos állami státuszban létezik, Magyarországgal diplomáciai kapcsolatokat ápol, és akkreditált nagykövete van hazánkban. Ennek a lovagrendnek a hivatalos magyarországi segélyszervezete a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, amelyet 1989. február 4-én alapítottak meg. Valójában egy egyesületről van szó, és egy alapítványról. Nem Kozma Imre atya alapította, mint ahogy sokan helytelenül tudják, hanem Csilla von Boeselager báróné, aki Kassa környékén született, és vegyészmérnökként került ki Venezuelába, ott ment férjhez, a férjével hazatelepültek Németországba, ott éltek rendkívül jó anyagi körülmények között, egy csodálatos kastélyban. Ott élt és nevelte három gyermekét, jómódú férje oldalán. Később megbetegedett, emlégdaganata lett, gyógyíthatatlan betegségben szenvedett, de úgy érezte, van még néhány éve, amikor

Dr. Csiba Gábor

elhatározta a rendszerváltás környékén, hogy megpróbál Magyarországon, a magyarokon segíteni a német kapcsolatain keresztül.

Ő hozta létre a Magyar Máltai Szeretetszolgálat egyesületét Budapesten, Kozma Imre atyával együtt. Ezzel nem Imre atya érdemeit csorbítom, csak a történeti hűséget szeretném egyértelműsíteni. Csilla bárónő úgy gondolta, hogy a régi, kommunista időkben Magyarországon nem lehet bízni sem a helyi, sem az országos hatalomban, hanem egyházi vonalon akart keresni olyan valakit, aki a segítője lehet. Több püspököt is megkeresett, de nem talált nyitott kapukra, akkor ajánlották neki az akkor ötvenegy-két éves papot, Kozma Imrét, aki Pesten, zugligeti plébánosként működött, de azzal is foglalkozott, hogy Erdélybe könyveket, segélyszállítmányokat juttasson el, amivel erősítette a határon túli magyarokkal való együvé tartozást. Az ő találkozásuk az, amely a szeretetszolgálat magyarországi egyesületét létrehozta. Jelként, emblémaként a nyolcágú keresztet használják, ismerjük a Bibliában a nyolc boldogságról szóló szakaszt, abból indul ki.

Mivel foglalkozik a Málta? Egyszerű felsorolás következik. Egészségügyi szolgáltatás. Mentőket üzemeltet Budapesten, szakrendelők működnek Pécsen, gyógyszertárt működtet Debrecenben. A fogyatékkal élő gyermekek és családok ellátása, valamint a hajléktalanok ellátása szintén benne van a szervezet alapító okiratában. Magyarország legszerteágazóbb ilyen tevékenységgel foglalkozó szervezete a szeretetszolgálat. Se a Vöröskeresztnek, se – sajnos ki kell mondanom – a Karitásznak nincs ilyen hálózata, mint a Szeretetszolgálatnak.

Idősellátás. Divatos volt egy időben, hogy alapítványokat hoztak létre, sok formában próbálkoztak emberek, hogy részben az idősekért, részben az idősekből éljenek. A szeretetszolgálat szociális hálózata példaértékű, olyanmire, hogy a szociális törvény, amely mentén működik a szociális otthonok hálózata, a szeretetszolgálat egykori működéséből lett kikopírozva.

Jöttek az új idők, amikor oktatási intézményeket lehetett átvenni, s mivel egyházi státusza van a szeretetszolgálatnak, pontosabban a lovagrendnek, ezért kaphatott oktatási intézményeket, és szerte az országban működtetnek különböző iskolákat, szakiskolákat. Itt, a Kolping Akadémián elmondhatom, hogy olyan szakiskolát is működtetnek, amit a Kolping szervezett. Egy kereskedelmi szakiskolát például Gyöngyösön.

Szenvedélybetegek. Ezzel senki sem foglalkozik szívesen, ennek ellenére van egy ápoló-gondozó, és életvezetést tanító hálózata. Nagyon elkötelezett emberek vannak ott, többek között létezik egy Eöry Ajándok nevű orvos, aki az egész életét erre áldozta fel, ezért és nem ebből él. Ezenkívül nemzetközi karitatív munkával is foglalkozik a szeretetszolgálat, határon túli magyarokon keresztül Afrikán át mindenütt megtalálható a kirendeltsége. Nagyon sokat járt Kozma Imre atya Norvégiában, a norvég királlyal jó, baráti kapcsolatot ápol, amit a segélyszervezet előnyére használ.

Miskolcra kell itt elsősorban beszélnünk. Szintén csak egy leltárszerű felsorolás következik. A városban hajléktalanszállót üzemeltetünk, foglalkozunk a fogyatékosok ellátásával, idősek otthonát, ápolási otthon, közösségi házakat, máltai játszóteret

üzemeltetünk és vannak különböző modellprogramok, amelyeket a mai miskolci valóságunkba visszatérve látni fogjuk, miért is működnek.

Hajléktalan-ellátás. Ötven fő részére hajléktalanszállót üzemeltet a szeretetszolgálat, de téli időszakban még harminc fővel meg lehet növelni az ellátásukat. Diósgyőrben és térségében a szeretetszolgálat miskolci csoportja az, amelyik megoldja ezt a problémát, ha ezt egyáltalán meg lehet oldani. Utcai szociális szolgálat. A hajléktalanok felkutatásáról van szó, olyanokról, akik semmilyen szociális ellátásban nem részesülnek, őket segítik. Népkonyhát, vagy közismertebb nevén ingyenkonyhát üzemeltetünk 25 esztendeje, naponta 150 ember étkeztetését oldja meg a szolgálat. Teáját. Téli időszakban tea és zsíroskenyér-osztással valósul meg. Felkutatják a rászorulókat, és akik már a megfagyás határán állnak, megkapják ezt a segítséget.

Fogyatékkal élők ellátása. Van egy támogató szolgálat, ez a rászorulóknak a szállításával, orvoshoz, boltba, ide-oda a szállításával foglalkozik. Egyfajta információs bázisként is működik, és személyi segítséget is ad, mert minden rászorulóknak más a problémája. Van egy speciális, csak Miskolcon működő szolgáltatás, mikrobuszokkal fogyatékkal élő gyerekeket szállítanak óvodába, iskolába és haza, és ezt teszik 24 esztendeje. Ezek a mikrobuszok Máltai Szeretetszolgálat felirattal járnak a várost, biztosan találkoztak már velük.

Idősek otthona is működik, 25 férőhellyel. Teljes körű ellátást kapnak, orvosi és ápolási felügyelettel, gyógytornással és minden olyan szolgáltatással, amelyik idős korban a rászoruló embernek fontos. Lényeges, hogy működik egy kápolna is a szeretetszolgálat központjában, amelyet annak idején Seregély érsek úr szentelt fel. Rendszeresen istentiszteletek, szentmisék vannak ott, és nemcsak az ott élő emberek, hanem a környezet számára is egyfajta lelki közösséget teremt. Van itt könyvtár, társalgó, sok programot szerveznek az időseknek, farsangi ünnepséget, karácsonyi ünnepet.

Az Ápolási otthon Magyarország egyetlen olyan egészségügyi intézménye, ami nem kórházon belül működik. Ápolási osztály sok helyen van, a Diósgyőri kórházban,

Műsor az ápolási otthon lakóinak

Sziksón, máshol is, tehát mind kórházon belül és orvosi háttér van mögöttük. Ez önmagában, egyedül működik. Hetven embernek tudja az egészségügyi ellátását megoldani, olyan embereknek, akik nem szorulnak orvosi ellátásra, de otthon még nem láthatók el. Mondok egy példát. Valakinek combnyaktörése van, megoperálták, és mondjuk a tizedik emeleten lakik az

Avason egy garzonban, egyedül, hogy tudja magát ellátni? Ezt a problémát oldja meg az Ápolási otthon. Ilyen nincs másik Magyarországon, sőt, talán Európában sincs. Ebből a hetven ágyból tíz, azoknak az ellátását szolgálja, akik hajléktalanok. Ez aztán végképp nincs, hajléktalan ápolási otthon nincs másik Magyarországon. Két-három-ágyas szobákban, zuhanyzóval, vécével, korrekt körülmények között gyógyulnak itt az emberek. Orvosi felügyelettel, és nem lényegtelen, hogy a máltai szemléletmóddal, tehát a hit védelme, és a rászorulókat segítése lengi be az otthon léggöré.

Közösségi házak. Ez egy kevésbé ismert feladata a szeretetszolgálatnak. Ennek a lényege, hogy a városi nyomortelepeken, az elszegényedett kistelepüléseken végeznek állandó és intenzív szociális munkát a kollégák. Tehát nem arról van szó, hogy karácsonykor, vagy ünnepek előtt elmegyek és viszek egy csomagot és ezzel megnyugtattam a lelkiismeretemet, hanem folyamatosan ott vagyok, ott dolgozom. Célja, jelen lenni a másik ember életében és ezzel segítem őt. Hol van ilyen Miskolcon? Lyukóvölgyben, ahol leginkább jelen kell lenni. Az Avason ismeretes a fészekrakós program, két lakás szolgálja ennek a közösségi jelenlétnek a feladatát. A szociális munka itt az, hogy a közösségeket kell fejleszteni és a gyerekek lelkét kell irányítani a jó felé. Ezt sem ismerik az emberek, pedig 2001 óta működik Miskolcon, az Avason, a Gesztenyés utcán egy olyan játszótér, ami nem is igazán az, mert nemcsak libikóka van benne, meg hinta, hanem egy közösségi központ, hol szociális munkás, óvónő, tanárnő nemcsak vigyáz a gyerekekre, hanem a kulcsos gyerekeknek olyan valódi programokat adnak, amelyek révén nem kallódnak el, hanem jobba, szebbé teszik az életüket. Egy játszva tanulásról, a szabadidő tartalmas eltöltéséről van szó. Rendkívül népszerű, és már szinte figyelni kell, hogy ki az, aki bemehet, ki nem, mert egy közösséget hoztunk létre, 15 esztendő alatt.

Kévesen tudnak az úgynevezett modellprogramokról. Hátrányos helyzetű gyerekek zeneoktatása, pontosan Lyukóvölgyben és környékén. A zenén keresztül fejlesztik a társadalmi érzékenységüket a gyerekeknek, és közösséget kovácsolnak általa. Kiemelik abból a nihilból, ha elmegy hegedű-, vagy zongoraórára. Más környezetet biztosítanak a gyerekeknek, mint amit a családjuk produkált eddig nekik. A hátrányos helyzetű kistérségekből, Szendrőből jött, ott működik játszóház és játékprogramok keretében.

Sokat beszéltem a gyerekekről, de a családokról is kell beszélni, sokat hallunk devizahitelről, és hasonlókról. A Máltai Szeretetszolgálat elindított egy Hitel-S programot, ennek segítségével az arra érdemes családok ki tudnak jönni a részben maguk, részben mások által okozott hitelproblémájukból.

Helyi csoport 17 településen működik a régióban, ide kell érteni Borsod, Heves és Nógrád megyéket. Miskolcon legrégebben, és értelemszerűen itt van a regionális központja a szeretetszolgálatnak. Cél mindenhol segítségnyújtás a rászorulóknak, ruhanemű, bútorok, műszaki berendezések, ételkészítéskészítés, közösségteremtő programok szervezése. Időseket látogatunk – ez nagyon fontos –, mert itt nem arról van szó, hogy elvisszünk valakinek valamit, hanem leülünk és elbeszélgetünk vele, ami a mentálhigiéné lényege. Sokszor többet jelent, mint egy tábla csokoládé, vagy bármilyen más ajándék. Ingyenes vérnyomás- és vércukor-mérés is történik ilyenkor.

Hogyan segíthetnek például a jelenlévők? Például az adó 1 százalékaival. Van egy adományvonalunk, használt, de jó állapotú ruhaneműk, használati cikkek felajánlásával, tartós élelmiszerekkel, önkéntes munkával és az összes meghirdetett programunkban való részvétellel.

Ez volt a leltár. Most következik a miskolci múlt és a fejlődés. A múlt esztendőben volt 25 éves a szeretetszolgálat miskolci csoportja, és nézzük, hogy alakult ki az itteni munka. Minden élet a születéssel kezdődik. 1990. június 24-én ötven lelkes miskolci megalapította a Magyar Máltai Szeretetszolgálat miskolci csoportját, nem messze tőlünk, a volt Szent Anna-házban, ami most a Tanoda pékség épülete. Csilla von Boeselager asszony patronálta, és Zachár Géza bácsi segítségével alakult meg, akinek a neve nem ismeretlen a jelenlévők előtt. Akkor engem választottak meg a miskolci csoport elnökének, azóta is igyekszem segíteni a szeretetszolgálatot.

Ha már megszületett valaki, a bölcsőjét is kell ringatni. Most neveket sorolok. Van, aki ismeri őket, van aki nem, de ők miskolci emberek, akik létrehozták a csoportot, és sok közülük ma is dolgozik benne. Papp Vilmosné Éva néni, Márta néni, akit csak „Málta néninek” hívtunk és Fodorné Marika és sok-sok, itt meg nem nevezett alapító, nyugdíjas orvos, pedagógus, jogász és egyéb szakmabéli volt, aki segített az induláskor. Az átlag életkor magas volt, de ennek ellenére rendkívül lelkesek voltak, friss nyugdíjasok, akiknek tenni akarásuk volt és tettek is sokat.

A gyerekek otthon is kell, lakni is kell valahol. Mándy Zoltán atya volt az, aki segített megszerezni a várostól az Árpád utcai épületet, az egykori felső-majláthi iskola épületét – ez még a tanácsi rendszerben volt –, elkezdtük felújítani. Meg kell említeni itt Lukács Dénes bácsi nevét, és Sípos Feri bácsiét, akik legtöbbet dolgoztak a felújításkor. Ez most a szeretetszolgálat miskolci központjának épülete. Itt kezdtük el a magunk naiv kis lelkesedésével a munkát, a ruhaosztást, az adománygyűjtést. Magyarországi és németországi kapcsolatok kiépítését. Hetente tejet, kenyeret osztottunk, az időnk javarészét ezzel töltöttük.

A miskolci önkormányzattal megállapodást kötöttünk, amely érintette az étkeztetést, a mozgássérült gyerekek óvodába, iskolába szállítását. Megindult a hajléktalanszálló, és jogi és orvosi tanácsadás rendszeres adásával segítettük a rászorulókat. Ebben az időszakban nagyon sok németországi adományt kaptunk, ebből fejlesztettük a központunkat és juttattunk a rászorulóknak is. Ezek voltak a hősi idők. Az ingyenkonyhán kizárólag önkéntesek dolgoztak, ma már profibb módon működik ez a dolog. Ennek ellenére szervezeten végezték ezt a munkát. Ez azért is érdekes, mert egykori iskolaigazgatók szervezték a munkát úgy, ahogy egy iskolai menzát. (Fodorné Marika, Bajusz Imre) és egy kedves doktornő, Tamás Elvira, aki Tapolcán volt körzeti orvos. Sajnos, két évvel ezelőtt elhunyt. Sokat köszönhetünk neki, akárcsak Kerschne Katikának, aki jelenleg is a szeretetszolgálat jogtanácsosa.

Csilla bárónő jóvoltából elég tetemes summát kapott a szeretetszolgálat miskolci csoportja, mert látta, hogy jól dolgozunk. Ebből épült meg az a bizonyos ápolási otthon, ami most már a szeretetszolgálat regionális központja, ott van a szociális otthon is és a hajléktalanétkező is. Ez egyedülálló az országban, ilyen biztosan nincs máshol

Szemétszedés Lyukóvölgyben

plántációs központ. Addig ilyen tevékenység Magyarországon nem volt, amíg ezt a megyei kórházban, a Gyermek-egészségügyi Központban nem hoztuk létre. Erre is büszkének kell lenni. Az elmúlt 25 évben még egy ilyen épült Magyarországon, csak ez a kettő van azóta is.

Létrehoztuk az avasi lakótelepen azt a különleges játszóteret, amiről már beszéltem. Itt meg kell említenem Kobold Tamás polgármester nevét, rengeteget segített a szeretetszolgálat miskolci csoportjának létrehozásában. Munkánk során természetesen mindig voltak drukkerok és ellendrukkerok, segítők és ellenzők. Az előbbieknél köszönjük, az utóbbiakat elfelejtjük.

Honnan van pénzünk? A csontvelő-transzplantációs központ első vezetője Nagy Kálmán, volt országgyűlési képviselő, és egy német úr – Észak-Rajna Vesztfália tartománya vállalta a miskolci projekt támogatását –, adta át az adományt, amiből létrehoztuk ezt a központot.

A miskolci központ mellett létrejött a regionális szervezet, és az ápolási otthon, a szociális ellátás, és a korábban említett támogató szolgálat is, nemcsak hogy elkezdte, hanem magasabb szintre vitte a működését. Érdekes, hogy ez az épület M-alakú, ha már máltai, eredetileg is így tervezték meg. Közben elindult a lyukói, az avasi és a számozott utcák programja, működik a Szimfónia-program. Lyukóban egy nagyon komoly közösségi ház jött létre.

Az önkéntesség és a profi intézményesülés szörnyű dolog, ennek a kettőnek a szintézisét valahogy össze kell hozni, mert vannak jogszabályok, amiket be kell tartani, és vannak emberek, akik segíteni akarnak. A lényeg, hogy fiatalokat is be kell vonni a programba. Szép dolog a jó karban lévő nyugdíjossal sok mindent megcsinálni, de azért a jövő mégis a fiataloké. Ők még iskolába járnak, ezért a munkájuk elsősorban akció-jellegű. Adománygyűjtésben, karácsonyi gyűjtésben segítenek. Több iskolával vagyunk kapcsolatban, a jezsuitákkal, a Fráterrel, a Szent Ferenc iskolával. Talán talál-

koztak a Spar áruházban a karácsonyi gyűjtés idején ezekkel a gyerekekkel, elsősorban tartós élelmiszereket gyűjtenek ilyenkor, amit tovább tudunk adni.

Sajnos, fogyatkoznak az önkéntesek, meghalnak, van aki elmegy, de mindig jönnek újak is, most körülbelül negyven ember végzi azt a munkát, amit 1990-ben elkezdtünk. Alkalmazkodunk a kor kihívásaihoz, pályázatokat írunk, valósítunk meg, hogy egy kicsit mindig fejlődjünk. Minden segítőnkért mondunk imát, aki az eddigi 25 évben velünk és értünk volt. Köszönetet mondunk elsősorban a jó Istennek, aki hitet és erőt adott nekünk a folytatáshoz, a mindig újrakezdéshez. Csilla asszonynak, aki sajnos, már nincs közöttünk és Kozma Imre atyának, aki sok-sok segítséget adott Miskolcnak. A város önkormányzatának, a mindenkori és a jelenlegi polgármesternek, Kriza Ákosnak, minden támogatónk, adományozóinknak. Meg kell köszönni az összes külföldi, elsősorban németországi támogatóinknak, különösen Koltai Marikának és Alemaney Erzsébetnek, mindkettőjük miskolci, ők is sokat segítettek.

Az elmúlt 25 év nem mindig volt ünnepélyes, nem mindig volt egyszerű, de úgy érzem, sikeres volt. Köszönöm a családomnak is, hogy kibírtak... Köszönöm a fi-gyelmüket...

(A Szent Anna Kolping-házban március 14-én tartott előadás szerkesztett változata)

A szeretetszolgálat központja az Árpád utca 126. szám alatt

Diakónia, a szeretet szolgálata

– Kicsit megilletődve állok most itt, hiszen a tiszáninenni egyházkerületben ilyen jellegű rendezvényen még nem voltam, és különös érzés, amikor egy-egy lelkipásztoron keresztül megismerve ezt az egyházkerületet az bizonyosodott meg bennem, hogy ennek az egyházkerületnek minden egyes gyülekezeti tagja, minden egyes presbitere és minden egyes lelkipásztora egy-egy végvár. Végvára annak a református egyháznak, ahol olyan kistelepülések vannak, melyek struktúrája átalakulóban van, vagy elnéptelenednek. Azt hiszem, hogy

Beszterczey András

nem tehet mást a Magyarországi Református Egyház, mint hálát ad az Úr Istennek, hogy ezek a végvárok itt ülnek most közöttünk és őrzik reformátusságunkat és református hitünket.

Amiatt is meg vagyok illetődve, mert a múlt század elején a dédnagyapám még Újhely mellett, Bereckiben volt lelkész és akkor biztosan másként nézett még ki ez az egyház, de valahol így részesének érzem magam ebben a szolgálatban. Arra kaptam felkérést, hogy a diakóniáról beszéljek. A diakóniáról, mely nem beszédben áll, hanem erőben és cselekedetben. Előadásom címe, Diakónia, a szeretet szolgálata. Megpróbálom ezt kifejtteni, utána bemutatni azt az intézményes diakóniát, amit a Magyarországi Református Egyház ma végez. Egy nagy család vagyunk, akik az intézményes diakóniával is foglalkozunk ebben a szolgálatban.

Ahhoz, hogy diakóniáról lehessen beszélni, mindenféleképpen egyházat kell építeni. Ennek az egyháznak a Szentírásból vett erővel kell táplálkoznia. Az egyház fundamentuma maga Jézus Krisztus és az egyház, mint menyasszony várja vőlegényét. Ennek az egyháznak a földön feladata, küldetése van. Hogyan épül fel az egyház, vagy akármelyik gyülekezet, egyházközség? Minden gyülekezet egy közösséget alkot, ebben a közösségben érzi az erejét, és ebben a közösségben vannak tagjai, egymással és Istennel. Ez a közösség jelét adja annak, hogy szeret együtt lenni Istennel és egymással. Ennek a legnagyobb jele az istentisztelet, amikor ez a közösség együtt éli meg az örömet, az Úr napján, vagy azon kívül bármikor. Ez a közösség közös alapokon nyugszik, ami nem más, mint a hitvallás. Hitvallás arról, hogy Jézus Krisztus az Úr. Ez a legrovidebb hitvallás a Bibliában is. Erről a hitvallásról a közösségi alkalmakon

bizonyoságot tesznek, és ennek egy megélése a keresztség és az úrvacsora. Már alakul az egyház, de még nem tökéletes. Még a falak között vagyunk, még nem léptünk ki, szükség van valamire még. Ez pedig az, hogy az egyház meglássa annak az erejét, hogy ki kell lépni abba a közösségbe, amiért van, ez pedig a diakóniával tehető meg, a szerezetszolgálattal. Diakónia nélkül tető nélküli egy gyülekezet, vagy minden gyülekezet. Nincs, ami kiviszi az evangéliumot az emberek közé.

Hogyan visszük ki? Úgy, hogy minden egyes gyülekezeti tag, aki érzi a szeretetszolgálat jelentőségét, hogy menjünk az elesettek közé, érzi azt, hogy ő valakinek a kezévé lett. Ez pedig Isten keze. Isten ma csak a mi kezünkön keresztül tud az emberekhez odalépni, csak az én kezemen keresztül tud embereket felemelni, megszimogatni, vigasztalni, gyámolítani, segíteni. Az Ő keze a mi kezeink ma.

Egy szép kis szobor próbálja ezt jelképezni, amit most szemléljünk úgy, mint egy Istenre, ég felé mutató kezet. És ahhoz, hogy ez a kéz valóban fölfelé mutasson, 3 ujj alázatosan meghajlik, hogy az a bizonyos baráti társaság egy beteg embert Krisztus elé vigyen. Csak úgy tud az egyház Krisztusra mutatni, hogyha van közöttük valaki, aki alázatosan meghajolva a barátot Krisztushoz viszi. Diakóniát gyakorol és akkor a mutatóujj, a hitvallás, az Isten magasztalása és dicsőítése, valóban tud Istenre mutatni.

A diakónia bibliai eredetéről mondok néhány mondatot. Püspök úr áhítatában szóba került már Varga Zsigmond professzor urunknak a görög-magyar szótára, én is őt hívtam segítségül, amikor a diakóniáról beszélek és erre készültem. A diakónia görög szó, jelentései a következők: szolgálat, szolgáltatás, köteleességteljesítés, egyházi szolgálat. Azért tartom csodálatosnak ennek a szónak a jelentéseit, mert megmutatja számunkra, hogy aki ebben a szolgálatban elkötelezett, az néha hogy érzi magát. Amikor azt halljuk, hogy szolgálat, akkor egyből eszünkbe jut az a nemes szándék, az a nemes indulat, mely indít, visz, sodor és azt mondja, hogy mindent meg tudok tenni. Eltelik egy hónap, kettő, három, kapok egy-két valós, vagy éppen lelki pofont és elgondolkodom azon, hogy van értelme így csinálni? Nem hálásak érte, nem köszönik meg, természetesnek veszik.

A következő lépésben, akár diakónusként, akár presbiterként, akár lelkipásztorként elkezdem másképp értelmezni bizonyos dolgokat és szolgáltatásnak kezdem tartani. Érezzük, van ennek valami nem olyan kellemes, adok-kapok íze. Ha adok, akkor kapok, ha nem adok, nem kapok. Szolgáltatok, és amíg megvan bennem a lelkesedés, tovább teszem. De aztán eljöhét egy pillanat, amikor azt mondom reggel, nincs kedvem tovább csinálni. Ma már nem akarok fölkelni, hátam mögött akarok hagyni mindent, nem akarok tovább szolgálni, szolgáltatni, de fölkelek, mert a gyereknek enni kell adni, iskolába kell járatni, meg kell élni valamiből. Egyből az az érzésem, hogy most a kötelezettségemet teljesítem. És még mindig a diakóniánál járunk. Nem egzegézis amit mondok, tudós professzor urak most ne kritizáljanak, csak egyszerűen modellezem magamban azt az érzést, amit azok az emberek élhetnek át, akik emberekkel vannak kapcsolatban, akik szolgálnak, szolgáltatnak, köteleességet teljesítenek és nekik szól ez a vigasztalás, hogy még mindig diakóniát végeznek, mert az Úristen számára ez egyértelmű. Ő ismer minket, ismeri az embereknek a tulajdonságát, hogy nem egy vonalban, nagy teljesítménnyel végzik a munkát, hanem hullázóan, olykor

fent, olykor lent. De egy a fontos, hogy mindezt Isten erőterében teszik. Istennel, Istenért teszik, és az alsó részből lesz felemelkedés, ezt Isten meg fogja adni.

Ki a diakónus? Az, aki szolgál, aki követ, aki küldönc. Ebben a jelentésében most egyet húzok alá és emelek ki, ez a követ. A diakónus egy követ. A szeretetszolgálatot végző egyháztag egy követ, Isten követe ebben a világban, Isten követe a gyülekezetben. A diakóniát nem lehet másképp művelni, csak úgy, ha keveset beszélünk róla és többet cselekszünk. Átélni kell, és megélni minden percét, minden pillanatát a szolgálatnak. Amikor tudom, hogy kikért vagyok ott, azokért az erőtlén, gyenge emberekért, akik gyógyulásra várnak és ennek érdekében biztosítok számukra biztonságot, közösséget, és szeretetet. A diakóniának ez a három lába.

Amikor megszületek, ölelésre és biztonságra van szükségem. Amikor a végén elbúcsúzom – idősoththonban is dolgozom –, mire lesz szükségem? Ölelésre, biztonságra. A diakónia erről szól: biztonságot adok, szeretek és közösséget adok magammal és Istennel. És van egy evangéliumi gondolat, ezt pedig ez a diakónia meg tudja tenni. Ahogy Jézus a naplementét napfelkeltévé változtatta, erre képes a diakónia. Például az idősek között. Hanyatló életek, erőtlén pillanatok, de Krisztussal menve erőt tudok vinni. Így lesz a diakónia a tetté lett Igévé. Általunk a diakónia tetté lett Igévé lehet. Ez a diakónia, úgy gondolom, itt van a gyülekezeteinkben, amelyek képviselői most itt ülnek. Tudják, hogy mennyire fontos a szeretet szolgálata. Vannak olyan gyülekezetek, akik úgy gondolták, hogy nemcsak abból az önkéntes típusú diakóniából akarnak valamit fölmutatni, ami az egyháznak a felmutatás erejét adja, hanem az intézményes diakóniába is belelépnek, ami arról szól, hogy nagyon vékony a határmezsgye a szolgálat és a szolgáltatás között. Minden elismerésem az intézményes diakóniában szolgálóknak, mert ők nap mint nap ebben a feszültségben élnek, hogy most szolgálok vagy már szolgáltatok? Meg kell találni a kettő közötti harmóniát, az egyensúlyt, hogy ne veszítsem el az eredetet, a forrást, a szolgálatot.

Az intézményes diakóniát nem akarom szembeállítani bármilyen gyülekezeti diakóniával. Sikeres intézményes diakónia csakis ott működhet, ahol van egy sikeres gyülekezeti diakónia, mert az egyiknek a másikra kell épülnie. Nagyon nehéz helyzetben van a zsinati fenntartó, akinek képviselőiben most itt vagyok, mert ott a gyülekezeti kapcsolatok mások. Itt-ott már nincsenek is, csak van az intézmény, ezzel küzdünk, de megadatott itt, ebben az egyházkerületben is több gyülekezetnek, hogy belőle nőhetett ki a diakónia. Ott viszont nagy ajándék és éljenek vele, ha megtehetik.

Egy aprócska diagram arról, hogy ma Magyarországon, amikor a diakóniáról, vagy most nevezük világi nyelven, szociális intézményrendszeréről beszélünk, hogyan áll ez a teljes országot tekintve, kik végeznek szociális szolgáltatásokat? Láthatjuk, hogy nagy többségben, 47 százalékban az önkormányzatok, nekik ez kötelesség, hát teszik. Az egyházi szolgáltatók aránya pedig 24 százalék. Mondjuk úgy a negyede, ez már nem kevés. Ez több ezer embert jelent. Az összes többi szolgáltató már kisebb arányt képvisel, ezért van az, hogy az állam nagyon komoly partnernek tekinti az egyházakat ezen a területen. De az egyháznak nagyon komoly dilemmája is van ugyanakkor, mert lehet, hogy ez egy Status Confessionis, ahogy mondani szokták. Meg kell vallani most a hitünket, mérlegelnünk kell, szolgálunk vagy szolgáltatunk. Mérlegelnünk kell belefér-e még a hitvallás-

ba teljes mértékben, hogy sok-sok állami intézményt mi vegyünk át és működtessünk, vagy nem. Minden egyes gyülekezetnek, egyházmegyének, egyházkerületnek, magának az egyháznak is meg kell találni erre a választ. És ha tud mellé tenni erőt és olyan célt, hogy a küldetésből nem enged, akkor legyen, vegyünk át intézményeket és működtessük mi, hirdessük ott az evangéliumot, a tette lett Igét. Viszont ha ezt nem tudjuk megtenni, ott inkább lépünk hátrébb egyet, ezt minden gyülekezet maga eldönti.

Láthatjuk, hogy ma Magyarországon 95 ezer rászoruló egyházak látnak el. Ez egy kisvárosnyi lakosság, nem is olyan kicsi létszám. Az egyházak sokféle egyházszervezet keretében végzik, a mi református egyházunk is a gyülekezeteiben kell, hogy éljen és épüljön föl, így lesz egyre nagyobbá. A gyülekezet az első olyan egység, az első olyan sejt, amelynek rá kell ébrednie arra, hogyan tudja szolgálni az Istent. Vannak egyházközségi fenntartású diakóniai szolgálatok, vannak egyházmegyeiek, ők kevesebben, vannak egyházkerületiek, még kevesebben, és van jó néhány zsinati fenntartású diakóniai intézmény. A legtöbb diakóniai intézmény Tiszáninnen meg Tiszántúl, de inkább Tiszántúl van. Az okokat most nem elemzem, de annak nagyon örülök, hogy itt a Tiszáninneri egyházkerületben is egyre több olyan intézményes diakónia szerveződött és szerveződik, mely különösen az úgynevezett otthon közeli ellátásokban, a házi segítségnyújtásban tevékenykedik.

Aztán vannak az úgynevezett zsinati intézmények, amik kortörténetileg alapításukban korábbra datálódnak, legtöbbje jóval a rendszerváltás előttre. Olyan jeles intézmények vannak közöttük, mint az őrbottyáni fogyatékos otthon, amit nagyon sok gyülekezet nagyon áldozatkészen, sokáig támogatott és még ma is támogat, vagy például a leányfalui idősek otthona, vagy a Schweitzer Albert református szeretetotthon. A zsinat is fenntart tehát intézményeket, szám szerint 38-at, 28 településen. Most arról, hogyan növekedtünk és mi változott. Láthatjuk, hogy 1990-ben még a húszt sem érte el az intézményes diakóniai intézményeinknek a száma. 2014-ben ez a szám már 475 volt. Ez gyors növekedés. Ezt most már utol kell érni fejlődésben is, mert nem elég szám szerint sokasodni, nem árt megerősödni. Nem elég számban sokasodni, a hivatástudatunkban is meg kell erősödni. Most ennek az idejét is éljük. Láthatjuk, hogy 2009 óta folyamatosan növekedett, 2014-ig, 15-ig az intézményes diakónia száma. Ez már lelassult, nem is várható nagyobb növekedés, mert az állam úgynevezett kapacitás-befogadáshoz köti az újabb szociális szolgáltatók indulását. Így a református egyháznak ez irányú növekedése is lassul, de csak lassul, mert azért növekedés még várható. Itt tartunk most.

A Magyarországi Református Egyház ma 38 ezer rászorulóól gondoskodik minden nap itt az országban. Ez már tényleg egy jó kis városnak a teljes lakossága, nagy feladat és nagyon nagy kihívás, de úgy gondolom, hogy a református egyházunknak a gyülekezetei, egyházmegyéi, egyházkerületei és maga az egyház is érzi a felelősségét, ennek a súlyát és igyekszik komolyabb és jobb szakmaisággal elvégezni ezt a munkát, mint ahogy ezt más szolgáltatók tennék. Ami az itt lévőköt jobban érdekelheti, hogy a gyülekezeti fenntartók egyházkerületileg hogy oszlanak meg. A Tiszántúli egyházkerületben van a legtöbb gyülekezet, mely intézményt tart fent, utána következik a Tiszáninneri Egyházkerület, utána a Dunántúli és a Dunamelléki Egyházkerület. A

gyülekezet-fenntartású szolgálatok, intézmények között két szolgáltatás a legerősebb, ez a házi segítségnyújtás és a szociális étkeztetés. A házi segítségnyújtás az, ami a saját otthonába elviszi a segítséget az idősek, rászorulóknak számára. A szociális étkeztetés pedig az a szolgáltatási forma, aminek az a lényege, hogy naponta egyszer meleg étkezést biztosítson kedvezményesen a rászorulóknak. Ebben van a legnagyobb ereje a gyülekezeti fenntartású szolgálatoknak. Az idősek nappali ellátása az idősklubot jelenti, ebben is vannak gyülekezeti szép számmal. Az úgynevezett szakellátás azt jelenti, hogy építünk egy intézményt, ott élnek a rászorulóknak. Ebben az idősek otthona van a legnagyobb számmal, gyülekezeti fenntartásúak is.

Mi jellemző ma az intézményes diakóniánkra? Tény, hogy területileg egyenlőtlen, de ez abból is fakad, hogy református egyházunk mindig tiszteletben tartotta azokat a felekezeti arányokat, melyek bizonyos egyházkerületek területein megnyilvánulnak. Semmi mást nem teszünk, ezt várjuk el a többi egyháztól is. Néha sikertelenül. A fenntartók többsége egyházközönségi, ez is tény. Az összellátotti létszám tekintetében, ahogy láthattuk, a Magyarországi Református Egyház szeretetszolgálati irodája körülbelül negyed súllyal bír, az idősek ellátása van túlsúlyban a gyülekezeti, és általában a református egyházunk szolgáltatásai között. A diakóniai szolgálatok száma az elmúlt öt évben nőtt, nagyon nagy számmal, ez jelenti ma a nagyobb kihívást. A lelkipásztorok szerepe meghatározó ezekben a szolgálatokban. Nagyon jó és nagyon áldott az, amikor a lelkipásztor magáénak tekinti ezeket a szolgálatokat, hogy motorként, lélek-ként igyekszik ott lenni és végezni a munkát. Viszont megáll egy ponton, azt mondja, hogy ehhez már nem értek, a szakmaiság az már más dolog, és onnan rábízta olyan szakemberekre a szolgálatot és a munkát, akikben bízunk.

A jól képzett szakemberek száma sajnos kevés, nemcsak ezen a területen, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, tehát Tiszáninnen, ugyanúgy Közép-Magyarországon, Tiszántúlon is, és ebben szerepet vállalhatna talán a szakképzésünk is, az oktatási rendszerünk is. Ezzel kapcsolatban már elkezdtünk beszélgetéseket.

Nagyon jó lenne, hogyha minden intézményben önálló lelkészi szolgálat tudna kialakulni, főleg nagyobb intézményekben. Mert ha eljön az a pillanat, hogy még több intézményünk lesz, akkor ők lehetnek azok a bázisok, hogy a református jelleg, hogy ilyen csúnya szóval éljek, ne szenvedjen csorbát. Ez ma a jellemzője a diakóniáknak. A minőségbiztosításról mindig szeretnek beszélni. ISO szerint minősítünk ma már mindent. Ez a rendszer arra van kitalálva, hogy a termelési ágazatokban minősítsen, és ez ma már a humán szolgáltatók között is előfordul. Így, Krisztus által minősített formában, hogyan tudunk jól szolgálatot végezni? Ehhez Lukács evangélistát hívtam segítségül, ez a fő küldetése és lényege a diakóniának: „Amit csak szeretnétek, hogy az emberek tegyenek veletek, mindenben ugyanúgy tegyetek ti is velük.” Ez a viszonyosság, ez a kölcsönösség az, ami a diakónia tartalma. Köszönöm szépen a figyelmet és Isten áldja meg a szolgálatokat a végvárakban.

*(A Tiszáninneri Református Egyházkerület lelkész-presbiteri konferenciáján
április 23-án elhangzott előadás szerkesztett változata)*

Egyházkerületünk diakóniai munkája

Bízom benne, hogy ülnek itt presbiter testvéreim, akik 2012-ben is itt ültek a sorokban, amikor volt alkalmam beszélni az egyházkerületünk diakóniájáról. Ma szeretném elmondani, bemutatni, hogy mi is történt 2012 óta a Palóczy út 8. szám alatt Miskolcon, abban az ernyőszerű szervezetben, amit úgy hívnak, hogy Tiszáninneni Református Egyházkerület Integrált Diakóniai Központja. Amikor megkaptam a felkérést, feltettem magamnak a kérdést, hogy ugyan munka ez, vagy szolgálat? Itt szeretném önökkel megosztani, hogy én hogy érzem, intézményvezetőként és presbiterként.

Jónyer Lajosné

Ezzel az igeszakasszal szeretném elmondani, hogy munka-e vagy szolgálat az, amit mi végzünk. „A testvérszeretethez legyenek egymás iránt gyengédek, a tiszteletadásban egymást megelőzők, a szolgálatkésztségben fáradhatatlanok, a lélekben buzgók, az Úrnak szolgáljatok.” A mi szolgálatunkban, amikor az otthonukban felkeressük az elesett embereket – és nemcsak idősek vannak ebben a körben, hanem bizony fiatalabb korúak is, akik betegségben, testi és lelki szenvedésben élnek –, akkor segítünk rajtuk. De annál, hogy ott cselekszünk, és tesszük a dolgunkat fontosabb az, hogy az Úrnak szolgálunk. És ezért érzem én azt és tudom, hogy nem munka, hanem szolgálattétel, amit végzünk. Szociális szolgálatásról is volt itt szó, de én azt gondolom és fel merem vállalni, hogy ugyan közfeladatot, állami feladatot látunk el, de nem mindegy hogyan.

Intézményes diakónia. Ez a szó is elhangzott, én ezt sem nagyon szeretem. Állami feladatot látunk el és nagyon komoly jogszabályi keretek között kell dolgoznunk és nagyon keményen ellenőriznek bennünket különféle hatóságok, mert normatívából tartjuk fenn ezeket a szolgálatokat. Szervezett, megalapozott szervezeti kultúrával dolgozunk és ezt nekünk a Biblia adja, és erről Jézus követése rendelkezik, ezért nagyon fontos szolgálattétel. 2012 óta sem változott a misszióink, a küldetésünk a diakóniai központban. Újra idehoztam, hogy megerősödjünk és a hallgatóság is érezze a fontosságát a küldetésünknek, hogy Isten szeretetéből táplálkozunk, vezetését, tanítását kérve és elfogadva. Tiszta és szeplőtlen kegyesség az Isten előtt ez. Meglátogatni az elesetteket a nyomorúságukban.

„Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jócselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.” Ezért míg időnk van, tegyünk jót mindenkivel, leginkább pedig azokkal, akik testvéreink a hitben. Azt gondolom, hogy az itt ülő presbiter testvéreim is táplálkozhatnak és táplálkoznunk kell ehhez a küldetéshez, magunkévá kell, hogy tegyük. Szó volt arról, hogy akkor mikor benünket megválasztottak, tartozást vettünk át, ahogy főtiszteletű püspök út mondta és tartozunk a gyülekezetünknek azzal, hogy nemcsak a döntésekben segítsük a lelkipásztort, hanem presbiterként legyünk ott, mint jelzők. Jelezzük az elesett társainkat, hogy legyen részük lelki és testi szolgálatban.

Milyen szolgálatot végzünk a diakóniai központ koordinálásával, irányításával? Úgy készültem, hogy kronológiai sorrendbe raktam a szolgálatainkat és a kórházlelkészségünket, a kórházmissziókat hoztam ide első körben. 2010-ben adtuk át a diakóniai központot, ők voltak az elsők, akik belakták a Palóczy út 8. alatti házat. Ez nem állami feladat. Ez az egyházkerületünknek nagyon fontos missziója, hogy a kórházakban, a betegek mellett lelkészek segítsenek a lelkigondozásban és a gyógyulásban. Kérem, tisztelettel kérem a presbiter testvéreimet és nagytiszteletű lelkipásztor urakat, hogy használják kórházlelkészeinket, irányítsák oda az egyháztagokat a betegekhez, hogy amikor betegségben, kórházi körülmények között vannak, akkor se szakadjon meg a lelki támogatás, a hitből fakadó lelki támogatás. Mindnyájan voltunk már betegek, tudjuk, akkor talán a legfontosabb ez a támogatás. Ismerjük az egészségügyet, hogy vannak műszerek, vannak nagyon jó diagnosztikai dolgok, vannak nagyon jó orvosok, szakápolók, de még mindig hiányolom azt a holisztikus, azt az egységes szemléletet, amikor nemcsak a lábszárfekélyt látjuk, vagy az agyvérzést, hanem az egész embert és a környezetét. Itt tud, ebben a hiátusban belépni a kórházlelkészi szolgálatunk.

Az egyik kórházlelkész megfogalmazta, hogy érintés, simogatás, imádság nélkül nagyon nehéz a gyógyulás. Azt gondoljuk, hogy okostelefonokkal, laptopokkal, kivetítőkkel lehet emberi kapcsolatokat megtartani és őrizni? Nem. Nem gondolom, hogy a nagytiszteletű lelkipásztor uraknak a munkáját szeretnék átvenni a kórházlelkészeink. Tessenek menni látogatni, mint ahogy eddig is tették a beteget, a gyülekezeti tagokat a kórházban. Szeretnénk együttműködni és segíteni egymásnak, ahogy ők nap mint nap ott vannak és azt gondolom, hogy így talán több időt el tudunk tölteni a gyülekezet tagjaival. Tíz kórházlelkészünk szolgál, öt kórházban. Mindegyik miskolci kórházban, ezen kívül Kazincbarcikán és az Egri Markhot Ferenc kórházban, továbbá hat miskolci idősek otthonában szolgál lelkészünk. Ezt is nagyon nagy eredménynek tekintem, hiszen, amikor püspök úr felajánlotta azt a segítséget, hogy gondoljuk át és nézzük meg, hogyan tudunk jelen lenni az önkormányzati, illetve állami fenntartású, civil fenntartású otthonokban, a lelkészünkkel végigjártam ezeket, és az elején ugyan fogadtak, de fenntartással.

Ez a lelkészünk áldott állapota miatt, babavárás miatt most otthon van, és amikor elment, rögtön jöttek a telefonok, és az idősothonok vezetői kérdezték, hogy jaj,

most mi lesz velünk, nagyon várják az idősek, nagyon várják őt a munkatársak. Mondtam, hogy pótolni fogjuk, a helyettesítést meg fogjuk oldani. Tehát ezek eredmények, ezek meg kell, hogy erősítsenek bennünket és tovább kell vinni ezeket a feladatokat. Amikor ide készültem kértem, hogy segítsenek, hogy meddig misszió a kórházlelkészség és hol lép be a diakónia. Akkor az egyik kórházlelkészem megfogalmazta, hogy diakónia amit csinálunk, csak nem materiális. Tehát nem etetünk, nem mosdatunk, amit egyébként a gondozónők, illetve a szolgálattevőink tesznek, hanem az ágy mellett lelkigondozást végzünk. Akkor kértem az egyik kórházlelkészünket, írja le, hogy milyen áldásokat érez ebben a munkában. Ezt írta: a gyülekezeti tagnak a kórházi tartózkodás idején az otthonából, gyülekezeteiből kiszakadás lelki terhe közepette sem kell nélkülöznie a lelki életet. Igényelhet az ágyánál imádságot, áhítatot, lelkigondozói beszélgetésben kereshet választ kérdéseire, részt vehet kórházi bibliaórán, istentiszteleten. Azok, akik gyermekkorban részesültek vallásos nevelésben, de az életútjuk elkanyarodott ettől, a kórházi időszakban újra kapaszkodót keresve foglalkozni kezdenek Isten dolgaival és keresik a kórházlelkész szolgálatát. Azok, akik egyáltalán nem hisznek, sőt ellenséges álláspontot képviselnek, felfedezik a gyakorlatban a hitben járó emberségét és a lelkiség valódi oldalát és újra gondolják felfogásukat. Azok, akik sérelmet hordoznak egyházzal, egyházi szolgálattevőkkel kapcsolatban és elzárkóztak a közösségtől, lehetőséget kapnak a megbékélésre, az újrakezdésre. Szívesen veszik a betegek az éneket, az imádságot, szentírásbeli ismeretük gyarapítását. A hozzátartozók látják a betegük megnyugvását és hálát érznek. Az ápoló, az orvosok a betegeken meglátszó hatás nyomán alakítanak ki pozitív hozzáállást a szolgálat tekintetében.

Tehát ismételten kérem, hogy éljenek jelzéssel a kórházba került gyülekezeti tagjaik segítségével. A következő, ami a diakóniai központ indulásakor már egyházkerületünk fenntartásában volt, a MAON református szeretetotthon, a Szilvás út 39. szám alatt. Ez évben ez az intézményünk 20 éves születésnapját ünnepli, és 2002-től, tehát 14 éve, egyházkerületünk fenntartásában működik. Ebben a szolgálatban 20 bentlakó, értelmileg sérült fiatalt látunk el 24 órás kíséréssel, felügyelettel, segítséssel és 20 fiatal nappali tartózkodással, támogatószolgálat, vagy szülői segítséggel jön az intézménybe reggel és délután, vagy amikor a szülő már szabaddá válik, távozik. 16 szolgálattevő végzi ezt a szolgálatot az intézményben. Miről szól ez a fogyatékos intézményünk? Arról, hogy segítséget nyújtunk azoknak a szülőknek, akik saját gyengeségük, bajuk, betegségeik miatt nem tudják ellátni sérült gyermekeiket, és arról, hogy ezeknek a fiataloknak tartalmas életet nyújtunk a mindennapokban, őrizzük meg azokat a képességeiket, készségeiket, amikkel rendelkeznek, ne adjuk fel és az utolsó percig próbáljuk ezt a képességet még fejleszteni is, akinél lehet. Különbféle színes programokkal, olyan napirenddel, ami az ő képességeiknek és készségeiknek megfelelő, folyik itt a munka.

Ide szeretném csatolni a Mályiban lévő Mécses Központunknak az együttműködését és szolgálatkészséget. Hiszen innen látjuk el ezeknek a fiataloknak az ötszöri étkezését, és bizony nagyon komoly, speciális diétára szorulnak. Nagyon köszönöm

a Mécses központ vezetőjének és minden munkatársának, hogy nagyon odafigyelve úgy készül minden nap az étel, hogy ne érezzék azt, hogy ők nem otthoni környezetben vannak. Itt is mindent megkapnak, mintha a saját otthonukban lennének. Így próbáljuk minden erőforrásunkat összpontosítani, hogy a diakóniai szolgálataink minél teljesebb legyen és jobban működjön.

Igyekeztem olyan megfogalmazásokat használni, ami nem jogszabály ízű. Először átgondoltam az előző előadásomat intézményvezetőként, aztán arra gondoltam mint presbiter, én hogyan szeretném hallani, hogy bemutassuk ezt a munkát. A házi segítségnyújtást kiváltottam a saját otthonukban élők segítésére, erről szól, úgy nevezi a törvény, a jogszabály, hogy házi segítségnyújtás. Ahogy végignézek a sorokon, ne adja az Úr, de azt gondolom, számíthatunk rá, én is és mindnyájan, hogy vagy az otthonunkban fogunk ilyen szolgáltatást kérni, vagy elszánjuk magunkat, mert már olybá vált a gyengeségünk, hogy be kell jelentkeznünk, el kell foglalunk egy idősothtoni férőhelyet. Ne így legyen, de a gondolatlan bizony barátokozni kell. Naponta 38 ezer embert látunk el a református egyház égíse alatt. Az egyházkerületünk ebből a 38 ezerből 430 főt lát el az otthonában, illetve az elesetteket. 19 településen vagyunk ott, Mezőcsáttól Megyaszóig, Miskolcon keresztül. Ha azt kérdeznék tőlem, hogy miért pont ezen a 19 településen vagyunk, azért, mert mikor ezt a szolgálatot indítottuk, körlevelet intéztem a nagytiszteletű lelkipásztor urakhoz, és aki ebben együttműködő volt és segített nekem, ott, abban az egyházközösségekben tudtuk ezt a szolgálatot elindítani és a mai napig is működtetni. 52 gondozónő, szolgálattevő végzi ezt a munkát. Nagy megtiszteltetésnek vettem, amikor a szervezők azt kérték, hogy a gondozónőinkből jönnének-e segíteni a konferencia lebonyolításának technikai dolgaiban. Nagy szeretettel, szívvel-lélekkel jöttek a munkatársaim és segítettek.

Az átlag életkor ebben a szolgálatban 76 év, a nők aránya 75 százalék, a férfiaké 25 százalék, és az egyedül élők arányát nagyon magasnak találom, 68 százalék. Itt, Borsodban nagyon sok magára maradt idős ember él. A fiatalok keresték a munkalehetőséget és eltávolodtak, így nagyon elmagányosodtak és magukra maradtak az idős emberek. Hogy mi a feladata, milyen tevékenységeket, milyen cselekedeteket végez a szolgálattevő, a gondozónő ebben a körben? Nagyon kemény jogszabályi megszorítások történtek ebben a feladatellátásban, változtak a tevékenységi lehetőségeink is, de az a fontos, azt kell érezni, hogy itt nagyon sok esetben az egyetlen kapocs a külvilággal, a társadalommal, a gyülekezettel a gondozónő. Tehát csak ő az, akit mindennap várhat, és amire igénye van, és amire szüksége van, a bevásárlás, a gyógyszerkiváltás, a takarításban való segítség, a főzés előkészítése, a testi higiéniének a megtartása, a környezeti, a ruházati higiéniének a megtartása, ezekben tudunk segítséget nyújtani. Van egy bemeneti szakasz, amit úgy hívunk, hogy gondozási szükséglet vizsgálat, ez szabja meg, hogy mennyi időt töltünk egy gondozottnál. Hiába lenne szükség 2 órát ott lenni, de hogyha a szükséglet vizsgálat az állapotának megfelelően egy órát ír elő, akkor egy órát tudunk ott lenni, hiszen menni kell a következő gondozottunkhoz.

Létrehoztuk tehát a házi segítségnyújtást, 180 fővel kezdtük és úgy lett 430 fő, hogy 2013-ban a hejőcsabai egyházközség által fenntartott házi segítségnyújtó szolgálat működtetését átvettük a nagytiszteletű lelkipásztor úr, a gondok úr és a presbitérium kérésére, és így fejlődöttünk ilyen nagyra. A Bőcsi Idősek Otthona következik időrendi sorrendben. Bőcsön a polgármester és a képviselőtestület azt gondolta, hogy jobb kezekben lenne az egyház kezelésében és működtetésében az idősek otthona, ami akkor a kistérségi társulás fenntartásában működött. Megkeresték főtiszteletű püspök urat ezzel kapcsolatban, elindultak a tárgyalások és 2012. január elsejétől mi működtetjük az intézményt, tehát négy éve hogy ott vagyunk. Ez az intézmény 60 időskorú személynek biztosít 24 órás felügyeletet lakhatással, és ezek közül 17 fő szellemi leépülésben szenved. Erre is fel vagyunk készülve, úgy szakmailag, mint tárgyi feltételekkel. Ez ma nemcsak Magyarországon, hanem Európában is nagyon komoly probléma a rákos megbetegedések mellett, nagyon megszorodott az időskori szellemi leépülések száma. A négyéves működés alatt a következő adatom a 78 fő várakozó. Megháromszorozódott a várakozók száma. Amikor átvettük egyharmada volt ez a szám, és most a 60 helyre 78 fő várakozik. Ez azt jelenti, hogy a minden élők útján való elmenetel adja a várakozónak a lehetőséget, hogy ő bekerüljön. Ez egy bizonyos elégedettségi mutatót jelent, hogy ennyien szeretnék a Bőcsi Idősek Otthonába elhelyezni a hozzátartozóikat. Ez nem csak a megfelelő bánásmód és a szakmai feladatellátás miatt van így. Ezt a református szellemisége adja.

A diakóniai munkám alatt azt tapasztalom – nagyon nagy kapcsolati rendszerrel rendelkezem a világi intézmények körében is –, hogy nagyon sokan megkeresnek, hogy melyik intézményt ajánlom, és felteszik a kérdést, hogy református fenntartású intézmény hol van a megyében? Azt tapasztalom, hogy sokkal nagyobb bizalom van az egyházi intézmények iránt. Én csak a református egyházi intézményről tudok beszélni, sokkal nagyobb bizalom van irántuk, mint a világi intézmények iránt. Harmincnégy szolgálattevő végzi a feladatot és a munkatársak ugyanúgy képviselik ezt a szellemiségét a háznak. Nincs annyi konfliktus, nincs annyi probléma köztük, a munkatársakon is tapasztalható az a lelkiség, amit mi próbálunk tiszteletes aszszonnyal kialakítani, aki segít, lelkigondozó az intézményben. Általa próbáljuk a munkatársakat is nap mint nap erre nevelni. Maga az intézményvezető katolikus, de ennek az intézménynek a református lelkisége nagyon fontos az intézményvezető számára és mindnyájunk számára is.

A következő a Kék kereszt szolgálat. Nagyon érdekes a története, arról szól, hogy van a református egyházunknak Dömösön, egy iszákos missziója, ahol vannak akut ágyak, ahová gyógyulni mehetnek szenvedélybeteg embertársaink. Ennek a gyógyító közösségnek az utókezelője ez a Kék kereszt szolgálat. Először a Palóczy u. 8. szám alatt csak helyet adtunk neki, hogy minden héten csütörtökön jöjjenek, és ott tartsák meg a kis együttlétüket, közösségi munkájukat és a hitéletük gyakorlását. Ez olyanná fejlődött a mai napig, hogy beépültek a szolgálatunkba. Kórházlelkész vezeti a lelkigondozásukat, de mi is igyekeztünk információval, tanácsadással segí-

teni őket bizonyos kérelmek megírásában, és szociális ügyek intézésében. Tehát magunkénak tekintjük ezt a szolgálatot is. Foglalkoztunk adományok gyűjtésével és az adományok átadásával. Biztosan vannak itt olyan presbíter testvérek, akik tudnak róla, hogy a Magyar Református Szeretetszolgálattal együttműködve különféle akciókban igyekeztünk részt venni, a burgonya-, alma-, ruhanemű-, bútorakciókban és a karácsonyi cipős dobozoknak a gyűjtésében, és figyeltünk arra is, hogy tényleg oda kerüljenek a cipős dobozok és a kék vödrök, ahová való.

Közfoglalkoztatás. 2016-ban mi is beléptünk ebbe a programba. A Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítványa már ötödik ütemben végzi ezt a feladatot. Az első ütemben 450 közfoglalkoztatottja volt az alapítványnak, ma 2079 közfoglalkoztatottunk van az országban. Itt a szeretetszolgálat alapítványa a munkáltató, a szerződéskötő a munkanélküliekkel és mi, a diakóniai központ pedig egy foglalkoztatási pont vagyunk, ahol megszervezzük azokat a feladatokat, amiket ők elvégeznek. Különböző településeken a közfoglalkoztatottjaink segítenek a gondozónőknek az idősek ellátásában, a füvet lenyírják a portán vagy ha elromlik egy zár, akkor megjavítják. Férfi és női munkaerőt is foglalkoztatunk, akik egy kicsi pluszt adnak, amit nekünk a jogszabályi kötelezettségek engednek. Nagyon örülök neki, hogy vállalkoztunk rá. Megmondom őszintén, hogy sok baj van vele, és így is elég a feladat, de nagyon örülök, mert 23 munkanélkülit tudtunk segíteni és azt gondolom, hogy ez is diakónia.

Végül szeretném kiegészíteni, hogy mindazok mellett, hogy ezeket a szolgálatokat koordinálok, vezetem, irányítom, segítem, egyéb szolgálataim is vannak. Tavaly a szeretetszolgálatunk megpályázott egy uniós pályázatot, egy TÁMOP-os programot. Aktívan részt vettünk ebben a programban, mint együttműködő partner, az egyházkerülettel. Nagytiszteletű Kölonthe Sándor lelkipásztor úrral, Victor Dániel és a bócsi intézményvezetővel voltunk egy munkacsoport, akik segédanyagokat dolgoztunk ki. Már itt az idő, hogy fejlődjenek a református szolgálataink és abban a fázisban vagyunk, hogy segédanyagokat készítettünk különböző témakörökből, például munkajog, gazdálkodás és képzéseket szerveztünk, vezetőképzőket, gondozónő-képzést, ami még inkább fejleszteni tudja az egyházközségek fenntartásában működő szolgálatokat is. Nagyon élveztük ezt a munkát, nagyon nagy szeretettel utaztunk fel minden két hétben Budapestre, és ez nemcsak arra volt jó, hogy a szakmaiságunk fejlődött, hanem újabb közösségek, újabb baráti kapcsolatok alakultak ez által a munka által. Előadásokra nagyon sok alkalommal felkérnek, világi konferenciákra is. Egy hónapja voltam Balmaújvárosban, 520 főnek tartottam a házi segítségnyújtásról előadást és rendszeresen minden évben meglátogatom a sárospataki teológiát, a teológusoknak a diakóniáról előadást tartani. Szakértői tevékenységet folytatok a minisztérium, az NRSZH felkérésére bizonyos jogszabály előkészületekben és azoknak a minősítésében, többé-kevésbé sikerrel. Tesszük a dolgunkat, szolgálunk a jóért, a jó ügyért.

Igény szerint segítjük a gyülekezeti diakóniát. Vannak ahol szervezeten működnek diakóniai előadók, vagy diakóniai csoportok, velük telefonon vagy személyesen

megosztjuk a gondjainkat vagy tanácsokat, segítséget próbálunk nyújtani számukra. A gyülekezetek által fenntartott diakóniai szolgálatoktól megkeresnek lelkipásztorok, de nem olyan körben, mint ahogy ezt elvárna az ember, mert együtt gondolkodni, együtt tenni az mindig erőt jelent. A legjobb kapcsolatom az a perkupai, szögligeti egyházközséggel van, napi szinten egyeztetünk és próbáljunk segíteni egymás munkáját.

Végül összegzésként az eredményeinkről. Összesen 530 embernek szolgálunk, ebben benne van a Bócsi Idősek Otthona, a MAON, és 129 szolgálattévővel látjuk el ezt a feladatot. Végül ezzel az igeszakasszal szeretném megköszönni főtiszteletű Csomós József püspök úrnak, az egyházkerületünk elnökségének, az egyházkerületünk tanácsának, minden itt ülő és itt nem ülő nagytiszteletű lelkipásztor uraknak, presbiter testvéreimnek, hogy ezt a munkát segítik, ebben a munkában ki-ki lehetősége szerint segítségemre volt és bízom benne, hogy ezután is segítségemre lesz. „Maga pedig a mi Urunk Jézus Krisztus és az Isten, a mi Atyánk, aki szeret minket és kegyelméből örök vigasztalással és jó reménységgel ajándékozott meg, vigasztalja meg a ti szíveteket és erősítsen meg titeket minden jó cselekedetben és beszédben.”

*(A Tiszáninneni Református Egyházkerület lelkész-presbiteri konferenciáján
április 23-án elhangzott előadás szerkesztett változata)*

Történeti alkotmányunk értékei

SZOKÁSJOG – ÍROTT JOG

Az államalapítástól számítva a középkort, a történelmi Magyarország nem rendelkezett írott alkotmánnyal. Az államéletet, de a hétköznapi életet sem írott alkotmány szabályozta. Az élet szabályozási rendjét a hétköznapi gyakorlat alakította ki. A bírók nem törvények, leírt szövegek alapján döntöttek, hanem saját igazságérzetükre támaszkodtak. Ezt azért tehették meg, mert például nemzetségvezetőként olyan tekintélyes emberek voltak, akiket az egész nemzetség tisztelt, így föl sem merült, hogy döntéseiket bárki kétségbe vonná. Amikor az esetek és a rájuk vonatkozó döntések ismétlődtek, akkor a döntés szokássá, kötelezővé vált. Ezzel a mindennapos gyakorlattal keletkezett a szokásjog.

Nem tért el ettől az államműködés rendjének szabályozása sem. Az alkotmányos szabályok is az évek során kristályosodtak ki, és váltak szokásjoggá. Egy olyan jogrend, amely a gyakorlat próbái során születik, ahol ellenőrző, javító szűrőkön megy át, fokozatosan rögzül, és ezek után válik kötelező erejűvé, sokkal kevesebb hibalehetőséget rejt magában, mint az ember alkotta jogszabály. Nem szorul folyamatos módosításra, mert a társadalom belső valóságához, erkölcsi és igazgatási rendjéhez alkalmazkodva jön létre, emiatt a társadalom tagjai körében nagy az elfogadottsága. Ez biztosítja a tartósságát. Az így kialakult szokásrend szerint élt Magyarország.

Európában kevés ország tudott ilyen szokásrend szerint élni, mert a forradalmi változások szükségszerűen hoztak létre gyökeresen új, a megváltozott viszonyokhoz igazodó alkotmányt. Vagyis olyan országokban születtek leírt, azaz kartális alkotmányok, ahol nagy társadalmi mozgások, forradalmak törték meg a társadalom életét. Erre példa Franciaország, ahol a francia forradalom eredménye az új francia alkotmány. A francia rendi országgyűlés megtagadta a polgári változások elismerését, emiatt nem volt más út, mint ezt a rendi gyűlést feloszlata új államrendet létrehozni, amelynek az alapját az új alkotmány jelentette.

Magyarországon azt tapasztaljuk, hogy nincs szakadás az alkotmányjogban. Közjogi szempontból Magyarországon 1848-ban nem is történt forradalom, mert a pozsonyi országgyűlés megszavazta a rendi állam lebontását és a polgári átalakulást. Közjogi szempontból akkor zajlik forradalom, ha egy alkotmányos átalakulásnak van társadalmi támogatottsága, de az előző alkotmányos rend szabályai szerint

Szabó István

nem legális. Ennek a logikának a nyomvonalán haladva 1989 októberében sem volt Magyarországon közjogilag forradalom, mert az akkor üléselő utolsó kommunista parlament elfogadta, megszavazta azt az alkotmányos átalakulást, ami a polgári társadalmi rend bevezetéséhez kellett. Az 1949-es kommunista alkotmány viszont törést jelentett, a magyarországi történelmi alkotmány érvényessége időlegesen megszakadt.

A FOLYTONOSSÁG HELYREÁLLÍTÁSA 2011-BEN

A történelmi alkotmány megújulását, a magyar történelem folyamatosságát a 2011-es Alaptörvény biztosítja. Az Alaptörvény a bevezető fejezetben, a *Nemzeti hitvallásban*, az úgynevezett preambulumban erre a következőképpen tér ki: (1) „Tiszteletben tartjuk történelmi alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.” Jelentős az a megállapítás is, hogy (2) „Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó szerepét.” Ez a kereszténység és a történelmi alkotmány szoros együvértartozásának az elismerése. Ezt foglalja össze az állítás, hogy (3) „...Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette.” Ez a három gondolat a történelmi alkotmány jelentőségét foglalja össze és helyreállítja az 1949-ben megszakadt folytonosságot.

Van-e jelentősége, hogy belekerült a *Nemzeti hitvallásba* ez a három mondat? Ha feltételezzük, de meg nem engedjük, hogy bármikor, bármi okból kitörlnének ezek a mondatok az alkotmányból, akkor is mondhatjuk a történelmi jogra hivatkozva, hogy addig élnek, amíg megtartjuk, betartjuk őket. Az 1949-es írott alkotmány tehát nem szakította meg, nem semmisítette meg a magyar történelmi alkotmányosságot, legalábbis lélekben nem, mert abból minden tovább élt, amit megtartottak, ami szabályozta az életünket.

AZ ALKOTMÁNY ÉS A NEMZET FOGALMA

A történelmi alkotmány nagy erejét – kihívóan fogalmazva – a Habsburg Birodalomhoz tartozásunk biztosította. Az 1600-as évektől kezdve a Habsburg Birodalmon belül a nemzeti lét megtartásában igen nagy szerepe volt a történelmi alkotmánynak. A Habsburg Birodalom egy dinasztikus állam volt. Ennek a dinasztikus államnak a felfogása szerint a birodalmat nem államok, hanem népek alkották. Nincsenek benne nemzetek, nincsenek benne nemzetállamok, csak népek. Ferenc József is „Népeimhez!” címmel, felkiáltással fordult proklamációjában a birodalom lakosaihoz 1914-ben. Az ő birodalmában meggyőződése szerint ő volt népeinek uralkodója, amelyen belül nemzetállamok nem létezhetnek. A Habsburg Birodalomnak ez a provokáló fennállása eredményezte a nemzethez való kötődés folytonosságát Magyarországon. Még a 19. századi nagy reformer nemzedék sem akart szakítani a történelmi alkotmányunkkal, holott rajongtak a francia társadalmi változásokért.

A történelmi alkotmány mai reneszánszának oka hasonló jelenséghez kötődik: az Európai Unió – ki nem mondva – a nemzetállamok felszámolását célozta meg, ebbe

az irányba tereli a közös politikát, ami az egyes országokon belül a nemzetállamok megújulásához vezetett.

Meg kell vizsgálnunk, mit mond a magyar történelmi alkotmány a nemzetről. A történelmi alkotmánynak és Werbőczy István Hármaskönyvének ugyanis van egy fontos gondolata a nemzetről. Az a nemzet tagja, akit a nemzet befogad.

Ez a felfogás arra az elvre épül, hogy – mai fogalmakkal leírva – kisebb sejtekből szerveződik a társadalom és nagyobb sejtstruktúrákban folytatódik a közösségek együttélése, sőt, még hierarchikus is a közösségekhez való viszonyunk. A társadalom hierarchikus közösségekre épül a családtól kezdve a szomszédságon, településen, keresztény közösségen, nemzeten, országon át Európán keresztül a világig. Az emberek közötti kötődés a kisebb körök felé erősödik, a nagyobb körök felé gyengül. Ezzel szemben viszont a liberális felfogás szerint minden ember egyenlő, és köztük egyenlő kötődések vannak. Ebben az elgondolásban az egyén van a középpontban, és az egyének között nincs hierarchia. Kirekesztéssel vádolja meg azokat, akik más emberekkel szorosabb kapcsolatokat akarnak fönntartani. Például elítéli azokat, akik a nemzeti kötődés okán az azonos nemzetiségűekkel szorosabb kapcsolatokat akarnak kiépíteni. A hagyományos felfogás azonban nem kirekesztő. Elfogadja, hogy más nemzetekhez tartozók is saját közösségükhöz erősebben, szorosabban kapcsolódnak. Mindenki tartozik egy nemzethez, és elfogadjuk, hogy egy-egy nemzeten belül erősebb az összetartozás. Ezen az alapon telepítették be a 20. század második felében Nyugat-Németországba a keleti, szovjet blokk országaiból az ott üldözött, kisebbségi németeket.

A Hármaskönyvből levezethető, hogy egy nemzethez az tartozik, akit a közösség tagjai sorába fölvesz.

A HATALOMMEGOSZTÁSRÓL

A mai államműködés a hatalommegosztás elvén alapszik. Ez a 17–18. századtól kialakuló elmélet azt állítja, hogy akkor lesz az állam működése biztonságos, ha szétválasztjuk a hatalmi ágakat, azok egymástól függetlenek, és ellenőrzik is őket képviselők útján. Ez a biztosítéka annak, hogy ne jöjjön létre egyeduradalom. Hogyan kapcsolható a modern államfelfogásokhoz a történelmi alkotmány? Sőt, azt is tudjuk, hogy Magyarországon a történelmi alkotmány előzménye a Szent Korona-tan is, mint történelmi alkotmányunk egyik legfontosabb forrása. Mivel összekapcsolódik a kereszténységgel, emiatt szakrális tartalma van. Ezeket tudva még inkább érvényes a kérdés, egy ilyen ősi, régi fogalmakra építő, tehát korszerűtlennek tekinthető elgondolás hogyan köthető a modern államfelfogáshoz?

A középkori állameszme, a Szent István-i állameszme valóban nem a polgári korszakban megfogalmazott hatalommegosztás elvén működött. Aki nem lát bele a történelem mélyébe, azt gondolhatja, hogy a polgári államberendezkedés előtt a társadalmak zsarnoki államokban, zsarnoki uralkodók alatt éltek. De a középkori államok működésének volt egy nagyon fontos eleme, a szentek tisztelete. Nem véletlen, hogy rengeteg uralkodót avattak szentté, mert velük példaképet állítottak a

népek és főleg a többi uralkodó, az utódok elé. Ez kivetítődött az állam működésére is. A szent királyok példát adtak arra, hogyan kell egy államot jól kormányozni. Ez a hatalom ellenőrzésének egy korabeli formája volt. Ha ezt belátjuk, akkor a Szent Korona-tanból le tudjuk vezetni a hatalommegosztás elvét is. Ez azért fontos, mert az államszervezeti elemek fejlődésével az alkotmánynak is fejlődnie kell, igazodnia kell az új jelenségekhez. A történelmi alkotmány változása azt mutatja, hogy a magyar történelem korai szakaszában a példaképek ereje biztosította, hogy zsarnoki uralkodók ne keserítsék az ország népét, míg a későbbi századokban az országgyűlés léte lett erre a biztosíték.

Az országgyűlés kialakulásával (ez Magyarországon kb. Luxemburgi Zsigmond korára tehető) hatalommegosztás jött létre a király és a rendek között. Ha a rendi gyűlés nem számolja fel az uralkodó (mint az abszolútizmus idején Franciaországban), akkor a polgári átalakulás nagyon könnyen levezényelhető. A francia változások példáját követő magyar polgári forradalom a rendi országgyűlést átalakította népképviselési országgyűléssé. Ez a lényege az 1848-as évi áprilisi törvényeknek. Ezzel a polgári átalakulás legfontosabb eleme megvalósult, a rendi képviselet népképviselétté vált. Eddig az országgyűlésben a rendek ültek, ezután pedig a nép, amit egyszerűen beemltek az alkotmányba. A magyar történelmi alkotmány alkalmazkodott a hatalommegosztás példaképekre hivatkozó középkori elvéhez, majd a rendi hatalommegosztás gyakorlathoz, végül a népképviselés újkori elvéhez. Nem történt szakadás a magyar történelmi alkotmányban, a folytonosság megmaradt.

Teleki Pál készített egy alkotmánytervezetet az 1930-as évek végén. Ez nem új alkotmány lett volna, csak egy reformja a történelmi alkotmánynak. Arra tett javaslatot, hol kellene a történelmi alkotmányon változtatni, hogy alkalmazkodjon a kor kihívásaihoz. Számunkra a tervezet bevezetője, a bevezető elmélkedés az érdekes. Ebben leírja, hogy a történelmi alkotmány az állandóságot biztosítja. A stabilitás elsőbbsége nem teszi lehetővé, hogy az alkotmányt radikálisan átalakítsák. Egy leírt, jogszabályokba foglalt kartális alkotmány magában rejti azt a lehetőséget, hogy mivel egy ember, vagy néhány jogtudós fogalmazza, tévedhetnek és hamarosan újból hozzá kell nyúlni az alkotmányhoz, javítás végett. Egy történelmi alkotmány ennél tartósabb állapotot biztosít, mert szokásjogon alapszik. Emiatt sok dolog nincs is benne leírva. Csak akkor kellett jogszabállyal kiegészíteni a történelmi alkotmányt, ha meg kellett erősíteni valamely szokásjogot. Például sehol sem volt leírva, hogy Magyarország királyság, mégsem volt vitatott sehol az országban, hogy Magyarország királyság. Amikor az 1918–19-es kataklizmák után az 1920. évi I. törvénycíkket megalkotják, csak annyit írtak bele, hogy az 1918-as és 1919-es törvények érvénytelenek („9. §. Az úgynevezett népköztársaság és tanácsköztársaság szerveinek néptörvény, rendelet vagy más elnevezés alatt kibocsátott mindennemű rendelkezései érvénytelenek.”). Ebből következően újból királyságot értenek az államformán. Ennek értelmében a nemzetgyűlés a történelmi alkotmányhoz nem nyúlt, viszont minden más jogágnál felszámolták a szokásjog rendszerét és törvényekbe foglalták

az addig tapasztalatilag felhalmozott joganyagot. Büntető törvénykönyv, polgári törvénykönyv született. Ezeket az országgyűlés megtárgyalta, de az alkotmány ez alól kivétel volt.

A mai felfogás szerint értékelve azt mondhatjuk, hogy a történelmi alkotmány tele van joghézaggal. Ennek az az oka, hogy mindenki számára egyértelmű volt, milyen szabályok szerint működik az állam. Amit a szokásjog szabályoz, azzal még az 1930-as években sem foglalkoztak, azt letudták néhány mondattal, bekezdéssel, mert itt volt a legnagyobb egyetértés. Viszont amikor elérkeztek a leírt joganyaghoz, a törvényi joghoz, ott már éles viták folytak az értelmezésről. Ugyanez tapasztalható most az alkotmánybíróság működésében is. A bírói különvélemények sokasága bizonyítja, hogy ami a szokásjogon innen van, az mind vitatható.

Meg kell említeni a 2000. évi I. törvényt, ami Szent István államalapításának emlékééről és a Szent Koronáról szól. Az akkori kormányzat szerette volna új alkotmánnyal kezdeni az új évezredet, amihez elég lett volna, ha az 1949-es alkotmány dátumát és sorszámát megváltoztatják a törvény erejével és átírják, hogy ez a 2000. évi I. törvény. Erre azonban a parlament akkori összetétele nem adott lehetőséget. Az emléktörvény azonban megszületett, és ehhez kapcsolódóan ünnepélyesen átvitték a Szent Koronát a Nemzeti Múzeumból az Országházba. Ezzel a jelképes gesztussal ismerték el, hogy a Szent Korona nem múzeumi tárgy, hanem a magyar alkotmányosság fontos eleme, azzal a tanítással együtt, amit a Szent Korona-tan képvisel. Mindez a történelmi alkotmány elismerését jelenti.

A MÚLTSZEMLELET KÜLÖNBSÉGEI

Mindezek után, összefoglalóan azt kell mondanunk, hogy az egymást követő nemzedékek tagjaiban él egy erős múltszemlélet. Ez hosszú évszázadokon keresztül biztosította a folyamatosságot, amit a szokásjoggal fejezünk ki. Azonban a 18–19. századtól megjelenő új ideológiák, majd az ideológiákat zászlajukra tűző forradalmak igyekeztek megszakítani ezt a folytonosságot. A magyar történelemben erre először az idegen, máshonnan behurcolt kommunista eszmék adnak példát 1919-ben, majd a szovjet megszállás évtizedeiben. Ez a kommunista történelemfelfogás elutasítja a múltat. Jól példázza ezt a korszak április 4-ről szóló mozgalmi dala:

Indulj az útra és vissza ne nézz!
Múltad a fájó, bús ezer év (...)
Győzött a szovjetek hős serege,
Századok könnyét így mosta le.
A felszabadulás dala

Ez a vers a kommunista múltszemlélet kifejezése. A jelen és még inkább a jövő kiváló, de minden, ami ez előtt volt, a múlt, az nagyon rossz. Néhány forradalmárban találtak csak rokonságot (Dózsa György, Kossuth Lajos, Károlyi Mihály, Kun Béla stb.), de a történelmi folytonosságot tagadták.

Azok viszont, akik a történelemben az erényt keresik, akik szerint a történelmi mozgásokban van helye az erkölcsnek is, azok már elismerik a történelmi alkotmányt. A hagyományok ereje az együttélési formák elfogadottságában, az együttélési formák elfogadott erkölcsi erejében rejlik. Ezért mondhatjuk, hogy az alaptörvény elfogadottsága a társadalomtól függ. Egy történelmi alkotmány addig él, amíg alkalmazzák, ameddig szabályozza az állami viszonyokat, amíg kereteket ad a mindennapi viszonyoknak. A konzervatív gondolkodás elfogadja, hogy a kereszténység és a magyar történelmi hagyományok összefüggenek, a múlt, a történelmi gyökerek erősítik a jelent. A múlthoz való eltérő viszonyt, a múlt megbecsülését Arany János versével lehet érzékeltetni:

Visszanéz a magyar, sóhajtva néz vissza,
Te dicső hajdankor! fényes napjaidra;
Szomorú tallóján ősi hírnevének,
Hej! csak úgy böngéz már valamit – mesének.
Engem is a bánat megviselvén zordul,
Vigaszért hő lelkem a múltakba fordul;
Azokkal időzöm, a kik másszor voltak:
Mit az élet megvon, megadják a holtak.

(Arany János: Toldi szerelme.

Első ének, 1. versszak.)

(A Beszélgessünk... sorozat keretében a II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban április 5-én tartott előadás szerkesztett változata)

IFJ. PAPP ANDRÁS

Az 1938-as Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus Budapesten

I. Az Eucharisztikus világkongresszus, más néven Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus a *katolikus egyház* rendszeresen megrendezett, világméretű eseménysorozata, melynek célja az *Oltáriszentség* megismerésének és tiszteletének elmélyítése. Szervezője a *Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok Pápai Bizottsága*.

A négyévenként más-más helyszínen meghirdetett kongresszusnak előre meghatározott címe van, melyre előadásokkal készülnek, illetve sok közös imát tartanak, és szentségimádáson vesznek részt a hívők. A kongresszus igyekszik érthetőbbé tenni a Krisztus által az utolsó vacsorán meghirdetett áldozat-bemutatást, és annak fontosságát, amiben esetenként segítségükre vannak az elismert *Oltáriszentség csodák* is.

I. AZ EUCHARISZTIA-TISZTELET KIALAKULÁSA

Az Eucharisztia saját ünnepe az Úrnapja, amit a latin egyház a pünkösd nyolcadát követő csütörtökön tart. Számos országban ilyenkor körmenettel tisztelegnek Krisztus teste előtt, az átváltoztatott ostyát ilyenkor a pap az erre a célra kialakított díszes szentségmutatóba (monstrancia) helyezi, s baldachin alatt hordozza körbe, a hívekkel együtt énekelve és imádkozva. Az Úrnapját először 1246-ban tartották meg Liègeben, amikor egy apáca látomásának hatására a helyi főesperes, Jacques Pantaléon körmenetet rendelt el. Alig néhány évvel később Pantaléont IV. Orbán néven pápává választották, s az egyházfő 1264-es *Transiturus* című bullájában az egész világon elrendelte az Úrnapját, az ünnepi szertartásrend kidolgozását pedig Aquinói Szent Tamás végezte el. Az Úrnap megünneplésének elterjedésével vált szokásossá az Oltáriszentség körülhordozása, de általánossá csak a 15. századtól lett.

Az ellenreformáció idejében az Eucharisztia tisztelete újra megerősödött, mintegy ellenpéldául a szentséget egészen másképp értelmező protestánsok számára. A protestánsok Úrvacsorának nevezik, és nem is tekintik Krisztus valóságos jelenlétének, felfogásuk szerint a kenyér és bor csak jelkép. Míg az ellenreformáció fellendítette az Eucharisztia-tiszteletet, népszerűsítette a hívők gyakori szentáldozáshoz járulását, az egyházban felbukkanó szélsőséges csoport, a janzenisták éppen hogy az életben

egy-két alkalommal történő áldozást propagálták. A Cornelius Jansen leuveni teológianár és Michel De Bay yperni püspök nevével fémjelzett, nem csekély népszerűségnek örvendő mozgalom vélekedése szerint Krisztus közöttünk lévő jelenléte olyan fenséges és megrendítő titok, hogy a gyarló földi ember nem is méltó arra, hogy megközelítse, „táplálkozzon vele”. A terjedő janzenista nézetek negatív hatásának a jezuiták szolgáltattak ellenpólust a Jézus Szíve-tisztelet meghonosításával.

A felvilágosodás, a francia forradalom és a liberalizmus egyre terjedő eszméi az Eucharisztia-tiszteletet némiképp elhalványították, ami a 19. század végén új erőre kapott. A vallást elvető államtól és a szekularizációtól idegenkedő papoknak és hívőknek egyre több társulatuk alakult a hitélet védelmére; imacsoportok, oltáregyletek jöttek létre Európa-szerte, az Eucharisztia tisztelete is fellendült. Míg Németországban javában dúlt a kultúrharc állam és egyház között, Franciaországban pedig az elvilágiasodott Harmadik Köztársaság egyre-másra hozta az egyházat ellehetetlenítő törvényeket, Lille-ben megtartották az első Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust.

2. AZ EUCHARISZTIKUS KONGRESSZUSOK TÖRTÉNETE

19. század

Az eucharisztikus kongresszusok kezdeményezője Emilia Tamisier, egyszerű dél-franciaországi asszony volt, aki eleinte zárandoklatokat szervezett az Eucharisztia jegyében, első alkalommal 1874 júniusában Avignonba, majd egy hónappal később Arsa, Vianney Szent János egykori szolgálati helyére. Következő évben Douaiba gyűltek össze Tamisier asszony felhívására, a szervezők örömeire ötvenezer hívő és öt püspök vett részt a zárandoklaton. E sikeren felbuzdulva a francia eucharisztikus mozgalom vezetői elhatározták, hogy a zárandoklatokat minden évben megtartják, s külön kongresszussal zárják le őket. Így került sor 1875 szeptemberében az első Nemzeti Eucharisztikus Kongresszusra Faverney-ben, ám a folytatást a Harmadik Köztársaság egyházellenes intézkedéseivel megakadályozta. A kedvezőtlen légkör miatt csak 1881-ben került sor újabb eucharisztikus kongresszus megtartására az észak-franciaországi Lille-ben, ez volt az első, amelyik már a határokon is átívelt. A háromnapos ünnepség nagyjából úgy zajlott le, mint a későbbi kongresszusok; a szentmisékkal, szentségimádással és elmélkedéssel töltött napokat körmenet koronázta. A résztvevők javarésze Franciaországból vagy a szomszédos országokból jött, de nem elhanyagolható a Közép-Európából illetve Mexikóból és Chiléből érkezett zárandokok száma sem. A rendezők bíztak abban, hogy a kongresszusok sora már nem fog megszakadni, mint történt a faverney-i után, ezért állították fel az Állandó Nemzetközi Előkészítő Bizottságot, melynek első feje Lille ordináriusa, a cambray-i érsek lett.

Az első nemzetközi eucharisztikus kongresszusokat jobbra Franciaországban, vagy francia nyelvterületen tartották. Valóságos áttörésnek számított a nyolcadik, 1893-as jeruzsálemi kongresszus, nemcsak azért, mert az Oszmán Birodalomban rendezték, hanem mert itt képviseltette magát először a pápa követel Benoit-Marie Langenieux bíboros személyében.

20. század

Az 1905-ös római világkongresszuson maga X. Piusz pápa, az Eucharisztia nagy tisztelője is részt vett, aki elhatározta, hogy ezután valamennyi világkongresszusra elküldi hivatalos követét. Fényes külsőségek között zajlott az 1912-es bécsi, szerényebb és inkább lelki megújulást hirdető az 1913-as máltai és 1914-es lourdes-i, de sajnos az első világháború és az utána következő feszült nemzetközi helyzet miatt a következő kongresszust csak 1922-ben tartották meg, Rómában. 1926-ban Chicagóban rendezték meg az eucharisztikus világkongresszust.

A kongresszuson közel egymillióan járultak szentáldozáshoz, hatvanezer tagú kórus énekelt, a főünnepségeknek helyt adó stadionban a Szent Péter-bazilika főoltárának hű másolatánál mondták a szentmisét. Azonban nemcsak a minden képzeletet felülmúló külsőségek miatt jelentős a chicagói kongresszus, hanem mert magyar küldöttség is részt vett rajta Csernoch János primás vezetésével. 1928-ban Sydney, 1930-ban, Hippói Szent Ágoston halálának 1500 éves jubileumára emlékezve Karthágó, 1932-ben pedig a Szent Patrik partraszállásának 1500. évfordulóját ünneplő Dublin adott otthont az eucharisztikus világkongresszusnak. Az 1934-es Buenos Aires-i kongresszus (32.) külön jelentős: itt képviselte először a pápát kúriai bíboros, Eugenio Pacelli bíboros-államtitkár személyében. 1937-ben a Fülöp-szigeteki Manilában gyűltek össze az Eucharisztia tiszteletére.

1938

Arra, hogy Budapest is rendezhessen eucharisztikus világkongresszust, az ötlet már *Csernoch János* és kísérete Chicagóból való hazatérte után felvetődött. Mintegy próbaként 1928-ban nemzeti eucharisztikus kongresszust tartottak Magyarországon, kétszázezer hívő részvételével, ennek sikerén felbuzdulva a püspöki kar a következő évi értekezletén hivatalosan is kezdett tárgyalni arról, hogy Magyarországon tarthassanak eucharisztikus világkongresszust. Az 1929. március 13-án tartott püspökkari értekezleten az új esztergomi érsek, *Serédi Jusztinián* szorgalmazta a budapesti eucharisztikus világkongresszust, erre ki is jelölte az alkalmas időpontot, mégpedig 1938-at, Szent István halálának 900. évfordulóját. A hercegprimás alkalmasnak látta a magyar katolicizmust arra, hogy az egész világ előtt szerepeljék egy ilyen rendezvény keretei között.

3. AZ EUCHARISZTIKUS VILÁGKONGRESSZUS HAZÁNKBAN

A kongresszust óriási szervezőmunka előzte meg, a hazai szervezők demonstrálni akarták, hogy a külpolitikailag és gazdaságilag is bezárt Magyarország képes „világra szólóan” megrendezni az eseményt.

Ezen túlmenően – természetesen – az 1938. május 25–29. között lezajlott istentiszteletek, ünnepségek, kongresszusi ülések és körmenetek a magyar katolikus egyház erejét és a világegyházzal való egységét kívánták bizonyítani. *Eugenio Pacelli* bíboros államtitkár, a pápa legátusa (aki korábban, 1933-ban megkötötte Hitlerrel a sikertelennek bizonyult birodalmi konkordátumot, s aki később XII. Pius néven lett pápa) és a résztvevők többsége – kimondva, kimondatlanul – úgy vélte: a budapesti ünnepségek a lelki élet elmélyítése mellett politikailag a német nácizmus ellen irányulnak. Mindez annyira jól

érzékeltető volt, hogy Hitler megtiltotta a német katolikusok részvételét. A „másik” oldalra is volt azonban üzenete, a másik fő ellenség, „pogány” bolszevizmus felé.

Az önmagában is hatalmas ívű nemzetközi eseményt összekapcsolták egy nagy hazai ünnepségsorozattal, amely a 30-as években erőteljesen megnyilvánuló Szent István-kultusz betetőzéseként a szentté avatott király 900. évfordulóját volt hivatott megünnepelni.

Mindez nem kevés tudatossággal együttesen kívánta reprezentálni, hogy Magyarország ismét be tudja tölteni évszázados „kereszténység védőbástyája” szerepkörét, amely megint csak „két pogány között” maradt rá.

Az ünnepségek (ahogy az akkori sajtó írta, a „kettős szent év” rendezvényei) egyúttal kifelé és befelé egyaránt demonstráltak – mint tudjuk az utolsó békeévben –, hogy Magyarország még mindig a „béke szigete Közép-Európában”.

Az események erőteljes hazai és külföldi propagandájáról külön bizottságok gondoskodtak, az eucharisztikus kongresszusnak például külön ügyészségi engedéllyel többnyelvű emlékalbuma jelent meg, alig pár héttel az események lezárultával.

A kongresszus fővédnöke, a református Horthy természetszerűleg nem lehetett, így a római katolikus kormányzó kapta ezt a feladatot. A kortárs megfigyelők szerint a politikusok közül inkább Imrédy miniszterelnök szereplése dominált, akinek egyébként a kongresszus előtti hetekben történő kinevezésében nem kevésé játszott szerepet közismerten elkötelezett katolikusága. A Szent István-év legfőbb védnöke azonban már Horthy volt, aki tudatosan igyekezett is felvállalni ezt az örökséget.

A két esemény, de elsősorban a kongresszus elképesztő színpompával és nagyszabásúan került megrendezésre. A küldöttek és vendégek 33 országból érkeztek, mintegy 50 ezren, a hazai résztvevők száma néhol elérte a félmilliót is. Több tízezres körmenetek, különleges éjszakai szentségimádások, majd félmillió szentmisék, pazar budapesti díszkivilágítás, hatalmas és díszes vendégserge tette emlékezetessé hívőknek és nem hívőknek egyaránt az eseményeket.

4. A XXXIV. EUCHARISZTIKUS KONGRESSZUS FONTOSABB ESEMÉNYEI

Előkészületi mozzanatok

1936. november 17. – Az Eucharisztikus Kongresszusok Előkészítő Bizottsága jóváhagyja a budapesti helyszínt.

1936. november 18. – A hercegprímás összehívja az előkészítő bizottsági elnököket.

1936. november 22. – *XI. Pius* jóváhagyja a döntést.

1936. november 24. – Serédi Jusztinián megkapja a hivatalos jóváhagyást.

1936. november 30. – A Rómában látogatáson tartózkodó Horthy megkapja a pápa felkérését. Ugyanezen a napon megjelenik Serédi Jusztinián plakát-felhívása is.

1937. március 17. – A magyar püspöki kar körlevele a híveknek.

1937. május 24. – Megkezdődik az előkészületi „Magyarország Szent Esztendeje” év és rendezvényei.

1937. május 24. – Díszgyűlés az egyházi és politikai vezetők részvételével a Vigadóban.
 1937. május–június – Hasonló, de helyi díszgyűlések az érseki és püspöki székhelyeken országszerte, az Actio Catholica szervezésében.
 1937. május 26. – Heylen namuri püspök, az Állandó Előkészítő Bizottság elnöke értesíti és meghívja a világ valamennyi püspökét. Ugyanekkor megy szét Serédi Jusztinián meghívólevele is.

A kongresszus

1938. május 15. – az ún. Egyházközségi Munkásszakosztályok 25 ezres felvonulása.
 1938. május 22. – A M. kir. Államrendőrség szentmiséje a Bazilikában, 3000 fős közös áldozással.
 1938. május 24. – Reggel: Pacelli legátust köszöntik az ország több pontján (Nagykanizsa, Székesfehérvárott Teleki pl.).
 1938. május 24. – Délelőtt: A Keleti pályaudvaron ünnepélyesen fogadja Horthy és a kormány a legátust.
 1938. május 24. – Délben: Előkészítő nagygyűlés az Ünnepi Csarnokban.
 1938. május 24. – Este: Üdvözlő est a legátus tiszteletére az Ünnepi Csarnokban.
 1938. május 24. – A Nemzetközi Karitás kiállítás-megnyitója (Horthy, Serédi stb. részvételével.)
 1938. május 25. – Reggel: Megnyitó szentmise a Bazilikában.
 1938. május 25. – Délután 1/2 5-től a résztvevő előkelőségek díszbevonulásával megkezdődik a kongresszus.
 1938. május 25. – XI. Pius ünnepi bullájának felolvasása, Serédi ünnepi beszéde, Hóman Bálint miniszteri megnyitója, majd a bíboros legátus Pacelli ünnepi beszéde.
 1938. május 25. – Este 8 óra: Horthy a várban fogadást ad Pacelli legátus tiszteletére.
 1938. május 26. – A „Gyermekek szentáldozása”, 150 ezer áldozóval.
 1938. május 26. – Délelőtt 1/2 12: Papi eucharisztikus gyűlés a Bazilikában.
 1938. május 26. – Első nemzetközi gyűlés az Ünnepi Csarnokban.
 1938. május 26. – Este: Hajós körmenet az Oltáriszentséggel a Dunán.
 1938. május 27. – Reggel: A katonák szentmiséje a Hősök-terén.
 1938. május 27. – Délelőtt: „Aranyszájú Szent János miséje” görög nyelven a Bazilikában.
 1938. május 27. – Szakosztályi ülések.
 1938. május 27. – Délután: Második nemzetközi gyűlés Imrédy beszédével.
 1938. május 27. – Éjszaka: a toledo bíboros éjféle miséje 150 ezer áldozó férfival.
 1938. május 28. – Délelőtt: „Magyar leányifjúsági gyűlés” az Ünnepi Csarnokban.
 1938. május 28. – Szakosztályi ülések.
 1938. május 28. – Délután: Harmadik nemzetközi gyűlés.
 1938. május 28. – Estefélde: „A falu lányai köszöntik a kongresszus fővédnökét”.
 1938. május 28. – Este: Díszelőadás az Operaházban, utána fogadás a Parlamentben.
 1938. május 29. – Délelőtt: A katolikus agrárifjúság felvonulása (KALOT).

1938. május 29. – Délután: Körmenet a Bazilikából a Hősök-terére (milliós sorfállal az utcákon).
1938. május 29. – Délután: A pápai legátus félmilliós záró nagymiséje és a pápa szózata a Vatikáni Rádióon keresztül, kihangosítva.
1938. május 29. – Este: Pacelli búcsúzó „rádiószózata”.
1938. május 30. – A Szent István-év meghirdetése.
1938. május 31. – Délután: A pápai legátus díszes autós felvonulással búcsúzik, 18 óra-kor vonata kifut a Keleti pályaudvarról.

I. AZ 1938-AS NEMZETKÖZI EUCHARISZTIKUS KONGRESSZUS A GÖRÖGKATOLIKUS EGYHÁZ VONATKOZÁSÁBAN

Az 1937-es manilai Eucharisztikus világtalálkozó végén jelentették be ünnepélyesen, hogy a következő évben Budapesten rendezik meg ezt a jeles rendezvényt, mely nagy megtiszteltetést jelentett a magyar katolikusoknak. Papp Antal papjaihoz intézett 1937. februári körlevele is erről ad tanúságot:

„Krisztusban Kedves Fiaim!

Bizonyára nagy örömmel értesültetek már arról, hogy az Úr Jézus Krisztus diadal-útja a manilai Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus után hazánk fővárosába fog vezetni 1938-ban, ahol a 34. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus fog lefolyni. Ennek a magyar történelemben eddig egyedülálló nagy eseménynek szinte felmérhetetlen hordereje lehet és kell is, hogy legyen az egyénekre és az egész magyar nemzetre is, ha az Oltáriszentségben rejlő Krisztus Király irántunk való nagy szeretetének mélységét és melegségét megérteni s abból teljes lelki igyekezetünkkel kegyelmeket nyerni óhajtunk, és valóban törekszünk is.

A közös püspöki pásztorlevél nemsokára mindnyájunknak, papoknak és híveknek egyaránt fel fogja tárni ezen nagyjelentőségű ünnepség egész fonságát s a mi kötelességeinket a látogatásunkra érkező Üdvözítő iránt. Ezen soraimmal csak azt akarom mindnyájatok figyelmébe ajánlani, hogy Krisztus Király méltó fogadására már mostantól kell előkészülnünk. Éppen a nm. Püspöki Kar e célból egy egész eucharisztikus szent éven át kívánja a nemzetközi kongresszus alapos előkészítését elvégezni és elvégeztetni, amely már f. évi május 23-án fog a közös pásztorlevél ünnepélyes kihirdetésével megkezdődni.

Az eucharisztikus nagy ünnepség és szentév még egy gyönyörű színnel is gazdagodik azáltal, hogy első Szent Királyunk, Szent István halálának 900 éves jubileumi évében fog lefolyni. Ennek a nagy nemzeti jubileumnak az előkészítése is rövidesen megkezdődik s így a kettős szentév hatalmas katolikus és nemzeti erőpróbát jelentő lelki és külső megszervezése szinte sürgetően követeli mindannyiunktól, hogy a lelki megújulás és az Eucharisztiaának kijáró külső fény és hódolat minden eszkö-zét és lehetőségét megteremteni és felhasználni igyekezzünk. A központi szervező fórumok kívánságához képest joghatósági területemen én is, már most megindítom az előkészítő és szervező munkát, hogy mi is, mint buzgó katolikusok és mint

öntudatos lelkes magyarok erőnkhez képest hozzájáruljunk ezen kitűzött nagy cél megvalósításához, hogy a kettős szentév és eucharisztikus ünnepség nyomán az istentelenek világpropagandájával szemben hazánkból egy erőteljes egyetemes ellenmozgalom induljon ki, s hogy a keresztény Magyarország a Szent István-i gondolatnak örök hűséget fogadva újabb ezer évre biztosítsa az erkölcs, a szociális rend és a nemzetépítéshez szükséges béke áldásait.”

A XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus Előkészítő Főbizottságának Elnökségében helyet foglalt 2 görögkatolikus lelkész is, dr. Szántay-Szémán István pápai prelátus és dr. Krajnyák Gábor tb. kanonok személyében, akik a Keleti albizottság elnökei voltak. Emellett létrejött a XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus hitbuzgalmi bizottságának görögkatolikus albizottsága is, mely előkészítette a kongresszus görögkatolikus programjait. 1938. január 15-én tartott első ülésükön több programot terveztek az eseményre. Szükségesnek tartották egy reprezentatív jellegű görög szertartású és liturgikus nyelvezetű főpapi mise megtartását az Anyaszentegyház egységének helyreállításáért május 28-án a Hősök terén felállítandó oltárnál, vagy ha ez nem lehetséges, akkor a Szent István Bazilikában, Pacelli bíboros jelenlétével. A miséző főpap személyének Calavassy György athéni püspököt tervezték felkérni, az énekkari szolgálatot pedig a Rózsák terei görögkatolikus templom énekkara teljesítené. Ezen kívül május 25-re püspöki misét az erzsébetvárosi római katolikus templomba és eucharisztikus gyűlést terveztek, mely a görögkatolikus egyház eucharisztikus életével foglalkozna. Május 26-ra szentóra-ájtatosságot szerveztek a Rózsák terei görögkatolikus templomba, mely után egész éjszakai szentségimádás lett betervezve. Május 27-re főpapi misét az erzsébetvárosi templomba, 28-án pedig a már fent említett reprezentatív misét tervezték a Hősök terére.

1938. május 11-i jelentésében dr. Krajnyák Gábor tb. kanonok már beszámol a kongresszus keleti programjairól:

Május 22-én: 8 óra 30 perckor a honvédség és az államrendőrség görögkatolikus tagjainak szentmiséje és közös áldozása a Rózsák terei görögkatolikus templomban.

Május 25-én: 8 óra 30 perckor Papp Antal c. érsek, apostoli kormányzó szentmiséje a Rózsák terei görögkatolikus templomban, 10 órakor a hajdúdorogi görög szertartású egyházmegye miséje az erzsébetvárosi római katolikus plébániatemplomban Bánay Jenő pápai prelátus, káptalani helynök vezetésével.

Május 27-én: 9 óra 30 perckor keleti szertartású főpapi szentmise a keresztények újraegyesüléséért a Szent István Bazilikában Calavassy György c. érsek, bizánci szertartású athéni püspök vezetésével. 21 órakor a Rózsák terei görögkatolikus templomban Oltáriszentség imádási ájtatosság, melyen csak nők vehetnek részt.

Május 28-án: 8 órakor keleti szertartású főpapi mise az erzsébetvárosi római katolikus plébániatemplomban Sztojka Sándor munkácsi püspök vezetésével. 11 órakor Az Eucharisztia és az egyház egysége nemzetközi konferencia a Budai Vigadóban Tappouni Ignác antióchiai patriarcha elnökletével, Papp Antal c. érsek, Kurteff Cyrill szófiaai apostoli adminisztrátor, Minya Lajos ungvári teológiai káplán, Gojdic Péter

Pál eperjesi apostoli adminisztrátor, Buczkó János leMBERGI segédpüspök, dr. Brinzau Miklós lugosi nagyprépost, Varuhas Dénes isztambuli apostoli adminisztrátor és dr. Szántay-Szémán István pápai prelátus előadásával. 12 órakor görög szertartású mise a Rózsák terei görögkatolikus templomban Melles Géza kanonok vezetésével.

Ezek voltak a görögkatolikus programok ezen a nemzetközi eseményen, mely nem csak történelmileg, de érvényesüléssleg is sokat jelentett a görögkatolikusok számára.

A Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus ma

2016-ban tartották az 52. kongresszust a Fülöp-szigeteki Cebuban, ahol Ferenc pápa bejelentette, hogy 2020-ban Magyarországon, Budapesten fogják megrendezni az 53. kongresszust. Ez az elkövetkező esemény is nagy megtiszteltetést és lehetőséget jelent a Magyar Katolikus Egyháznak, ezen belül pedig természetesen a Magyar Görögkatolikus Egyháznak is.

Források

1. A XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus Emlékkönyve
Szent István Társulat, Budapest, 1938.
2. A 34. Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten
<http://www.bibl.u-szeged.hu/ha/esemeny/euch/>
3. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus
Magyar Katolikus Lexikon – 9. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2004.
4. Papp Antal apostoli kormányzó 1937. február 4-i körlevele.
Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Paróchia Levéltára.
5. Jegyzőkönyv a XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus hitbuzgalmi bizottsága görögkatholikus albizottságának Miskolcon, az apostoli kormányzóság központi irodájában, 1938. január 15-én tartott első üléséről.
Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Paróchia Levéltára.
6. Jelentés az Eucharisztikus Kongresszus görög egyházi pontjainak előkészítéséről
Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Paróchia Levéltára.
7. A XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus Programja
Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Paróchia Levéltára.

A 800 éves domonkos rend

A Szent Domonkos alapította és III. Honoriusz pápa által 1216-ban jóváhagyott domonkos rend létrejötté 800. évfordulóját ünnepli. Deák Viktória Hedviget, az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Rendi Nővérek Apostoli Kongregációjának főnöknőjét kérdeztük a rend történetéről, jelenéről.

– *Milyen események játszottak közre abban, hogy 800 évvel ezelőtt a híres középkori katolikus prédikátor, Domonkos megalapította a később róla elnevezett rendet?*

– A 13. század eleje a római katolikus egyház egyik legellentmondásosabb időszaka volt, új kihívásokkal kellett szembesülnie. Egyrészt létrejött egy olyan városi, polgári réteg, amely új kérdéseket vetett fel a hittel kapcsolatban, és új elvárásokat fogalmazott meg a klérus iránt, másrészt pedig ezzel párhuzamosan jelentek meg a különböző, tömegekre hatást gyakorló eretnekmozgalmak, amelyekre addig nem volt példa. Létrejött a kathar, vagy más néven albigens mozgalom Dél-Franciaországban, amely párhuzamos egyházi struktúrát hozott létre, és amelynek tanai merőben ellentétesek voltak a katolikus tanítással. A katarok ugyanis mindenféle materiális, anyagi létező jóságát elvetették. Rossznak tartottak mindent, ami anyagi. Ez a katolikus hit legalapvetőbb tanításával, tudniillik a megtestesüléssel és a szentségek valóságával is szemben állt. Ebben a helyzetben azzal kellett szembesülnie az egyháznak, hogy hiányzik a katolikus hitnek egy olyanfajta hirdetése, amely egyrészt az igazságnak megfelelő, másrészt pedig hiteles, azaz megfelel az apostoli igehirdetés kívánalmainak, amikor az evangélium igazságát az ige hirdetőjének életvitele, evangéliumi szegénysége támasztja alá.

Ezzel a helyzettel szembesült Szent Domonkos, amikor 1206-ban Dél-Franciaországban járt püspökével, Diegóval: ekkor találkozott először az albigensekkel. Domonkos ott maradt, elkezdett vitatkozni velük, s közben természetesen hirdette a katolikus hitet is a maga teljességében. Az is nagyon gyorsan egyértelművé vált, hogy a sikeres igehirdetéshez hiteles apostoli életformára van szükség. Domonkos a gyakorlatban igyekezett megvalósítani mindazt, amit Jézus tanított az apostoloknak. Ebbe beletartozott az önként vállalt szegénység, a földi hatalom, gazdagság elutasítása: mindez annak eszköze, hogy az evangélium hirdetői egyedül Isten erejébe, és ne földi eszközökbe helyezték bizalmukat. Domonkos olyan hitelesen hirdette

Deák Viktória Hedvig

és élte az evangéliumot, hogy hamarosan követői lettek, és velük együtt alapította meg azt a rendet, amely a prédikátor rend nevet viseli, pontosan azért, mert fő célja az igazság, az evangélium hirdetése.

– *Szent Domonkos és Assisi Szent Ferenc szinte egy időben alapították meg a domonkosok, illetve a ferencesek rendjét. Mind a kettő az egyház megújítását szolgálta, kiemelve az evangélium lelkiségét, szellemiségét. Milyen hasonlóságok, illetve különbségek vannak a két szerzetesrend között?*

– Szent Domonkos és Assisi Szent Ferenc valószínűleg találkozott is egymással a IV. lateráni zsinaton, 1215-ben. Szent Ferenc elsődleges célja nem annyira egy küldetés, az evangélium hiteles hirdetésének megvalósítása volt, hanem a szegény, keresztre feszített Krisztus követése. Ferenc ezt akarta megélni. Ez az életforma sokakat vonzott, és ennek hatására alakult meg a kisebb testvérek (Ordo Fratrum Minorum) rendje. Ferencnél tehát inkább egy életforma áll a középpontban. A domonkos rendnél viszont a küldetésnek, az evangélium hirdetésének és mások üdvössége szolgálatának van elsőbbsége. A két rendalapító háttere is eltért, Szent Ferenc posztókereskedő fia volt, polgári családból, míg Szent Domonkos művelt klerikus, aki egyetemet végzett papként, illetve osmai kanonokként gyakorlatilag már akkor szerzetesi életet élt, mielőtt megalapította volna a prédikátorok rendjét. A különbségek mellett azonban a két rend több dologban hasonlít egymásra: mindkét rend kormányzata központosított struktúrára épül, és az alap az evangélium hiteles hirdetése, megélése. A domonkos rendre – épp Szent Domonkos akaratából – mindig jellemző volt a stúdium, különösen is a teológia tanítása, művelése (ez elengedhetetlen volt alapvető küldetésük miatt). A ferenceseknél a stúdium nem volt annyira hangsúlyos, bár természetesen nem állíthatjuk, hogy elhanyagolták volna ezt a dimenziót.

– *A domonkosokat sokszor említik negatív példaként az inkvizícióval kapcsolatban. Mi erről a véleménye?*

– Ez abból ered, hogy az 1230-as években IX. Gergely pápa – Szent Ferenc barátja, ő avatta szentté Domonkost 1234-ben – pápai ellenőrzés alá vonta az eretnekek felkutatását. Az inkvizíció (inquisitio) szó jelentése: felkutatás. Korábban is létezett az egyházban, de elsősorban a püspök hatáskörébe tartozott, hogy ha egy megkeresztelt eltért a katolikus hittől, azt próbálja jobb belátásra bírni, visszatéríteni a katolikus hitre. IX. Gergely rendelkezése értelmében ezt a funkciót a jövőben a pápa saját magának tartotta fenn, és ennek az intézménynek az élére kolduló szerzeteseket nevezett ki, főként ferenceseket és domonkosokat. Azért esett a választás erre a két rendre, mert az ő tagjaik voltak a teológiailag legképzettebbek, és a pápához is közel álltak, mivel közvetlenül neki voltak alárendelve, kiemelve a püspöki joghatóság alól. Ebből a két rendből került ki tehát a legtöbb inkvizítor.

Az azonban fontos hangsúlyozni, hogy az inkvizíció elsődleges célja az volt, hogy ha valaki a katolikus hittől eltér, azt megpróbálják oda visszatéríteni. Ha valaki erre végképp nem volt hajlandó, akkor ítélték halálra. Az igaz hit nevében embereket

megölni nyilván helytelen, de a középkori ember számára a hit tisztasága abszolút fontossággal bírt: aki azt megrontja, az veszélybe sodorja a saját és mások üdvösségét. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a középkorban az egyház és a társadalom teljesen összefonódott, és az akkori ember úgy gondolkodott, hogy aki a hitet kompromittálja, az a társadalom alapjait rombolja. Az inkvizíció, mint gondosan kidolgozott törvényszéki eljárás, racionális alapokon működött és így komoly előrelépés volt a korábbi módszerekhez képest, amikor például a feldühödött csőcselék vélt vagy valós eretnekeket lincselte meg, vagy amikor istenítéletekkel döntötték el, hogy valaki bűnös vagy nem (például, ha bedobjuk a vízbe és elmerül, akkor ártatlan, ha nem, akkor bűnös). Itt a vádlottakat is meghallgatták, akiknek lehetőségük volt, hogy visszavonják nézeteiket. Gyakran összekeverik a középkori pápai inkvizíciót a spanyol inkvizícióval, amely a 16. századtól spanyol királyok fennhatósága alatt működött, nem egyházi szervezésben, és sokkal inkább képviselte az uralkodó érdekeit az álmegtérők ellen.

– *Aquinói Szent Tamástól kezdve rengeteg kiemelkedő alakja volt a domonkos rendnek. Bemutatna közülük néhányat?*

– A leghíresebb domonkos talán valóban Aquinói Szent Tamás (1225–1274) volt, aki az egyház történetének egyik legnagyobb teológusa. Az ő mestere volt Nagy Szent Albert (1200 k.–1280), aki kiemelten foglalkozott a természettudományokkal is. Mindenképpen megemlítendő V. Szent Pius pápa (1504–1572), aki az egyház nagy reformátora volt a trentói zsinat után a 16. században. Szintén híres egyénisége a rendnek Eckhart mester (1260–1328), teológus, az ún. apofatikus misztika nagy alakja. A domonkos rend legnagyobb női szentje Sienai Szent Katalin (1347–1380), aki egyszerű itáliai polgárlány létére pápákkal, királyokkal levelezett, és komoly misztikus műveket írt. A másik nagy női szentje a rendnek, aki nekünk, magyaroknak különösen is fontos, Árpád-házi Szent Margit.

– *Ő IV. Béla király lánya és Árpád-házi Szent Erzsébet unokahúga volt, akiről Ön könyvet is írt (Szent Margit és a domonkos hagiográfia. Garinus legendája alapján – B.D.) Beszélne róla kicsit részletesebben?*

– Szent Margit számunkra különösen is fontos személyiség, a kongregációnk az ő nevét viseli. Margit a magyar egyház egyik legkiemelkedőbb alakja. Élete, mely jól ismert magyar legendájának köszönhetően, külsőleg eléggé eseménytelennek tűnhet: már négyéves korától domonkos apácának nevelték, először Veszprémben, aztán a Nyulak szigetén, a számára épített kolostorban. Életéről gazdag forrásanyag áll rendelkezésre, amely a magyar középkori történelem forráshiányossága miatt még jelentősebb tény. Így például fennmaradt az a legenda, melyet minden valószínűség szerint gyóntatója, Fráter Marcellus írt, és amelynek egy kibővített változata a magyar legenda. Továbbá rendelkezésre áll Margit 1276-os szentté avatási perének anyaga, így magyarul is olvashatók a jegyzőkönyvben szereplő vallomások is, melyekben a kortársai, a saját rendtársai beszélnek az életéről és csodáiról. Magyarországon ez az egyetlen ilyen középkori dokumentum, amely nemcsak Margit életébe

és lelkiségébe enged bepillantást, hanem feltárja a középkori ember gondolat- és érzésvilágát, vallásgyakorlatát is.

Az a fajta új lelkiség, amely áthatotta Szent Domonkost és Szent Ferencet, jellemezte Margitot is. Személye ebből a szempontból is különleges tehát. Margit lelkiségének középpontjában a keresztre feszített, szegény Krisztus iránti szeretet állt, és ezzel együtt a Krisztus szenvedését jelenvalóvá tévő Oltáriszentség intenzív tisztelete. A kereszten szemlélt isteni szeretet inspirálta Margitot, ezáltal vált különösen is fontossá számára minden szenvedő ember, minden szegény. Margit tehát azt a lelkiséget képviselte Magyarországon, amely akkor Európában a „legújabb” volt. A 13. század második felében ő volt a legmodernebb magyar – ahogyan ezt a kiváló evangélikus medievista, Mályusz Elemér megfogalmazta róla szóló tanulmányában. Ez a „modernség” annál is inkább meglepő, mert Margit anélkül lépett rá igen bátran egy lelki útra, amelyen előtte nem jártak mások, hogy különösebb műveltséggel rendelkezett volna (írni-olvasni például nem tudott, így csak a szóbeliségre hagyatkozhatott).

– Több 20. századi irodalmi mű szól arról, hogy Margit felajánlotta magát áldozatul, hogy megteremtődjék a békeség apja, IV. Béla és bátyja, István herceg között, akik fegyveresen támadtak egymásra...

– A legrégebb legendából azt olvashatjuk ki, hogy Margit egész életében fontos volt az engesztelő vezeklés. Az említett polgárháborús helyzetben ez a vezeklés még intenzívebb lett – ugyanakkor Margit figyelme nem korlátozódott a családjára, vagy az országra, hanem imáit és vezeklését az egész egyházért ajánlotta fel, amelynek ő a leánya volt, ahogyan saját magáról mondta. A középkori ember számára egyébként a mai értelemben vett nemzet, mint ugyanazon nyelvet beszélők közössége, még nem létezett. Szép, ahogyan Margit erről nyilatkozik, amikor azoknak válaszol, akik szerint feleslegesen gyötörte magát: „Minden hívő lélek anyaszentegyházának drága tagjait marcangolják, s magát az egyházat kegyetlenül kínozzák, ti pedig még kérdeitek, mennyiben tartozik ez reám? Nem általa születtem-e újjá veletek együtt? Nem vagyok-e egy az ő leányai közül? Bizony az vagyok!”

– A domonkosok a 15. század végétől a rózsafüzér nagy apostolaivá váltak. Hogy alakult ez ki?

– A legenda szerint a rózsafüzért Szent Domonkos saját maga kapta a Szűzanyától. Ez a legenda tehát a rózsafüzérima és a domonkos rend lelkisége közötti kapcsolatot fejezi ki. A rózsafüzér eredete régebbre nyúlik vissza: latinul nem tudó világiak és szerzetesek, akik a zsolozsmát nem tudták imádkozni, a százötven zsoltoárt helyettesítették a százötven *Üdvözlégy* vagy *Miatyánk* mondásával. A középkori laikusok kedves imádsága ezeknek a nagyon ismert imáknak az ismételtetéséből állt. Ehhez használtak a mai rózsafüzér őseként csomózott kötelet. A 15. században kapcsolódott aztán össze a 150 *Ave Maria* Jézus életének titkaival. Bár ez az összekapcsolás nem kizárólag domonkos körben történt, mégis egy francia domonkos, Alain de la Roche (1428 k.–1475) volt az, aki a rózsafüzért a ma ismert formában terjesztette,

és ezzel együtt a rózsafüzér-társulatokat is. Ő osztotta szét a 150 *Avét* három részre, és kapcsolta hozzá a titkokat. A domonkos lelkiséghez azért áll közel ez az imádság, mert egyrészt ez egy nagyon egyszerű ima, amely a szemlélődésbe vezethet, másrészt pedig Jézus életének a titkait is tartalmazza. A rend jelmondata: „szemlélődni és a szemlélt igazságokat átadni” (Contemplari et contemplata aliis tradere). Jézus életének titkait középpontba állítva a rózsafüzér a keresztyén szemlélődésre segít, amely mindig Jézus Krisztushoz vezet.

– *Őn 2010 óta általános főnöknője a magyar domonkos rend női ágának. Hány tagja van ma a szerzetesközösségüknek és mely városokban van rendházuk?*

– Jelenleg negyvennyolcan vagyunk. Négy helyen élünk Magyarországon. Itt, Budakeszin van az anyaházunk, jelenleg húszan lakunk benne. Itt folyik a rendi növendékek nevelése (jelöltek, noviciátus, ideiglenes fogadalmas nővérek), itt laktak azok a rendtársaim, akik tanítanak a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán, vagy hitoktatással foglalkoznak, valamint idősebb nővéreink. Egy egyetemi kollégiumot is fenntartunk Budakeszin. Van egy rendházunk Kőszegen. Itt alapították a mi kongregációnkat 1868-ban, és a feloszlításig ez volt az anyaház. Az általunk fenntartott Árpád-házi Szent Margit Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégiumban jelenleg tíz nővér tanít. Jelen vagyunk továbbá Szombathelyen és Hódmezővásárhelyen is. Szombathelyre Veres András püspök atya hívott vissza bennünket a közelmúltban, a Brenner János Nevelési Központban tanítanak a nővéreink. Hódmezővásárhelyen egy óvodánk van, illetve hitoktatással, katekézissel foglalkoznak a nővérek.

– *A domonkos rend kolduló és prédikáló rend. Miként mutatkozik ez meg napjainkban az Önök tevékenységében?*

– A prédikáció kapcsán manapság mindenki a homíliára gondol, pedig a közepkori prédikáció nem a szentmisén belüli szentbeszédet jelentette, hanem a szentmisén kívüli beszédet. Éppen ezért nekünk, a rend női ágának is van erre lehetőségünk. A prédikáció nem pusztán tanítást vagy konkrét beszédet jelent, hanem minden olyan lehetőséget, amelyen keresztül az örömhírt, az Isten igazságát másokhoz el lehet vinni. Nyilván ennek kitüntetett eszköze a tanítás-nevelés, de nem kizárólagos. A domonkos rend hagyományában az Isten igazságának intellektuális vetülete, az igazság „értelmes” hirdetése kiemelt jelentőségű. Így a mi karizmánkban legjellemzőbb a tanítás, és annak mindenfajta változata, egyfajta intellektuális apostolkodás is, amibe beletartozik a könyvkiadás, az örömhír internetes terjesztése ugyanúgy, mint a Sapientia Főiskolán történő oktatás. De természetesen vannak ennek más útjai is, így például a hitoktatás, katekézis, iskolai és más lelkinapok, lelkigyakorlatok tartása, lelkivezetés – minden, ahol csak Istenhez közelebb lehet valakit segíteni, hiszen ez a domonkos karizma lényege.

– *Milyen programokkal készülnek a jubileumi esztendő megünneplésére?*

– A domonkos rendet 1216. december 22-én hagyta jóvá III. Honorius pápa. A 800 éves évforduló ünnepi rendezvényei 2015. november 7-én kezdődtek el, a

domonkos mindenszentek ünnepén. A záró dátum pedig 2017. január 21-én lesz, mert ez a dátuma III. Honorius pápa egy másik bullájának (*Gratiarum Largitori Omnium*). Ebben a bullában fordul elő először a „*prédikátorok rendje*” kifejezés. Több programot tervezünk, és szeretnénk jobban megismertetni a domonkos karizmát, lelkiiséget, amely ma is aktuális. Februárban és márciusban a Sapientia Hit tudományi Szerzetesi Főiskola szabadegyeteme keretében előadásokat tartottunk a domonkos teológiai-lelki hagyományról. Két konferenciát is tervezünk, az egyik egy teológiai konferencia lesz, amelynek témája az igazság (szintén a Sapientia Főiskolán), míg a másiké az, hogy milyen mondanivalója van a domonkos teológiai hagyománynak az egyház társadalmi tanítása számára. Tervezünk különböző liturgikus eseményeket, illetve október 7-én Kőszegen tervezünk egy domonkos napot, többféle programmal, koncerttel, kiállítás-megnyitóval. Meghirdettünk egy pályázatot is a domonkos szentekről, a mai domonkos rendről több kategóriában. A domonkos lelkiiségről, teológiáról több könyvet is szeretnénk kiadni az év folyamán. A domonkos családdal együtt (a rend férfi ága, valamint a domonkos világiak) is tervezünk programokat.

– *Ön tudományos munkát végez, tanít a Sapientián, több könyve is megjelent. A közelmúltban előadást tartott a pesti ferenceseknél Mindenki üdvözül? címmel. Alighanem ez az a kérdés, melyre végleges választ csak akkor fogunk kapni, amikor földi halálunk után színről színre meglátjuk Isten.*

– Erre a kérdésre valóban nem tudjuk a választ. Az előadásomban arról beszéltem, hogy a Szentírásban két igazság van ott nagyon világosan: az egyik az, hogy Isten mindenkit üdvözíteni akar. Erre az objektív lehetőséget megadja Jézus megváltó kereszthalála által. A másik pedig az, hogy az embernek erre szabadon kell igent mondania, és ezt vissza is utasíthatja. Nagy titok, hogyan is lehetséges ez, de a Szentírásból az derül ki, hogy ez valós lehetőség, sőt a Szentírás ezt állítja is egyesekről (például a bukott angyalokról vagy Júdásról). Jézus súlyos szavakkal hívja fel a figyelmet arra, hogy széles az út, amely a kárhozatba visz. De a keresztes ember igenis imádkozhat, sőt kell is imádkoznia azért, hogy Isten irgalma, üdvözítő szeretete mindenkire kiterjedjen.

– *Az irgalmasság szentévében vagyunk. Hogyan jelenhet meg Isten irgalmassága az üdvözülés tekintetében?*

– Az üdvözülés sohasem az ember teljesítményének következménye, hanem mindig az Isten irgalmának a tette. Az egyik oldalon ott van Isten határtalan irgalma, a másikon viszont ott van az ember szabadsága. Mind a kettő valóság. Az embernek szabadságában áll, hogy elutasítsa Isten irgalmát. Képtelenek vagyunk felfogni, hogy az ember, visszaélve tökéletes szabadságával, hogyan mondhat nemet még Isten irgalmasságára is. Van olyan teológus (Hans Urs von Balthasar), aki szerint reménykedhetünk abban, hogy végül Isten irgalma, szeretete lesz az erősebb, és mindenkit magához vonz.

– *A domonkosok életében hogyan mutatkozik meg napjainkban Isten irgalmassága?*

– Egész szerzetesi életünk ebben a dinamikában zajlik, hogy nap mint nap rászorulunk Isten és egymás irgalmára. Szépen megjeleníti ezt a beöltözési, illetve fogadalmi szertartásunk, amely mindig úgy kezdődik, hogy a fogadalmat tevő nővér leborul a földre, ekkor megkérdezi tőle az előljáró, hogy mit kíván; a válasz pedig: Isten irgalmát és a tiéteket. Az egész szerzetesi életünk tehát nem saját teljesítményünkre, hanem arra a tapasztalatra épül, hogy az Isten irgalmára és mások irgalmára is rá vagyok szorulva. A szerzetesi életben ez a két tapasztalat egymást erősíti, támogatja. A másik ember irgalmában megsejthetem Isten megbocsátó szeretetét, aki minden érdemünk nélkül előbb szeretett, és aki nem a hibáimat méricskéli; másrészt ez az ingyenes isteni szeretet tesz képessé arra, hogy a másik ember felé – legyen az az egyik rendtársam, vagy azok, akiket szolgálok – én is irgalmas lehessenek. E nélkül a tapasztalat nélkül a szerzetesi élet elviselhetetlen lenne. Minden nap énekeljük azt az antifónát Szent Domonkosról, amely őt a kegyelem prédikátorának hívja. A mi küldetésünk is ez, tanúságot tenni Isten irántunk való ingyenes szeretetéről és barátságáról az emberek felé. Ez azonban csak úgy lehetséges, ha mi magunk megtapasztaltuk már ezt a szeretetet és irgalmat.

(Magyar Kurír)

MÁGER ÁGNES

Húsvét a festészetben

A nagyhét és a húsvét történetét fűzhetjük fel az előadás keretében. A képzőművészet nyelvén fognak megszólalni az események. A húsvétot megelőzi a negyvennapos böjt, ami utal Jézusnak a pusztában töltött böjtjére, amikor nem vett magához ételmet és megkísértette a sátán. De kapcsolódik a húsvét a peszachhoz, a zsidó ünnephez is, ami a zsidó nép egyiptomi rabságából való megszabadulásával kapcsolatos. A tíz veszedelem alól, ami Egyiptomra rázúdult, csak azok a zsidók menekülhettek meg, akiknek a háza a frissen vágott bárány vérével volt bekelve. Tudniillik a bárány megölésével meg lehetett szabadulni a bűnöktől, így lett Jézus az Isten báránya.

Húsvétnak több szimbóluma van, a barka, a kakas, a kehely és a tojás. A barkát gyógynövénynek tartották, ezért is szentelik meg a katolikusok, a kakas Péterre utal, a kehely pedig Jézus vérére. A tojás a tavaszi ünneppel, a termékenységgel kapcsolatos, mert abból mindig új élet kel.

Máger Ágnes: Péter és a kakas

Húsvét mozgó ünnep, 1582-ből származó egyházi szabályzat szerint, a tavaszi holdtölte utáni első vasárnapon fogják megünnepelni, ez március 22. és április 25-e között lehetséges. Jézus földi életének utolsó hetét nagypéntektől visszamenőleg számítjuk addig a péntekig, amikor Jézus elindult Betániába. Ami ezután történik, Jézus feltámadása, a tanítványok előtti megjelenései is a húsvét történetéhez tartozik, de nem Jézus földi életéhez.

Duccio-nak láthatjuk egy képét, az apostolok bevonulását. Duccio 1250-ben született Sienában és Firenzében dolgozott. Ő a gótika és a reneszánsz határán élő művész, aki még a késő gótikus elemeket hordozza festészetében, de már nem olyan aprólékos, sokkal nagyvonalúbban dolgozik. Ezen a képen Jézus Jeruzsálembé való bevonulását látjuk. A népek jönnek fel az ünnepre Betániából és a környékről, amikor megtudják, hogy Jézus is feljön, tódulnak, hogy láthassák Őt. Az Olajfák hegyéről ereszkedik le Jézus, számarháton vonul be a tanítványoktól kísérve Jeruzsálembé, ahol óriási ovációval fogadják, hozsannát mondanak és kiabálják: áldott legyen, ki az Úr nevében jön. A pálmaágakat Jézus lába elé fektetik, levetik köpenyeiket, felső ruházatukat, hogy Jézus ezen át vonuljon Jeruzsálembé.

Nagyon szépen ír erről *Pilinszky* Virágvasárnap című munkájában. Arról, hogy Jézust megkérik az előljárók és a farizeusok, hogy csendesítse le a tanítványokat, mert

hangosan dicsőítik, Jézus azt mondja, ha őket lecsendesítem, a kövek fognak megszólalni. Azon az estén Jézus elment Simon házához, akit meggyógyított leprájából, ott történt az az esemény, hogy megkenste Jézus lábát olajjal Betániai Mária. Sokszor összetévesztik őt Mária Magdolnával, szokás volt, hogy mindenkit a saját városáról neveznek el, így Mária Magdolna például a Magdalai Mária. Az eseménynél ott van Júdás és több tanítvány is, Júdás mondja, miért pazarolják a drága olajat Jézus lábára, ezt 300 dénárért is el lehetne adni. Jézus megfeddi Júdást, lehet, hogy árulásának csírája ekkor ültetődött el benne.

Greco-nak egy csodálatos képét látjuk, a Kufárok kiűzését. Greco Krétán született, de Velencében és Toledóban tevékenykedett. Az olasz-spanyol festészetnek kiemelkedő alakja. Nagyon sok új dolgot hozott a festészetbe, nemcsak monumentalitásában, hanem kompozícióiban is. Az ő alakjai robusztusak, a barokkot is megelőzi annyiban, hogy ég és föld között lebegnek a figurák. Greco sikeres művész volt, Velencében Tizianótól tanulta a festés alapjait. A manieristák kezdeti korszakait mutatja Greco. Olyan sikeres művész volt, hogy II. Fülöp is pártfogásába vette. Toledóban műhelyt alapított, ahol tanítványaival dolgozott. Úgy tudjuk, hogy az idősebb Brueghellel is.

El Greco: Kufárok kiűzése

A képen látjuk a kufárok kiűzését. Virágvasárnap után minden napnak megvannak az eseményei. Pénteken Jézus Betániába érkezett, szombaton nem történt semmi, virágvasárnap érkezett Jeruzsálembe, hétfőn a templomból kiűzte a kufárokat és a pénzváltókat, kedden a megtisztított templomban prédikált, vitatkozott a zsidókkal, a szerdai napról nem ír az evangélium semmit, csütörtökön volt az utolsó vacsora, ami tele van

nagyon fontos üzenetekkel, pénteken kerül a bíróságok elé, Annás, Kajafás és Pilátus, majd Heródes elé, aztán újból Pilátus elé, aki elítéli.

Visszatérve a képhez látjuk, hogy Jézus ostorral űzi ki a templomból a vámszedőket és pénzváltókat. A templomudvaron árusították a kisebb-nagyobb áldozati állatokat, kinek mennyi pénze volt, akinek több volt, bárányt vett, akinek kevesebb, galambot.

A következő képen Júdás áruló csókját látjuk, ez már a csütörtöki nap története. *Giotto* a gótika határán és a reneszánsz kezdetén élő művész volt, Firenzében alkotott. 1267-ben született és 1337-ben halt meg. Leg-

Giotto: Júdás áruló csókjá (Padua)

híresebb munkái Assisiben vannak, továbbá Paduában. Képei általában Jézus történeteit mesélik el. Ezen a képen még érződik a gótika hatása, a ruházatok gazdagon redőztek, a dárdák és a lándzsák úgy állnak, mint a gótikus katedrálisok: felfelé törnek. A kompozíció közepén látjuk Jézus és Júdás alakját, ez utal az elfogatásra, ugyanis Júdás azt mondta, akit én megcsókolok, azt kell elfogni. Azóta, ha azt mondjuk, hogy Júdás csókja, ez az árulás csókját jelenti, a színlelt szeretet szimbólumát.

Az Adógaras *Masacció*nak a műve. Ő megújította az egész festészetet, végleg elhagyott minden sallangot, csak a témára koncentrált, nagyon egyszerűek a figurái, szinte tömörszerűek. Mestere *Brunelleschi* volt. Rövid ideig élt, csak tíz éven keresztül dolgozott, de ez a tíz év nagyon sok eredményt hozott életében. A Santa Maria del Carmine templom freskóit is ő készítette. Nagyon érdekes a perspektíva Masacciónál, amit mestere Brunelleschi kitalált, azt Masaccio megvalósította. Ez a lineáris perspektíva. Ez azt jelenti, hogy a figurák egymás mögé, szinte füzérszerűen vannak felfűzve, és a cselekmény az előtérben játszódik. A háttér elnagyolt, nem olyan aprólékosan kidolgozott, mint a gótikában, hogy minden fű, fa, virágot megfestenek. A kompozíció két részre tagolódik, baloldalon nagy csoportot látunk, Jézust és a tanítványokat, és jobboldalon elkülönülve látjuk Júdást, ahogy leszámolják a tenyerébe a 30 ezüst tallért. Nagy kontrasztot jelent a képen belül, miközben Jézus tanít, együtt van a közösséggel, amely eleinte fürdött Jézus dicsőségében, és csak a sikerét látta, látta a csodákat, eszerint ítélte meg, Júdás pedig a csókjával elárulta.

Még pár mondat arról, hogy létezik Júdás evangéliuma. Ezt nagyon kevesen ismerik, a National Geographicban jelent meg egy cikk, ami felszínre hozta ezt a dolgot. Valamikor 300–400 körül találták meg a Nílus jobb partján ezt az evangéliumot, amit egy magángyűjtő szerzett meg. Svájcba, egy trezorba került, ahol szinte szétporladt, de sikerült restaurálni. Szénizotópos vizsgálattal megállapították, hogy eredeti. Természetesen nem Júdás írta, hanem valamelyik későbbi tanítvány. Ez azért érdekes, mert Júdás nem úgy szerepel, mint a többi evangéliumban, ebben Jézus nagyon is értékeli Júdást.

Leonardo da Vinci: Utolsó vacsora

Hogy a történet mennyire valódi, nem tudjuk eldönteni, nem is a mi dolgunk, de már a korai keresztény időkben Ireneus püspök megtiltotta ennek olvasását.

– ki ne hallotta volna az ő nevét. Az Utolsó vacsora képét láthatjuk. Óriási nagy mester volt, mindenhez értő polihisztor, aki nemcsak festő, szobrász volt, hanem író, költő, hadmérnök és sok minden más. Repülőgépeket is tervezett, láthattuk Debrecenben, vagy Pesten azt az óriási kiállítást, ahol a találmányait is bemutatták. Asztrológiával is foglalkozott. Ezen a festményen

általólag asztrológiai jegyek alapján vannak a tanítványok felsorolva. Az utolsó vacsorán Jézus megnevezi Júdást, pontosabban jelzi, hogy aki egyszerre nyúl vele a tálba, az árulja el. Itt lép be az Eucharisztia, a kenyér és a bor megáldása, amikor Jézus megtöri a kenyeret és mondja, vegyétek és egyétek, ez az én testem, mely értetek megtöretik. Veszi a poharat és mondja, ez az én vérem, az új szövetség vére, mely sokakért kiontatik.

Itt történik még az az esemény is, hogy Jézus megmossa a tanítványok lábait. Ez a szeretetről szól, szeretetből megalázza magát, megmossa a tanítványok lábát. Az utolsó vacsora után együtt kimennek a Getszemáni kertbe, ott egyedül marad Jézus, mert a tanítványok elalszanak. Ez tulajdonképp Jézus haláltusája, mert végigszenvedi, hogy élete utolsó órái fognak következni és egyedül az Úr angyala jelenik meg, aki a keresztény ikonográfia, vagy festészet szerint egy kelyhet tart a kezében, ami azt jelenti, hogy ebbe csorog majd Jézus vére. Ehhez kötődik a Szent Grál is, erről sok történetet lehetne mondani. Jézust elfogják, elviszik először a zsidók, majd a rómaiak elé.

Tintoretto velencei művész, Velence festészetének aranykorában dolgozott. A nagy triáshoz tartozik Tinoretton kívül *Tiziano* és *Verocchio*. Tintoretto nagyon sok újat hozott a művészetbe, gazdag színvilágú, a perspektívát nagyon jól tudja. Ezen a festményen, a Krisztus megmossa tanítványai lábát az utolsó vacsorán című képén is alkalmazza. Látjuk, hogy Jézus megmossa a tanítványok lábát. A tanítványok szinte füzérszerűen

Tiziano: Pieta

Tiziano: Pieta (részlet)

vannak festve, ezzel is fokozza a perspektívát, mintha mindannyian ezt várnák és átadnák magukat ennek az óriási szertartásnak. Itt mondja Jézus, hogy ti is ezt tegyétek. Legyetek alázattal és szeretettel.

Városunk büszkélkedik egy nagy mester munkájával, a belvárosi evangélikus templomban. Ez egy csodálatos oltárkép, melyet *Székely Bertalan* festett. Ez Krisztus az Olajfák hegyén című munka, Jézus szenvedését ábrázolja. Óriási, nagyméretű kép, amit

Székely Bertalan: Jézus az olajfák hegyén
(Miskolci Belvárosi Evangélikus Templom)

tavaly restauráltunk Seres László festő-restaurátorral. A templom 1797-ben lett felszentelve, az oltárképet száz évvel később szentelték fel, a miskolci evangélikus nőegylet megbízásából készítette el Székely Bertalan. Nagyon szép, kellemesen egytónusú kép, barnák, sötétkékek vannak rajta és a főszereplőre, Jézus szenvedésére koncentrálnak.

Újra egy Greco kép következik, Krisztus az Olajfák hegyén. Greco nagyon sokat újított kompozícióiban, jellemző, hogy minden témáját újra megfestette. Ebből a képből a Szépművészeti Múzeumban is van egy, nagyon sokszor megfestette, és mindig más-más formában. Hiába statikus a képen Jézus, mégis úgy látjuk, úgy érzékeljük, hogy lebeg. Az angyal alatt látjuk a tanítványokat, ahogy alszanak, és látjuk a katonákat is, ahogy jönnek elfogni Jézust.

Ne legyen szerénytelenség, hogy elhoztam ezt a képet, Szendrőn '94-ben kifesztem a templomot, két falán Jézus életének történetei láthatók, többek között ez is, az Olajfák hegyén. Ez a téma, az eddigiektől eltérő, másfajta megközelítésben lép elénk. Az Úr angyala úgy jelenik meg általában, hogy szinte berobban a térbe szinte erőszakkal, hogy Jézus elkövetkező sorsát még jobban felfokozza a megjelenésével. Az

Máger Ágnes: Jézus az olajfák hegyén

én festményemen pedig inkább mint vigasztaló jelenik meg az angyal figurája, a kép is sokkal színesebb és egységesebb, és itt Jézus nincs egyedül!

Van Honborts holland festő, 1592-ben született, Olaszországban tanult, híres arról, hogy gyertyás megvilágításban festette a képeit és ezzel óriási kontrasztokat tudott előállítani. Gherardo dalle Notténak hívták, vagyis éjszakai festőnek. Itt Kajafás előtt látjuk Jézust. A felsőbbes Kajafás, aki a hatalom birtokában van, milyen fölényesen, újjával magyarázva érezteti fölényét. Jézus pedig milyen alázattal, erkölcsi tartással tűri a kioktatást. Jézusnak sok mindenben kellett keresztülmennie, mert a kihallgatások között kidozták a csöcseléknak, ki volt téve a gyalázásoknak, megköpökdöttek, megostorozták, kigúnyolták. Látjuk, Kajafás ül, Jézus pedig áll, ez is mutatja a hatalmi fölényt. A katonák pedig a kép szélén helyezkednek el, csendben bólogatva hallgatják a kioktatást.

Munkácsy Mihály, nagy magyar festő, valóban nemzetközi hírnévre tett szert, a romantikus festészetünk egyik kiemelkedő alakja. Romantikus realizmusnak hívjuk az ő stílusát, amiben festette híres trilógiáját. A Krisztus Pilátus előtt, a Galeria Hamilton igazgatójának tulajdona volt és bérbbe vette a magyar állam, így tudták kiállítani. Később az állam megvásárolta. Az Ecce Homo a Déri Múzeum tulajdona, a Golgota pedig Pákh Imrének, amerikai műgyűjtőnek a tulajdona. Két kép tehát itt van

Magyarországon, a Golgota bizonytalan állapotban van, arra letéti szerződést kötött Pákh a magyar állammal. Mikor a letéti szerződés lejárt, a tulajdonos elvihette volna, de a magyar állam szeretett volna megegyezni vele, 12 millió dollárt kért Pákh a képért, de az állam 6 millió dollárt ajánlott fel, ezt Pákh nem fogadta el. Erre az állam levédette a képet! Amikor egy kép le van védve, az országból se ki, se be, tehát nem lehet elvinni! Így most a kép ott van a debreceni múzeumban, piros drapériával letakarva, úgy néz ki, lesz belőle egy kis jogi hercehurca, meg fogja vádolni a magyar államot. Hogy mi lesz a vége, nem lehet tudni, én szeretném, hogy megegyezzenek.

Krisztus Pilátus előtt. Munkácsy ezt festette legelőször. Ő 1844-ben született, ezt a képet 1881-ben festette. A Golgotát 1884-ben, az Ecce homót rá 12 évre, 1896-ban, négy évvel halála előtt. Mit kell tudni a Krisztus Pilátus előttről? Sedelmayer biztatására festette, aki műgyűjtője és támogatója volt. Óriási, nagyméretű kép, 403x670 centiméter, de a többi is ilyen nagyméretű. Bár én is festettem 4 méter magas képet Szendrőben, de elképzelni sem tudom, hogy lehetett ezt megfesteni, olyan fantasztikus erőnlét, akaraterő, tehetség, fizikum és annyi minden összetevő kell ahhoz, hogy ilyen nagy képet ilyen zseniálisan megfessen valaki!

A képen kicsúcsosodik egy olyanfajta összecsapása több embercsoportnak, ami nagyon érdekes. Hármasszoros összetevője van, Jézusnak és Kajafásnak a szembenállása, Jézusnak az előljárókkal való szembenállása és Kajafásnak a néppel való szembenállása. Ha megnézzük a képet, csoportokat látunk, az előljárók csoportját közel a lépcsőhöz Pilátus mellett, látjuk a háttérben a népet, a katonákat és még jobboldalon is vannak előljárók. Ezért a képet nem tudjuk teljes egységében nézni, nem ad egy optikai egységet. Mindig valahol megakad a szemünk. A vörös ruhás férfi Kajafás, ő egykedvűen és józanul ül, úgy néz ki, mint aki a törvényt nagyon tiszteli, és be akarja tartani. Teljes fölénnyel nézi a dolgokat, abban reménykedik, hogy úgyis teljesülni fog, amit ő szeretne.

Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt

Munkácsy Mihály: Krisztus Pilátus előtt (részlet)

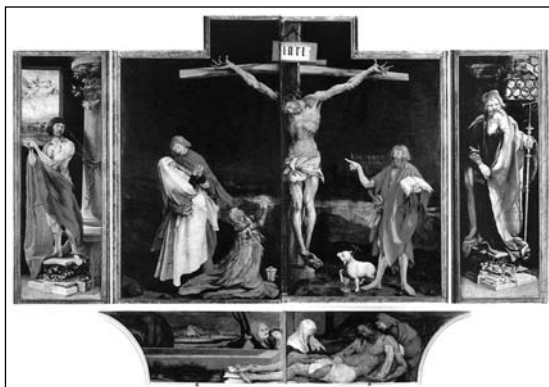
Jézusnak össze van kötve a keze, érdemes megnézni a kiállítását, ahogy Pilátus szemébe néz. Pilátus ott szerencsétlenkedik, nem tudja, hogy döntsön, mit csináljon. Tudjuk, hogy ő felmentette volna Jézust, de végül a tömeg mondta ki, hogy feszítsd meg! Milyen könnyen eljutunk a virágvasárnapi hozsannától a feszítés meg-ig!

Ez a kép Júdás halálát ábrázolja. Amikor Jézust elítélték, Júdás öngyilkos lett, megbánta a bűnét, visszavitte a főpapnak a 30 ezüst dénárt, és azt mondta, elárultam a tiszta vért! A főpap annyit mondott rá, mi közöm hozzá? A pénzt Júdás eldobta, ebből vettek egy telket, az idegenek temetőjének. *Lorenzetti* későgótikus festő, 1290 és 1348 között élt. *Giotto* hatása alatt festett, *Simone Martini* és *Cimabue* voltak a példaképei. Nagyon sok allegorikus képet is festett, és a kora reneszánsz világi festészetét ő honosította meg. Nagyon sok tömegjelenetet is festett.

Erről a képről nem sokat akarok beszélni, én festettem, ez másfajta aspektus: Péter eteti a kakast, abban reménykedik, hogy akkor nem fog kukorékolni, de tudjuk, ez nem következett be. *Caravaggio*: Péter tagadása. Péterről érdemes lenne még beszélni, az ő figurája nagyon izgalmas. Heves természetű volt, aki hirtelen véleményeket mondott. Mikor Jézus elmondja, mi fog vele történni, Péter mondja, hogy nem, Uram, ez veled nem történhet meg. Erre válaszol Jézus, hogy távozz tőlem sátán! Később Péter megfordul, azt mondja Uram, én nem fogok megbotránkozni, ha kell, veled halok meg. Erre mondja aztán Jézus, hogy mire a kakas kukorékol, háromszor fogsz megtagadni engem. Amikor Jézust elviszik Kajafához, Péter bejut az udvarába, ott tagadja meg valóban háromszor Jézust.

Grünwald Isenheimi oltára, nagyon nagy mű. Ez az oltár Colmarban van, az antonita kolostor kórháza részére festette. Több helyen is ki lehet nyitni és összecsuksni az oltárt, egy elképesztő

ábrázolása ez a keresztre feszítésnek. Nagyon statikus, brutális az egésznek a megközelítése. Ha közelről nézhetnénk, láthatnánk Jézus agyonszagotott testét, a sebek gennyesedését, a vér színét, ahogy végigfolyik rajta, hogy a test súlya alatt meghajlik a keresz. Nagyon érdekes, hogy ott van mellette Keresztelő Szent János, aki akkor már nem élt, mégis ott van, lábánál a bárány

Matthias Grünewald: Isenheimi oltár

Jézust szimbolizálja. Baloldalon pedig a gyászfátyolba öltözött Mária, akit János tart a kezében, és Mária Magdolna. A baloldalon Szent Sebestyént és Szent Antalt látjuk, ugyanis ennek a kolostornak a védőszentje Szent Antal volt.

Veronese: Keresztfeszítés

lator történetét szerettem volna elmondani, mert az is nagyon fontos. Jézus figurája közepén van. Nézzük meg ezt a nagy kavarodást, ott vannak lovon a zsoldos katonák, népek, katonák, előljárók, Jézust mindenki gúnyolja, a latrok is, de a jobboldali latornak feltűnik, hogy Jézus még azokért is imádkozik, akik szidják, ekkor mondja, hogy bocsáss meg nekik Uram, mert nem tudják, mit cselekszenek. A lator ekkor kéri, emlékezz meg rólam, amikor eljön uralmad. Jézus így válaszol neki: bizony mondom neked, még ma velem leszel a paradicsomban. Ezt azért tartottam fontosnak elmondani, mert a jobboldali lator az, aki először tekinti urának Jézust.

Levétel a keresztről. *Rubens* korszakalkotó művész és rendkívüli ember volt. Öt nyelven beszélt, az anyanyelve spanyol volt. A jezsuitáknál tanult, kiművelt emberfővel állunk szemben, aki nagyon jó szolgálatokat tett Fülöp királynak is, az angol-spanyol ellentétéknél, mint nagykövet működött közre, nagyon ügyesen. Mindenhol kedvelték, nagy tehetsége volt és fantasztikus modora. Ez egy átlós kompozíció, Jézus teste „húzza” az egész kompozíciót, közepén látjuk, ahogy Jézust már lepelben leveszik a keresztről, nagyon mozgalmas a kép.

Ez egy egészen fantasztikus kép, *Mantegnának* a festménye, Krisztus siratása, aki padovai festő volt, 1400 és 1500 között, 75 évet élt. Nagyon érdekes a térábrázolása és a perspektivikus beállítottsága. Azért hoztam el ezt a képet, mert számomra döbbenetes, hogy ebben a szegény, kiterített Jézusban mennyire benne van a testi és lelki szenvedése is. Minden történés benne van, fel tudnánk sorolni a nagypénteki megaláztatását, ahogy leköpködték, törvénytelenül bíróság elé állították, hogy gyilkosai voltak, akik elítélték, hogy megcsalta Péter, hogy Júdás elárulta! Úgy érzem, ezen a testen minden rajta van. Ez egy siratás, Mária Magdolna és Mária siratják Jézust.

Tiziano a velencei festészet fénykorában alkotott. A legfantasztikusabb művész, 1485-től 1576-ig élt, 91 éves koráig. *Bellininél* tanult, ő is nagy emberek festőjévé vált. V. Károly portréfestője, II. Fülöp is támogatta. Hatással volt *Tintoretto* művészetére, aki behozta a festészetbe az erőteljesebb mozgásokat, a manierista vonásokat. Ez

nekem nagyon kedves képem. Kiemeltem belőle a Pietát, ami egy sirató is. Jézus áll a középpontban, de ez a festmény a mitológiai, a keresztény és zsidó kultúrának ikonográfiai jegyeit, attribútumait is hordozza, ott vannak a szobrok, ott az angyal, és mellette ott van az a fantasztikus, szinte intellektuálisan nagyon fontos reneszánsz hozzájárulás a képnek, Jézus „szép” halála és megdicsőülése. Úgy érzem, hogy az eklézsia győzelme a zsinagógán ezen a képen jön ki legjobban.

Carracci: A három Mária Jézus sírjánál. Arimateai József ajánlja fel a sírboltját, abba temették el Jézust. A szerettei alig várták, hogy az ünnep elmúltával bebalzsamozhassák a testét. A három asszony, Mária Magdolna, Jakab felesége és az idősebb Jakab anyja mennek a sírhoz. Út közben azon gondolkodnak, hogy fogják a nagy követ elmozdítani, de mire odaérnek, a kő már el volt görgötve. Ott találják az angyalt, aki mondja, akit kerestek, már nincs itt, feltámadt. Az asszonyok ezzel a hírral mentek el az apostolokhoz. A kép azt a pillanatot mutatja, amikor az asszonyok szembesülnek az üres sírral. (A népszokásokhoz tartozik a húsvéti locsolkodás, van egy olyan történet, miszerint hideg vízzel szembeöntötték az angyalt, hogy észhez térítsék, nehogy Jézus feltámadását hírül vigye a népeknek.)

Grünewaldnak egy nagyon izgalmas képe. Jézus a napkorongban szinte megsemmisül, ahogy felmegy a magasságba, a mennyekbe. Tudjuk, amikor megtörtént a feltámadás, Jézus sírjából óriási fény áradt ki. A torinói lepelbe volt Jézus begöngyölve, a leplet többször megvizsgálták többféle módszerrel. Ez nem mutatta ki, mi volt az a fényforrás, az az erő, ami ilyen nyomot tudott hagyni a leplen. A feltámadást próbálták tudományosan magyarázni, de ezt nem lehet, ez hit kérdése. Pál apostol mondta, hogy ha Jézus nem támadt fel, akkor nincs értelme a tanításunknak és a ti hiteteknek.

Caravaggióról már volt szó, ez itt az Emmauszi vacsora című festménye. A tanítványok mennek Emmausz felé, találkoznak Jézussal, de nem ismerik fel. Hívják, ne menjen tovább, esteledik, vacsorázzanak együtt. A vacsora közben a kenyértörésnél ismerik fel mesterüket. Az Eucharisziáról is beszéltünk már, ami görög szó, és liturgiát jelent. Ez a katolikusoknál a misét is jelenti, az evangélikusoknál és reformátusoknál az úrvacsora vételét.

Beszéljünk még Tamásról, a hitetlen Tamásról. Jézus halála után megjelenik a tanítványoknak, de Tamás akkor nem volt velük. A többiek hiába mondják neki, hogy mi láttuk a feltámadt Urat, ő nem hiszi el, és azt mondja, hogy amíg nem látom a szögek helyét a kezén, és kezem nem teszem az oldalába, én nem hiszek. Nyolc nap után ismét megjelent köztük Jézus, és akkor mondta Tamásnak, nézd a kezemet, tedd ujjaidat az oldalamba, és ne légy hitetlen, hanem hívő. Erre válaszol Tamás: én Uram, én Istenem! Jézus pedig azt mondta, Tamás, mivel láttál hiszel, boldogok, akik nem láttak, mégis hisznek.

Végül egy idézet Jánostól: Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz bennem, még ha meghal is élni fog.

(A Feledy-házban március 23-án tartott előadás szerkesztett változata)

„Mindig mindent tudni akartam a hangszeről”

Mi motiválhat valakit arra, hogy Bach összes orgonaművét megszólaltassa, és hogyan valósulhat meg itthon egy ilyen monumentális koncertsorozat? Szabó Balázssal a rendkívüli vállalkozásról, az orgonaszakértői tudás előnyeiről és Bach arnstadti kihágásairól is beszélgettünk.

– Az „...új utak Bachhoz...” sorozattal nem kisebb célt tűztél ki magad elé, mint hogy két év alatt Bach összes orgonára írt művét megszólaltatod a ceglédi evangélikus templom barokk stílusú hangszerén. Hogyan született meg benned az ötlet, és hogyan választottál helyszínt a koncertek megvalósításához?

– Régi tervem volt ez a sorozat, de korábban nem volt rá alkalmas helyszín Magyarországon. Olyan hangszeret kerestem, amelyen nemcsak lejátszhatók a darabok a megfelelő számú billentyűn, hanem amelyen azok a hangzások is előhozhatók, amelyek Bachra, illetve az ő orgonazenéjére jellemzőek. Jelen pillanatban én egyedül a ceglédi Bach-orgonát tartom erre megfelelőnek itthon, ezért nyilvánvaló volt, hogy ott kell helyet adni a sorozatnak.

– Honnan lehet tudni, hogy ez a hangszer valóban hasonló ahhoz, amin Bach játszott?

– Nyolc éve jártam először Arnstadtban, ahol Bach első szolgálati helye volt. A „Bach-templomban” az az 1703-ban elkészült Wender-orgona áll ma is, amelynek az átvételét 18 évesen maga Bach végezte. Azóta minden évben több hetet töltök el ott, ami mindig új motivációt és inspirációt ad Bach zenéjére vonatkozóan, és már az első pár év után megfogalmazódott bennem, hogy Magyarországra is kell egy ilyen hangszeret építeni. Szerettem volna megosztani ezt az élményt másokkal is: ez az arnstadti hangszer jelentette a bázist, mikor a Zeneakadémia orgona tanszakának szerveztem utat Tübingiába, innen jártuk be csillagúraszerűen a kis tübingiai falvak orgonáit, amelyek mind a barokk korból maradtak fenn. Lassan az orgonisták is egyre többen rákaptak ennek az ízére, megismerték ezt a sajátos hangzásvilágot. Következő lépésként orgonaeépítőkkel is végigjártuk ezt az utat, ennek során sok olyan referenciahangszert nézhetek meg, amelyek alapján elkészíthettek egy olyan orgonát, amely hitelesen visszaadja az ottani hangzást – a ceglédi orgona ennek a gyümölcse.

Szabó Balázs

– *Abhoz, hogy reprodukálhassuk, hogyan játszott Bach, nem elég csak a hangszer szerkezetét ismernünk. Lehet-e tudni arról, milyen hangszíneket használt, és hogyan regisztrált?*

– Vannak olyan darabok, amelyeknek Bach pontosan megadta a regisztrációját, ezek mutatják a tendenciáját annak, ahogyan gondolkozott. Bár kevés pontos leírás maradt fenn, azt tudjuk, hogy amikor az orgonaépítők meglátták, milyen regisztereket húzott ki, a fejükhez kaptak, és nem értették, hogy lehet ilyen regisztereket párosítani. Amikor azonban meghallották, mindez hogyan szól, el voltak ájulva – ilyen jól még nem hallották az orgonájukat. Ebből következik, hogy azok a konvenciók és szabályszerűségek, amelyek a barokkra – főként a 16–17. század zenéjére – vonatkoznak az észak-német területen, nem lehetnek kizárólagosan érvényesek az ő zenéjére. A konvenció szerint ugyanis bizonyos fekvéseket nem lehet duplázni, így elsősorban vertikálisan építkezhet a regisztráció, azaz egyre magasabb regiszterekkel dolgozhatunk. Ezzel szemben Bach orgonahasználatára, aki elsőként ültetett át koncertókat, valamint a triószonátákon keresztül kamarazenét is az orgonára, elsősorban a horizontális építkezés volt a jellemző. Ennek persze technikai okai is vannak, amik az egyes területek orgonaépítészetének sajátosságaiból fakadnak. Mindez a ceglédi orgonán kiválóan működik: a hangszeren – bár kisebb, mint az arnstadti eredeti – a legfontosabb hangszínek jelen vannak és leképezhetők.

– *Törekszel arra, hogy Bachhoz hasonlóan szólaltasd meg a műveket, vagy inkább a saját ízlésed szerint alakítod az interpretációt?*

– Szerintem minden előadónak van egy meggyőződése arról, hogyan játszhatott Bach, én ezt a magam esetében próbálok objektív módon szilárd alapokra helyezni, sokat kutattam a korabeli forrásokat és hangszereket. Persze aztán természetesen beszól a személyes ízlés is, illetve az is, ha a műveknek valamilyen sajátos, mögöttes jelentéstartalma van, például egy korálfeldolgozás, vagy konkrét zenei idézetek esetén. Ilyenkor az ember megpróbál a jelentéstartalomnak is megfelelni, ez egészen új mélységet ad Bach darabjainak. Fontos, hogy ez a két oldal – a feltételezés és a művészi meggyőződés – egymással összhangban legyen.

– *Elsőre talán egyértelműnek hangzik, mit takar „Bach összes orgonaműve”, de ha jobban belegondolunk, nem is olyan magától értődő, mit veszünk alapul egy ilyen összeállításnál. Te milyen elveket követtél, milyen szempontok szerint válogattál?*

– Jogos a kérdés, hiszen amikor 1920-ban Marcel Dupré eljátszotta Bach összes orgonaművét a párizsi Conservatoire orgonáján tíz koncerten, akkor a *Bach-összes* még körülbelül a fele volt annak, mint amit ma *Bach-összesnek* nevezünk. Ez folyamatosan változik, én pedig arra törekszem, hogy minden, amiről úgy tudjuk, hogy Bachnak tulajdonítható, illetve ami az életmű logikájába bekapcsolódik, az helyet kapjon a műsorban. Az egyik nagy újítás például az, hogy a Neumeister-gyűjteményt egyértelműen Bach-művekként felvettem a sorozatba. Nem volt kérdés, hogy elhangozzanak-e azok az átíratok, amelyeken Bach keze nyoma erősen meglátszik, ilyenek például a Vivaldi-concertók. Vannak viszont olyan darabok is, amelyekről időközben

bebizonyosodott, hogy nem Bach, hanem az ő növendékeinek vagy zeneszerzőstanoncainak a munkái, mint például a *Nyolc kis prelúdium és fuga*. Ezek a művek nem lesznek benne a sorozatban.

– *Hogyan rendezted el a különböző koncerteken ezt a rengeteg művet? A műsorcímek arról árulkodnak, hogy nemcsak kronologikus, de tematikus összefüggések is irányították a döntéseidet.*

– Van ebben egy folyamatos kettősség... Az orgonaművek esetében nem minden műről állapítható meg pontosan, mikor keletkezett. Sok olyan darab is van, amelyek a keletkezéstörténete a weimari vagy még a Weimar előtti időkre nyúlik vissza, de Bach Lipcsében komolyan átdolgozta őket. Ezeknek a daraboknak az időbeli elrendezése nehézséget okozna, így amellett döntöttem, hogy ahol egyértelműek, ott az időrendi paraméterek határozzák meg a műsort, azokat a műveket pedig, amelyeknél ez valamilyen szempontból kérdéses, tematikus jegyek alapján fogom össze. A kottaszöveget illetően a ma elérhető kiadások mellett én elsősorban a fennmaradt kéziratok és másolatok alapján játszom, ami nagyban megkönnyíti az egyes művek besorolását.

– *A művészi oldalad mellett orgonaszakértőként is rendkívül szoros kapcsolatot ápolsz a hangszerrel, többek között elvégeztél egy OrganExpert névre hallgató, nemzetközi orgonaszakértői mesterképzést is. Miért fontos számodra, hogy ilyen magas szinten ismerd a hangszeret, és milyen hasznát látod annak, ha egy orgonista otthon van a szerkezeti, technikai kérdésekben is?*

– Én valahogy mindig mindent tudni akartam a hangszerrel. Amikor elkezdett érdekelni az orgona, a játékhoz vagy a megszólaltatáshoz hasonlóan, vagy talán még annál is jobban érdekelt a szerkezet. Végig van bennem egy kettősség: a művészetben vagyok igazán otthon, de ugyanakkor nagyon érdekel a kézműves oldal, a fával, a technikai szerkezettel való munka is. Az OrganExpert képzés alatt megvolt a lehetőségem arra, hogy ezeket az ismereteimet jelentősen kitérjem, és a tanulmányaim befejezését követően is folyamatosan járok továbbképzésekre külföldre. A játékomat alapjaiban változtatta meg, hogy pontosan tudom, mi történik a hangszerben, és most látom csak igazán, ahogy elkezdtem ezeket az ismereteket a tanításba is beépíteni, hogy enélkül gyakorlatilag lehetetlen orgonistaként létezni. Ha nem tudja valaki, mi az, ami a billentés és a hang megszólalása között történik, akkor neki sokkal nehezebb a hangokat irányítani, így megvalósítani a zenei elképzelését. Vannak persze olyan művészek, akik ezt intuitív módon érzik, de én azok közé tartozom, aki ha megérti, sokkal hamarabb eredményre tud jutni, mint ha lila ködben tapogatózik.

– *A koncertezés és az orgonaszakértői feladatok mellett szakítasz időt a tanításra is. Milyen feladatot látsz el a Zeneakadémián?*

– Az orgonistáknak tanítok repertoárismeretet és orgonaismeretet. A repertoárismeret óráim alapvetően főtárgy jelleggel működnek, egy szerző vagy ciklus köré épülő projektekkel. A legutóbbi egy nagy Mendelssohn-projekt volt, amely egy éven keresztül futott, és amelynek a legvégén a tanszak növendékeivel megszólaltattuk Mendels-

sohn hat orgonaszonátáját egy különleges hangszeren Óbudán. Ez a két szemeszter gyakorlatilag végig egyesítette a tudományos hermeneutika ismereteit, a hangszerismeretet, illetve művészi oldalt, tehát a játékot magát. Nagy előnye annak, hogy így taníthatók, hogy ki tudom vinni terepre a projekteket. Nem az történik, hogy valaki a tanteremben hétről-hétre elorgonálja a művet, mint ha egy leckét mondana fel, hanem a növendékek – ahogyan majd a koncerteken is – élő közegben lépnek fel, és alkalmazkodniuk kell a hely adottságaihoz és a hangszer sajátosságaihoz is.

– *Visszatérve a sorozathoz: melyek lesznek a következő állomások, milyen koncertekre számíthatunk a közeljövőben?*

– A legközelebbi alkalom március 20-án az *Arnstadti kihágások* című tematikus koncert lesz, amely Bach életének egy nem hétköznapi epizódjához kapcsolódik. A zeneszerző Arnstadtban szembesült azzal, hogy ha valaki bekerül egy állásba, ott olyan kötelezettségei lehetnek, amelyekkel nehezen birkózik meg, és amelyek béklyóként a művészi szabadságát is háttérbe szoríthatják. Ismert a történet a fagottos Geyersbachhal való összetűzéséről (amelynek során Bach még a szabályját is előrántotta), vagy akár az a tény, hogy szabotálta a diakkórus működését is. Előfordult az is, hogy gyakorlatilag eltűnt a munkahelyéről: egyszerűen elment Észak-Németországba, és a négyhetes szabadságát több hónapra nyújtotta ki anélkül, hogy szólt volna az előljáróinak. Ezek mind olyan reakciók, amelyek az ő művészi szabadság felé való törekvését mutatják. Emellett arról is maradtak fenn leírások, hogy újszerű, kísérletező játékaival megzavarta az istentiszteleten az éneklőknek a nyugalmit – a koncert ezt is igyekszik majd bemutatni. Az arnstadti évek az egyik oldalon arról szólnak, hogyan próbál meg kitörni ezekből a béklyókból Bach, a másik oldalon pedig azt szemléltetik, hogyan nyilvánulnak meg az őt érő új hatások – amilyen a Buxtehudenél tett látogatása is volt – az istentiszteleti orgonajátékában és magában az életműben.

Az áprilisi, *Mesterek útján járva* című koncerten olyan korai művek szólalnak majd meg, amelyekben nagyon egyértelműek a külső hatások, például Buxtehude, Böhm vagy Pachelbel zenéje. Májusban pedig egy, a weimari virtuóz éveket felölelő hangverseny következik. Bach legtermékenyebb orgonaszerzői éveit jelenti az udvari orgonistaként eltöltött weimari időszak, amelyből a kor etűdjeinek megfelelő nehézségű concerto-átiratok is származnak.

(re-blog)

(Az interjút abból az alkalomból közöljük, hogy ez év januárjában Szabó Baláznak ítelték a Miskolci Múzsza Díjat)

Isten Szolgája P. Kelemen Didák életútja

„Bár Didák atya korának ismert és keresett prédikátora volt, élete és áldásos tevékenysége elsősorban nem a szavak és érvek, hanem a tettek és a szeretet útja volt” – írja könyvének előszavában Bogdan Adamczyk atya, P. Kelemen Didák atya tisztelője és rendtársa. Az elismertség és a kor vallásos életében betöltött fontos szerep ellenére Didák atya alakja a mai napig nem része a kánonnak, ezért a szerző – akinek többéves kutatómunkáját konferencia-előadások, cikkek, kötetek, illetve a kiadvány alapját képező doktori disszertáció is igazolják – azt tűzte ki célul, hogy különböző történeti források és levéltári dokumentumok segítségével felvázolja P. Kelemen Didák életútját és munkásságát, elősegítve ezzel a boldoggá vagy szentté avatásra irányuló törekvéseket.

Bogdan atya a könyv bevezetőjében egy igen fontos kérdést igyekszik tisztázni, mégpedig azt, hogy mit is értünk pontosan a „szent” szó alatt, hiszen ennek jelentése nemcsak a vallás dolgaiban járhatlanok, hanem a katolikus hívők számára sem egyértelmű. A szerző az e fogalom körül kialakult tévhitek problémáját exponálja, amikor azt írja, hogy a szentek a teljes mértékben büntelen emberek szinonimájaként élnek a köztudatban, miközben maguk a szentek is azt „vallották, hogy minden bűnt el tudnának követni, ha a kegyelem nem mentené meg őket az elbukástól”. Épp ezért Bogdan atya úgy véli, hogy a szentek korszerű beállítását mindenképp kritika tárgyává kell tenni, s azt kellene tudatosítani, hogy az Istennel való közvetlen kapcsolatból fakadó heroizmus tesz valakit szentté, vagyis e tekintetben nem a büntelenségre, hanem a bűnökön való felülemelkedésre kell helyeznünk a hangsúlyt, mert ezzel kerülhetünk közelebb a szent eredeti célkitűzéséhez: az iránymutatáshoz. A szerző P. Kelemen Didák atya életének megidézésekor is ezt tartotta szem előtt, s írásaiban a személyiség, az egységesség kiemelésére törekedett, hisz ez segítheti elő annak az aurának a megrajzolását, amely a boldoggá vagy szentté avatásához szükséges.

A kilenc nagy részre osztott könyv első szakaszában Bogdan atya Magyarország 1683–1744 közötti idejébe vezeti az olvasót, kitérve minden lényeges, Kelemen Didák életét, illetve működését befolyásoló mozzanatra, s átfogó képet ad az országot akkoriban jellemző társadalmi struktúráról, valamint földrajzi és gazdasági tényezőkről.

A második fejezet a török kiűzése után újjáéledő és megerősödő Minorita Rend – melynek soraiba Didák atya is belépett – történetébe, tagjainak áldozatos, sokszor titokban és halálbüntetést kockáztató tevékenységébe enged betekintést, és azt is megmutatja, hogy a minoritáknak a *Carolina Resolutio* érvénybe lépését követően milyen nagy szerepük volt a reformáció térhódítása miatt háttérbe szoruló katolikus hit terjesztésében, az oktatásban, és a katolicizmus újbóli felvirágoztatásában.

A harmadik szakaszban Bogdan atya a Kelemen Didák munkájában baráti és anyagi segítséget egyaránt nyújtó világi személyek (gróf Károlyi Sándor, Károlyi Sándorné

Barkóczi Krisztina, Haller Gáborné Károlyi Klára, Koháry István) portréját tárja az olvasó elé. Közülük is kiemelten foglalkozik a mély vallási buzgóságról tanúságot tevő pártfogóval, gróf Károlyi Sándorral, aki nemcsak a templomok és iskolák megsegítésére és alapítására fordított jelentős összegeket, hanem a tiszai vidékek megtérítését célul kitűző Didák atya missziós munkáját is támogatta.

A negyedik fejezet a vallásos légkörben felnőtt Kelemen Didák életét és munkásságát mutatja be. A 18 éves koráig a Sámuel keresztnévet viselő atya 10 éves korában került a minoriták esztelneki iskolájába, majd tanulmányait Kézdivásárhelyen és később Kolozsváron folytatta. A gimnázium bejezése után kérte felvételét a minorita rendbe, s végül egy év próbaidő után ölthette magára a szerzetesi ruhát, s vehette fel a Didák keresztnévet. Az eperjesi teológiai főiskolán bölcseleti, hittudományi és jogi előadásokat hallgatott, s valószínűleg itt tanulmányozta Pázmány Péter műveit, melyek későbbi prédikációinak tervezésekor mintát jelentettek számára a beszédszerkesztés, a felkészülés módjának, illetve a prédikátor által elkövethető hibák kiküszöbölése terén. A szerzetesi fogadalom letételét, majd később pappá szentelését követően a növendékek tanulmányi felügyelője lett, s úgy tűnt, élete a tanári hivatás és a tanítás jegyében telik majd, ám 1710-ben, házfőnöki kinevezését követően a pestis sújtotta, porig rombolt Nagybányára kerülve missziós tevékenységbe kezdett, s küldetése teljesítése során a környék emberei – beleértve a protestánsokat is – egyre inkább megkedvelték. De nemcsak itt, hanem az ország számos pontján folytatott térítőtevékenységet, s munkája során templomok, iskolák felállítását szorgalmazta.

Az ötödik szakasz azokat a Kelemen Didák atyának tulajdonított műveket mutatja be, amelyek fontos szerepet játszottak a rekatolizáció ügyének érdekében kifejtett erőfeszítésekben, közülük is kiemelkedik az 1729-ben kiadott, Didák atya prédikációit összegyűjtő *«Buza fejek»* című kötet. Bogdan atya a legújabb irodalomtörténeti kutatásokra hivatkozva hangsúlyozza, hogy ezek a kiadványok valószínűleg csupán a Didák atya neve alatt megjelent, a szerveződő hagyomány és népi vallásosság részeivé alakított művek, melyek valóságos keletkezéstörténetét hosszú ideig figyelmen kívül hagyták egyes kutatók. Ezt a keletkezéstörténetet segítette rekonstruálni az atya kiterjedt levelezése – mely Bogdan atya munkája során elsődleges fontosságú anyagnak bizonyult, ezért egyúttal az ebben a témában született kutatási eredményeket is összegezte –, s általa rajzolódik ki az atya eseményekkel és küzdelmekkel teli lelkipásztori élete is, továbbá ezek a levelek változatos, ritka szavakat megőrző szókincsük miatt is kiemelt forrásnak számítanak a vallás- és irodalomtörténészek számára.

A hatodik fejezet a szentek katolikus egyházban betöltött szerepét, illetve a szentté avatás mai gyakorlatát ismerteti, majd a hetedik szakasz Didák atya szentté avatásáért folytatott erőfeszítéseket mutatja be, melyek még napjainkban sem zárultak le, mert bár a magyar egyházi személyek több alkalommal is kérelemmel fordultak a Szentszék felé, egyes történelmi események – például Napóleon bevonulása a pápai államba, vagy II. József egyházellenes intézkedései – hátráltatták a nemes ügyet. Bogdan atya hangsúlyozza, hogy közvetlen tanúk és bizonyítékok hiányában minden egyes Kelemen Didákhoz kapcsolódó adatot, levéltári forrást és megjelentetett művet figye-

lembe kell venni, épp ezért a nyolcadik fejezet során veszi számba az atyáról tartott tudományos konferenciákat, illetve a róla eddig megjelent köteteket, tanulmányokat, szem előtt tartva a Heisenberg által tudatosított Bohr-megfigyelést, mely a megfigyelőt a megfigyelt világ egészébe helyezi bele.

A kilencedik szakaszban a Kelemen atya tiszteletéhez és kultuszához kötődő képi ábrázolásokról, imaszövegekről, gyógyulásokról olvashatunk, a könyv végén található függelék pedig a szentté avatási eljárás kezdeményezésének ügyével kapcsolatban született leveleket tartalmazza magyar nyelven, mellékletként pedig az eredeti, olasz és német nyelven írt levelek fényképét, illetve betűhív átírását közli a szerző.

Bogdan Adamczyk atya történelmi részletekbe bocsátkozó, levéltári anyagokra és dokumentumokra egyaránt támaszkodó Kelemen Didák-monográfiája nemcsak a szentté avatás ügyének felgyorsítását segítheti elő, hanem nagy haszonnal forgathatják a vallástörténészek, irodalmárok, társadalomtudósok és történészek is. Ezt biztosítják azok a fejezetek, melyek a kor társadalmi, történelmi és vallási viszonylataira adnak széles rálátást, a rendkívül részletes irodalomjegyzék, illetve levéltári források pedig a későbbi kutatások kiindulópontjai lehetnek.

Adamczyk Bogdan OFMConv: Isten Szolgája P. Kelemen Didák élete és tiszteletének kibontakozása. Szerk. Ondrejcsák Eszter, Pozsony, Madách Egyesület, 2014, 270 oldal.

E számunk szerzői

Ábrám Tibor a Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon igazgatója

Belinszky Anna a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hallgatója

Beszterczey András a MRE Szeretetszolgálati Iroda vezetője

Bodnár Dániel újságíró

Dr. Csiba Gábor B.-A.-Z. Megyei Kórház főigazgató főorvosa

Dandé András Avas-Dél Lakótelepi Református Missziói Egyházközség lelkipásztora

Jónyer Lajosné a TIREK Diakóniai Központ igazgatója

Kojsza Péter újságíró

Komáromi Gyula építészmérnök

Kosztrabszky Réka PPKE IDI doktorandusz hallgató

Máger Ágnes festőművész

Dr. Mezei István MTA KRTK tudományos munkatárs

ifj. Papp András a Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola papnövendéke

Prof. dr. habil. Szabó István alkotmányjogász, tanszékvezető, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jegtörténeti Tanszék

Dr. Ternyák Csaba egri érsek

Tartalomjegyzék

SERFŐZŐ SIMON VERSEI (3)

ÜNNEPEK – ALKALMAK

Előadások és kerekasztal-beszélgetés az ökumenéről (5)

KOJSZA Péter: Minden kőben ott a szobor (16)

„A beteljesedett imádság” alkalmi Miskolcon, a Lévayban (19)

EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK, HITVALLÁSOK

TERNYÁK CSABA: Hétköznapi irgalmasság (23)

MEZEI ISTVÁN: Európáról, szeretettel (30)

DANDÉ ANDRÁS – KOMÁROMI GYULA: Templom (és gyülekezet) épül az Avason (36)

EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM

CSIBA GÁBOR: A Máltai Szeretetszolgálat hazai és miskolci történetéből (40)

BESZTERCZEY ANDRÁS: Diakónia, a szeretet szolgálata (47)

JÓNYER LAJOSNÉ: Egyházkerületünk diakóniai munkája (52)

SZABÓ ISTVÁN: Történeti alkotmányunk értékei (59)

EGYHÁZAK ÉS TÖRTÉNELEM

IFJ. PAPP ANDRÁS: Az 1938-as Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus Budapesten (65)

BODNÁR DÁNIEL: A 800 éves domonkos rend (73)

EGYHÁZAK ÉS KULTÚRA

MÁGER ÁGNES: Húsvét a festészetben (80)

BELINSZKY ANNA: „Mindig mindent tudni akartam a hangszerről” (89)

KOSZTRABSZKY Réka: Isten Szolgája P. Kelemen Didák életútja (93)